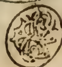
HISTORIA HVGONIS FALCANDI SICVLI DE

rebus geſtis in Siciliæ regno, iam primùm typis excuſa, ſtudio & beneficio Reuerendi D. Domini Matthæi Longogęi Sueſsionũ pontificis & regni Galliæ ab interiore ac penitiore conſilio.

Huc acceſsit in librum præfatio, & hiſtoricæ lectionis Encomium per Geruaſium Tornacæum Sueſsionenſem.

PARISIIS

Apud Mathurinum Dupuys via Iacobea, ſub inſigni Hominis ſylueſtris, & Frobenij.

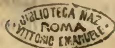
M. D. L.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Diplomate regio cautum est, ne quis alius preter Mathurinum Dupuys hunc librum de rebus gestis in Siciliæ regno, ante quinquennium typis imprimat, néve distrahat eius iniussu. Quod qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione Regis æstimata mulctabitur, data apud Sanctum Germanum in Laya, an. M D L. V Calend. Aug.

AD REVERENDUM D. DOMI-num Matthæum Suession. Episcopum mecœnatem suum, in historiam sequentē Geruasij Tornacæi Suessionensis

PRAEFATIO.

Quæ sua ætate in Siciliæ regno gesta partim ipse hic auctor vidit, partim ab his audiuit qui rebus gerendis interfuerūt oculati & verissimi testes, & quæ retroactis aliquot annis, paucissimis collegit non minus syncere quàm eleganter describit, eos quidem maxime viros narratione complexus, quorum gloria illustris literarum commendatione digna esse visa est, & eas res gestas solerti compendio sic prosecutus, vt cū orationis cōtextu leni & æquabili, sermonis breuitatem coniungat. Cæterum perierat hoc tantum fructus simul cū auctore, superiorum temporum siue iucuria maxima, seu fato quodam infelicissimo, quo præclara multorū monumēta funditus fere intercidere contingit, veluti nunquam nata: aut ab oculis studiosorum indignissime sic esse remota, vt à tineis & blattis tantum attrectari valeant. Itaque non minus illi debent ita regeniti libri his qui ad lucem è tenebris ipsos aliquando vocant, quàm primis suis parentibus, quorū de manibus & aspectu sublati vix dum nati re-

pente quasi vitã cum morte cõmutauit. Agnoscat igitur hic liber quantum tibi debeat optime mecœnas, qui tuo beneficio & faustißimo (vt opinor) auspicio nunc in lucem venit iterum, si quam tamẽ olim venisse in lucem existimari debet, tuo nomine gratiosus erit apud omnes, cum tota tibi ascribi debeat eius instauratio, & vt vere dicã παλιγγενεσία. Namqui congressus hominum prius non tam fugitabat quàm adire vetabatur, vt sui copiã facere bono publico nequiret, nunc tuo ductu & munere se liberaliter omnibus & alacriter impertit. Pulchrè igitur & humaniter admodum facis qui in vtilitatem publicam iuuãdam promouendamq; sic incumbis animo diligenti & sollicito: sic vitam sepultis restituis, vt mihi non vna querna corona dignus videare, tanquam ciuis alicuius iamiam perituri breuem vitam reipublicæ suæ cõseruans, hostiúmque manibus eripiens, sed mille palmis milleq; trophæis dignißim⁹ esse, qui præstantis auctoris perpetuum toti posteritati fructũ & vsum modo vindices ab interitu. Neque enim in posterum nunc orbi redditus liber vnquam erit vlla temporum rerúmve iniuria periturus, sed omnes ætates omnésque omnium mortaliũ nationes tanto munere abs te cõseruato potientur. Itaque libẽter (atque vtinã pro meritis tuis tã magnifice possem quàm desydero) consiliũ illud tuũ cum summa in omnes literarũ studiosos beneuolẽtia probo & laudo, qui cũ præclarißimarũ

rerum studio tenearis, nunquam tamen vtilitatẽ publicam studiis tuis postponas, sed te & omnia tua bono communi esse cõsecrata vbique doceas. Nam si licet altius paulo repetere, nihilq; inuidiæ laudi tuæ paritur in recensendis laboribus & quotidianis studiis, quid quæso est maius, grauius, difficilius, quàm id in quo versaris? vt in communi totius regni consilio rebus maximis & ad remp. spectantibus bonas horas impendas? in quo non potes te non gerere prudentissime & grauissime: cũ velut per gradus eo perueneris, non violatis vlla in re legibus, exemplo Romanorum, vt summo tandem magistratu in repub. te dignum redderes. Egisti enim primum laboriosissime in senatu Parisiensi, deinde in supplicum libellorum apud Aulã regiam magistratu: postremo verò ne tot virtutibus suum premium negari videretur, ascitus es & in episcopen, & in candidissimum illum ordinem penitioris cõsilij, quod intra parietes regios agitatur. Sic ætatis tuæ totius curriculũ habuit, in quo se honestissime exerceret, & id iam quod vitæ superest, iustissimo dei munere in remp. cũ summa laude & gloria collocatur. Quod qui putet fieri in paruis aut modicis laboribus, planè se nullius iudicij fateatur necesse est. quò fit vt nunc tuæ liberalitati gratulandum sit nobis certatim, cum inter tot, & tam arduas occupationes, támque solida & alta studia rerum grauiorum, sic ad vtilitatem communem mentem tuam prouoces, & nos libris edendis ad historiæ cognitionem

extimules. Nam sceleratā istorum inuidiam quibus verbis proscindere oportet, qui nō sua, sed aliena monuméta in fraudem publicam apud se premunt & abscondunt? qui iam semel inuentas atque effossas ingenti cum labore opes iterum defodiunt, lucémque his rebus denegant, quæ nullam vim & vtilitatem vsquam proferunt, nisi frequenti asiduóque vsu splendorem comparaturę in manus hominum ventitant? A quibus quidem longe aliam rationem mihi videris iniisse, optime mecœnas, qui nō solum ingenij cultum & priuatum quoddam genus doctrinę è scriptis auctorum veterum decerpis, sed vitæ rerum & negociorum humanorum typum quendam & scopum eligens certissimum, omnem tuæ doctrinæ fructū in publicum bonum facis redundare. Quod exemplū si omnes cōsequi conentur, futurum est, vt quàm plurimarum rerum cognitionem habeamus, vnde præceptis liceat omnibus abundare, ad melius & beatius perpetuo viuendum. Id quod quidem nulla potius re contingere valeat quàm historiæ cognitione, quæ nos posteróśque nostros iuuat exēplis saluberrimis, ad vitam probe instituēdam, & ad rectè formandos mores, vt alieno periculo sine vllo nostro simus cautiores & prudentiores, omnésq; flagrantius ad virtutē accendamur. Tantæ est enim vtilitatis historia, vt omnia illi cedere cogantur, de qua nihil hic attinet in genere dicere, cum sit omnibus compertum, historiam velut humanę vitæ speculum esse, lucémque veritatis aper

tissimam. Quamobrem ad institutum meum reuertor. Celsitudinis tuæ gratia (vt iam dixi) tandẽ post tot annos quibus delituit hic liber, nunc incipit communicari, cuius adeo prima facies despecta videbatur, cum in aceruo librorum tuorum Lutetiæ repertus est, vt oculos statim videntis auerteret, manúmq; volentis attrectare corio suo, quo amiciebatur omni ex parte carioso, lacero & corroso videretur infecturus, tanquam veneno præsentissimo, si quis vel summum digitulum illi admoueret. Ita nos latent plerunque opes splendidissimæ, quas vel ignoramus, vel terræ sinus intra se nobis occulit. Tu autẽ cum hic habeas locupletissimam omne genus librorum bibliothecam facile neglectui habere antea potueras tam despicabilẽ, vt videbatur, tinearum cibum. Nam dũ tot iurisperitiæ scriptores euoluere, tótque historicos, geographos, & hagiographos cum poetis atque infinitis aliis ad amussim expenderes, vix vnquam vacabat operam in rem tam parum fronte ipsa & externo cultu speciosam conuertere. Atque hic tamen est, vt certo colligere possum, à quopiam tuorum maiorum olim euolutus, cum supra etiam tui generis atauos satis constet omnes ad te vsque (velut per manus disciplina & literarum cognitione toti vestræ familiæ & genti tradita) literas & artes ingenuas semper coluisse. Itaque sit hic liber è vestra familia: & à te merito velut hærede legitimo,

alteróque parente nunc renascatur. Atque interim dum abs te eum renasci omnes agnoscimus, expẽdamus etiam quo tempore scriptus esse videatur.

Tempus huius historię, & series seu comitum seu regum Siciliæ vsque ad Fridericum regem vltimum.

Historiam hanc à Rogerio comite Sicilię, & Roberto Guiscardo duce Apuliæ exorditur hic auctor, quos Nicolao secundo pontifice vixisse legimus: vt satis constare inde valeat ab anno Domini circiter millesimo ducentesimo sexagesimo hæc auctorem scripsisse, sitque omnino annorum numerus, ex quo hæc quæ nobis supersunt reliquię hominis Siculi scriptę esse possint, annorum fere trecentorum. Scribit autẽ Raphael Volaterranus in tertio suæ Geographiæ libro, Robertum Guiscardum expulisse Sicilia Sarracenos, qui anno domini nongentesimo decimoquarto, Apuliam, Calabriam, Neapolim, & Garganum montem occupauerant. Eum verò Robertum in Italiam primum ad quærendas nouas sedes venisse, vbi suorum exercitu, breui tempore omnem Apuliam colonis paucis, & ignauis habitatam, ac Siciliam, Græcis & Sarracenis expulsis, in suam potestatem redegit. Verum vt ab initio regni Siciliæ colligamus, primum Siciliam tenuerunt Syracusani: deinde Marco Marcello tertium consule subacta Romanis Sicilia in prouinciæ formam redacta est vsque ad Caroli magni tempora, quando partito

Annorum enim iam numerus est 1550.

partito inter vtrũq; imperiũ orbe, Sicilia omnis cũ Calabria & Apulia Cõſtãtinopolitano ceſsit imperio, vſq; ad Nicephorũ imperatorẽ. Cuius tẽpore Sarraceni Apuliã, Luceriã, & alia loca nõnulla occuparũt, anno Chriſti nõgẽteſimo decimo quarto: ac deinde varijs excurſionibus, Calabriã, Neapolin, & multa pręterea loca penetrarũt. Sed rurſus inde ſunt expulſi, poſt cẽtum fere annos aduentu Tãcredi Normanni viri bello armiſq; ſtrenui, qui ſuis finibus egreſſus cum numeroſa prole duodecim liberorũ venit in Italiã, tandẽq; adiutus aliquot Normannorũ milibus, qui ad expeditionẽ Hieroſolymitanã eo ſe tẽpore accinxerãt, Siciliã, Apuliã, & Calabriã cepit, circa annum domini milleſimũ & octauum. Mortuus autem poſteros reliquit Sicilię comites, quadraginta trium annorum ſpacio, felicitate maxima inſulę imperantes. Tancredo ſucceſsit filius Robertus, quem Calabrię Apulięque ducem declarauit Nicolaus pontifex Romanus, cui & cenſuarius eſt conſtitutus. Sed Apuliam per ſe, Siciliã vero per Rogerium fratrem rexit. Obijt autem circa annum Chriſti milleſimum ducenteſimum ſeptuageſimum ſeptimũ. Poſt Robertũ ducem, rerũ potitus eſt Rogerius: poſt quem mortuum Gulielmus primus ſucceſsit, qui Conſtantinopolin profectus, vt imperatoris filiam vxorem impetraret, occaſionem per abſentiam dedit Rogerio fratris ſui filio, vt regnũ Siciliæ inuaderet. Ita enim eiectus, & nuptiarum ſpe fruſtratus, apud principem Salernitanum mœ

Tancred. Normãn. paupertate preſſus erat.

Robertus dux Sicilię

Rogerius Gulielm. primus.

Rogerius rex.

rore animi confectus extremum diem obiit sine liberis. Sed Rogeri' in eo regno, quod ita ambierat, varie iactatus Panhormi obiit, relicto filio Gulielmo secundo successore, qui duodecim annos regnauit, mortuusq; heredem filium Gulielmum tertiũ cognomento Bonum reliquit, cuius regnum fuit viginti qninque annorum. Ei vero nullus erat fili' qui succederet. Itaque proceres regẽ sibi creauere Tancredum eius patruũ, Rogerii ex pellice filiũ; Quod cum nõ satis ęquo animo ferret Celestinus tertius Romanus pontifex, Henricũ AEnobarbi filiũ Friderici imperatoris, Siciliæ regem declarauit, ei Cõstãtiam Gulielmi secundi sororem deo consecratam in cœnobio Panhormitano, sed permissu & auctoritate pontificia à voto professioneque religionis liberatam tradẽs vxorem, vt vna cũ illa ius regni in matrimonium veniret; atque ita primò Siciliam, ac deinde Neapolin recepit Hẽricus. Tancredũ verò bello persecutus Neapoli obsessum interfecit, & vtrunque regnũ Friderico filio ex Cõstantia sublato reliquit. ac tandem res deducta est ad Manfredum Friderici secundi filium sceleratum hominem & nothum ex ancilla, ducẽ prius Tarentinũ, qui Sicilię regno abdicatus est à pontifice Ro. euocato Carolo Andiũ duce, fratre regis Francorum diui Ludouici, cui regnum concessum est hac lege, vt pontifici quotannis quadraginta millia Numm{u}m aureorum penderet. Traiectis igitur Alpibus, Manfredum tandem superatum interfecit Carolus: deinde & Conradi-

Gulielmus ii.

Gulielmus iii.

Tancred' nothus.

Henricus filius Friderici.

Constantia Monacha Henrico nubit

Manfred' nothus.

Carolus frater D. Ludouici.

Cõradin'.

num Friderici imperatoris nepotem post multa prælia cum toto exercitu etiam sustulit. atque ita superatis hostibus citra vltraque Pharum, regnũ Siciliæ sibi vendicauit. Verum Petrus Aragonensis pontificis suasu, Siciliam occupauit, in qua asserenda mortuus est Carolus Neapoli, superstite Carolo filio. Neque multo post ipse quoque Aragonensis ex vulnere periit, relictis Iacobo & Friderico liberis, Iacobus autem rex factus tandem Friderico fratri, Sicilię regnum tradidit, in Aragoniã secessurus. Regnarũt post eos Ferdinãdus primus, Alfonsus, Ferdinandus illegitimus, Alfonsus secundus, & Fridericus vltimus rex Siciliæ patruus Ferdinandi qui sine liberis obierat Is Fridericus post annum sextum à Ludouici Gallorũ regis exercitu, in AEnariã proximam insulam pulsus, sponte se in Galliam recepit, regis clementiam experturus. Prius tamen quàm regno pelleretur, Ludouicus Galliæ & Ferdinandus Hispaniæ rex iunctis copiis regnum consenserunt expugnare, ac partũ inter se diuidere. Verũ discordia in diuisione orta, Hispanus Ludouicum prorsus exclusit à portione, in hunc vsque diem Siciliæ & Neapolis regnũ sibi retinens. Hunc ordinem regum Siciliæ scripsimus, quem fieri planiorem existimamus hac tabula.

Petrus Aragonẽsis.

Iacobus
Frideric⁹
Ferdinãd⁹
Alfõsus i.
Ferdinãd⁹ illegitim⁹.
Alfõsus ii.
Fridericus

AEnaria hodie Isela vocatur.

Genealogia regum Siciliæ.

Tacredus Normān' { Rogerius comes / Robertus dux } Gulielm' primus / Rogerius dux.

Rogeri' rex { Gulielmus secundus / Cōstantia cuius maritus Hericus

Gulielmus tertius
Fridericus secūdus imperator. { Conradus – Conradinus / Henricus / Manfredus – Cōstātia vxor Petri Aragonēsis.

Petrus { Iacobus / Fridericus

1. Ferdinandus. 2. Alfonsus. 3. Ferdinandus illegitimus
4. Alfōsus. 5. Ferdinādus. 6. Frideric' vltimus rex Siciliæ.

Cæterum commodius esse reor, ad historiam hominis Siculi nūc reuerti, qui sibi velut certis metis designatum præstituit curriculū, in quo de rebus Siculis ex professo diligentius agitaret. Sit igitur hoc ex autore collectum argumentum.

Argumentum huius libri ex autore collectum.

Guiscard' eurdicitur Rogerius Siciliæ comes ortus à Normānis, frater Roberti ducis Apuliæ, Guiscardi Sarraceno-

rum lingua nuncupati, id est erronis, & quasi per terras vagi: rebus humanis excedens, filium Rogerium reliquit toti primum Siciliæ, & Calabriæ parti iure succedentem. Qui deinde morte Gpliel mi cõsāguinei sui ducis Apuliæ Roberti successoris audita, trāsit in Apuliam: ciuitatibusque vniuersis & principibus expugnatis ad suum cuncta redegit imperium. Assecutus itaq; ducatum Apuliæ, regem se quàm ducem maluit deinceps appellari, atque inde Siciliæ comitatus regni cognomē accepit. Valuit is Rogerius consilio, prudentia, & diligētia in negociis omnibus, futura iuxta ac præsentia caute & consulte disponens. Iuris obseruator, bellique ac pacis vices alternans, adeo vt suis temporibus regum vel principum neminem parem habuerit. præter cæteras gentes, Francos belli gloria omnibus anteponēdos plurimum diligēs, quos cumulatissimis beneficiis quotidie inuitabat. Post multos denique labores & pericula, pacemque regno suo comparatam, & post ingentes thesauros ad regni communicionem Panhormi repositos, ocio & quieti deditus, fausta prole se felicem existimās, Rogerio duci Apuliæ & Amphulso Capuæ principi, regni cōmunem solicitudinē & potestatem commisit. At illi breui mortui, dolore patrem ipsum incredibili, & regnum totum luctu maximo affecerunt, Gulielmo tantum eorū fratre superstite, quem vix pater ipso dignum principatu censuerat. Non multo pòst autē laboribus immensis, & vltra quàm bona corporis valetudo

Gulielmus primus.

Rogerius primus rex Siciliæ

permitteret, rebus venereis assuetus Rogerius, immatura senectute cōsumptus cessit in fata. Successit igitur Gulielmus quē viuens vel necessitate regni participem fecerat, sed qui tamen patris sui acta contemnens, curiæ statum bene prius institutum & sibi traditum, pessundari misere permisit. nam patris familiares, alios exilio, alios carcere cōdemnauit. Quamobrem stimulatus adeo efferata, insolentique amentia, Maionem Barensem hominem vili & humili loco progenitum, patre scilicet olei vēditore Bari genito, fecit cancellariū & vt vocat admiratum, quanquam perniciosissimum, callidissimū, & libidinosissimum esse nulli ambigerent, totius regni curam & administrationem ei committens, nihil præterea cæteris nec credens, nec audiens, nisi quod Maionis linguæ plectro fallaci & blādiloquo sibi insonaretur. pollebat enim Maio facundia, mirusque erat artifex eloquentię. Solus ergo cum eo loquebatur exclusis cæteris, omnes propinquos & consanguineos habens suspectos, cum interim libido regnandi pręcipitem & trāsuersum Maionem ageret vndique. qui post multas variasque à se clanculū excitatas seditiones & factiones, omniáque delationibus apud regem turbata, per atrox odium, neque minorem inuidiam nullis non tentatis, ipsum denique regem perpetrando parricidio de regno deturbare cogitabat. Eôque tali viá res euasit, vt cum rex multos præter Maionem ad se

Gulielmus

Maio Barensis cancellarius & thalassiarchus.

reciperet, vulgo crederetur mortuus, vnde grauissimæ ortę sunt seditiones, nusquam cessante Maione comites, nobilesque viros, qui prius in aula valuerant gratia, inclementer tractare, cùm alios effossis oculis, alios fustibus cæsos in teterrimos carceres iniiceret, plerunque cum serpentibus exitiosis vitam suam misere tracturos. Aliorum vero vxores & filias ipse insano similis cõstuprans & ad eiusmodi inopiam sæpe redigens, vt ingenuæ castisque moribus antea educatę venalem formã exponere passim cogerentur. Viros fortes & nobiles, à quibus aliquid metui posse videbatur, in exilium protrudebat, sese aduersus eorum inuidiam & vindictam instruens, collatis totius regni dignitatibus propinquis & affinibus suis, largitionibus nulla in re parcens, quo sibi quamplurimos obnoxios redderet: facilem se & humanum vbique affingens: ac honores denique ecclesiasticos, quibus libitum erat conferẽs, vt iam non cancellarii, sed regis præditus dignitate videretur. Sic certe regis excantata & infatuata mente, vt tametsi ille vehementer impia moliretur, nunquam tamen esset rex vllis de tali monstro delatoribus crediturus. Itaque tot sceleribus iam permultis odiosus, effecit tandem vt comites virique omnes nobiles qui rei indignitatem ferre amplius non poterant, in ipsius necem coniurarent. Vindex igitur tam atrocis & inhumani portenti extitit eius gener Matthæus Bonel-

lus, quẽ ſumma tamẽ diligẽtia velut filiũ educarat & promouerat. Cum enim ad necem regiam patrandam conatus eſſet Maio opera Hugonis Panhormitani archiepiſcopi abuti, tandem poſt amicitiam, quam cum illo ad id facinus audendum, conciliarat, in iuſtum odium commutatam, inſidiis appetitus, dum ex ædibus ipſius Panhormitani grauiſsimo morbo laborantis, noctis crepuſculo rediret, à Matthæo Bonello proſiliente ex inſidiis, quas illi redituro ſtruxerat, gladio diſtricto, terribili & repentino vno atque altero cæſus ictu lethali concidit. qua morte audita Gulielmus vehementer aſperatus eſt, & multo quidem vehemẽtius ipſa regina, tantúmque ſtatim odium, & tanta coniuratio omnium conflata eſt, vt de regis animo peſsime omnes ſenſerint, qui hanc cędem iuſtam eſſe & dignam ſibi perſuadere non poterát: adeoque iunctis ſtudiis in regem conſpiratum eſt, vt alii in inſulam deportandum clamitarent. alii aliò abſtrudendum. Neque prius cõquieſcere tragœdia ea valuit, quàm in palatio à domeſticis officiariis, & coniuratis, captus & in carcerem miſſus eſt. Quo in facto miſer tyrãnus (ſic enim vulgo dictitabatur) vltro ſe cum eiulatu aſſerebat cupere regno abdicare, vt nõ interficeretur. Eius autem filius adhuc nouẽnis puer, Rogerius, dux Apuliæ creatus per vrbem ductus, & rex, & dominus ſalutatus eſt. At vulgi inſtabilis murmur & ſtudium in varias ſtatim factiones diſtractum eſt. ad arma concurſum. Palatium obſeſſum. rex cum multis

Rogerius Gulielmi filius, puer.

multis interminationibus repetitus, suppliciúq; velut proditoribus, his qui eum concluserant intentatū. liberatus est igitur rex à coniuratis, neq; tamen prius quàm pacto conueniret, nihil se à turba grauius & atrocius regis causa perpessuros: illico enim rege reddito, in oppidū Cacabū transfugerunt salui & incolumes. Multa gessit hic rex in Italia, maxime quidem in Calabria, & Apulia: lōgéque, & late bellis seditiosis agitatus est. Sed vbi sedata tandē omnia vidit, nullis iam hostibus reliquis in Siciliam reuersus, palatio sese abdidit, voluptuoso ocio & quieti vacaturus, interim dum regnum ab externis tumultibus respiraret. Denique fato proximus conuocatis curiæ magnatibus & archiepiscopis Salernitano & Rhegino, vltima voluntate Gulielmum maiorem natu filium regni successorem instituit. Henricum vero Capuæ principem, & Reginam Margaretam Hispanam natione, Regis Nauarrorum, vt colligo, filiam, regni & regis pueri gubernatricem, dum puer ætate regno suffecturus adolesceret. Quibus ad eum modum rebus dispositis, dysenteria morbóque diuturno dissolutus interiit. Mortuus autem in palatio sepultus est, donec proceribus euocatis qui, quæ ad nouum regem coronandum necessaria erant procurarent, more lugubri, conclamato funere, totius ciuitatis luctu maximo, de loco sepulchri in id sacellū quod Siciliæ regū Mausolea continet, translatus est. quāquam templum esse Panhormi ingēs alii scribunt historici à Gual-

Mors Gulielmi.

Mausolea regum Siciliæ.

therio archiepiscopo Gulielmi regis affine dedicatum, opus spectabile, vbi Siciliæ reges sepulti iaceat, priuatorum autem nemo ibi sepeliatur. Verum non ita diu superstes fuit Gulielmus, quē viuentem cum velut sæuissimum tyrannum odisset, mortuum tamen defleuere. Dequo Syracusanus episcopus electus Siciliæ, dictum Catonis de Pōpeio pronunciabat, mortem eius ceu damni plenam deplorans.

Ciuis obit inquit multum maioribus impar
Nosse modum iuris, sed in hoc tamē vtilis æuo.

Igitur regina gubernatrix regni, cuius auūculus erat Rothomagensis archiepiscopus, mater vero neptis comitis Perticensis, Stephanum Perticēsem matris suę consobrium ad se Panhormum euocauit, quem splendide & honorifice exceptum, cancellarium instituit, ac Panhormitanæ ecclesiæ pastorem, duabus scilicet regni Siciliæ dignitatibus maximis eum exornans. Hic autem videre est magnas acerbissimasque conflictationes inter cancellarium & fratrem reginæ Hericum, qui priusquā ex Hispania in Siciliam veniret, Rodericus appellabatur: inimicitias, inducias, bellum, & rursum pacem, omniaque adeo varia, incerta, & turbulenta vt nihil magis. Deinde præter varia bella admirabilem etiam regiæ aulæ varietatem, vt se proceres, comites, duces, honoris causa mutuo protrudāt ac loco deturbent. Sic enim rota est fortunæ illic celerrime agitata (queadmodum libri initio testatus est de Sicilia) vt nusquam maiori

mortalium discrimine lusisse videatur. Nec efficacius dici cogitarive quicquã potest, quo quis esse priuata sorte tenuique conditione contentus debeat, ne dum gradus ambit altiores in pręcipitiũ ruat exitiosissimum. Plebs enim illic insurgit sæpius in reges, in comites, minis & insultibus omnia conturbando. Et velut in speculo contemplari valeas quicquid in aulis regum est quod ambitur, sic existimari debere quasi ventus sit liber & vagus, nunc flans, nunc reflans, quem nullus sibi perpetuo retinere & coercere posit. Quare vt semel finiã, plenius is videbit omnes seditiones & turbas tanquam in hydra renascentes, quem non piguerit historiam attẽtius legere. Quæ vero hactenus ad argumentum huius historiæ sum pręfatus optime mecœnas, eo dixi copiosius, quod multum facere ad cognitionem Siculæ historiæ maiorem & vberiorem visa fuerint. Vale. Lutetiæ Parisiorum. ann. M. D. L. VIII. Calend. Iunias.

De Siciliæ nomine.

Sicilia olim Trinacria ab eius forma dicta est, tribus promõtoriis in diuersa procurrẽs, deinde Sicania à Sicano duce, vel vt aliis placet, à Sicanis populis. Postremo ab Italis in eã vulgo profectis, qui & Siculi dicebãtur Sicilia est vocitata. Octoginta annis ante bellum Troianum scribit Philistus Siculum Itali filium ex liguribus in Siciliam adpulsum insulę nomen attulisse.

De eius laude.

Iulius Solinus in polihystore scribit, quicquid Sicilia gignit siue soli siue hominis ingenio, proximum esse his quæ optima iudicantur. Et horreũ populi Romani à Cicerone vocatur, quod sæpe maximos Romanorũ pauerit exercit', quæ & ob fertilitatem Cereri & Baccho fuit consecrata: in melle enim & frumento & croco fertilissima est, ac Italiæ fœcunditatem in aliis etiam superat. Olim Pœnorum Romanorumque victoriis alternãtibus fuit insignis. Vrbes eius septuaginta duas Plinij ætas numerauit. Hodie episcopatus hi ferũtur, diocesibus quidem latissime patentes.

In Sicilia tres Archiepiscopi	
	Panhormitanus
	Montis regalis
	Messanensis.

Panhormitani tres suffrag. episcopi. { Agrigentinus / Mazarensis / Misenitanus

Montis regalis duo. { Sancti Marci / Miletensis.

Messanensis duo. { Syracusanus / Catanensis.

Pontifex Ro. in eadem Sicilia habet duos episcopatus, Cephaludensem & Pacem.

Oppidorum Siciliæ meminerunt M. Cicero in actionibus in Verrem, T. Liuius, Salustius, Silius Italicus, Claudianus: & ex recentioribus Flauius Blondus: diligentissime verò libro sexto Raphael Volaterranus. Græcorũ Plutarchus, Polybius, Appianus, Diodorus, præter Geographos. Nulla est enim vel nobilitate insulæ, vel rerum gestarũ occasione celebrior reddita Græcis Latinisq; scriptoribus, denique Iustini liber quartus nihil aliud fere tractat, quàm Siciliæ descriptionem.

De Siculæ gentis vituperio ex hoc autore fal.

Hæc insula inquit, ne tyrannis quandoque careat, eam sibi circa regum filios consuetudinẽ vindicauit, vt morti meliores primũ obiiciat, eos sibi reges constituens per quos in ea perpetuæ possit

tyrannidis priuilegiũ conseruari. Atque alibi, Subita cum fortuna vultum auertente, Siculis cognatum est conuerti vt malint tempori seruire quàm fidei. Aliquanto vero ante de Sicilia & Apulia. Licet vtráque gens infida, mobilis, pronaque sit ad quodlibet facinus perpetrandum, Siculi tamẽ cautius dissimulando celãt propositum, & quos oderunt blandis adulationibus demulcent, vt improuisi lædant atrocius. Prius vero dixerat Apulos nouitatis studiosos, timidos, proditores, incõstãtes, magnáque leuitate amicitiam deserentes. Quémadmodum etiam de Messana vetusta ciuitate Siciliæ, Hæc ciuitas inquit, ex conuenis, piratis, prædonibus adunata, omme fere hominum genus intra mœnia sua conclusit, nullius expers sceleris, nullum abhorrẽs flagitium, nihil eorũ quæ possit putans illicitum.

Celebriora loca Siciliæ quæ hic autor attingit.

Panhormum. Panhormum vel, us, vetustissima est ciuitas, loco amœno & fertilissimo posita, muris septa perquam altis, vbi reges aureas coronas accipere consueuerunt. Constãt inscriptione lapidum, qui ibi inueniuntur Nohæ tempore iam fuisse. In eius Tẽplo maximo reges Siciliæ sepeliuntur & episcopi: priuatorum autem nemo, vt in argumento diximus. lusit hic autor eleganter & diligenter in eius descriptione.

Syracusæ. Syracusæ maximæ, pulcherrimæ, & opulentissimæ fuerũt, triplici muro septæ: agris tritici & om

nis generis leguminum feracissimis, in quibus & armentorum ac pecudum copia maxima.

Agrigentū peruetusta & opulenta ciuitas, olim à Carthaginēsibus euersa, verū postea instaurata, Acragantē Græci appellant. Vide libro 6. Geographiam Volaterrani. Agrigentū

Catina siue Catana ἀπὸ τῆ κάτα καὶ ἄνω ob ignes Siciliæ: sub radicibus mōtis AEthnę sita est, diuæ Agathes templum cōtinēs, agro fertili vinoq; pręsertim in tota Sicilia præstātissimo. Tāta vero pascuorū sagina, vt pecora ipsa pīguedine suffocētur nisi sanguine interdū circa aures elicito ꝓpluantur. Catina

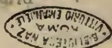
Messana vetusta ciuitas hodie nemorib⁹ abūdās, sed tritico carēs, ꝙ mōtibus & pelago claudatur.

Apud Messaneos in mororū foliis enutriti vermiculi sericū faciūt, quo nō solū homines etiā vilissimi conteguntur, sed canum equorūq; stragula & dorsualia contexuntur. Auri, argenti, & porphyriti marmoris venas habent.

C. his addit & sequentia.

AEthna mōs plenus est sulphure, nutrimentis humidis generato, ex cuius hiatu flammę vomuntur impetu ventorū exagitatę, noctu quidē horrēdo spectaculo & interdiu lumine caliginoso, quæ vt nullo frigore temperari possunt, ita nec frigus vllo modo dissoluere. AEthna mons.

Arethusa fons in insula Syracusana, incredibili magnitudine, plenus pisciū sacrorū, quos sine deorū ira nō est fas comesse. in eū fabulātur poetę versā Dianę comitē venatricē virginē. De eo fonte Seneca lib. de cōsolatione ad Martiam cap. xvij. ἀρέθυσα

Cyane Cyane fõs perennis & ingens, iuxta Syracusas, Proserpinæ sacer, in quẽ Nympha Sicula versa dicitur, vide Ouidiũ lib. 9. Metamorphose. Porro & Cãnamellæ meminit in præfationis calce.

Cãnamellæ autem, vnde fit saccarum, caudex est nodosus, spongiosa plenus materia, cortice tenui, dulci succo, qui sic exprimitur: Caudex totus frustatim minutimque conciditur, deinde torculati appressus succum reddit, qui in cacabũ mundissimum dimissus igni supposito concoquitur, & expurgatur. Purgatus vero in figulinis vasis reconditur, vbi cum refrixerit, in saccarum laudatissimum coalescit. nascitur in agro Panhormitano.

De præcipuis regionibus hoc libro citatis.

Tres potissimum Italię regiones leges in hac historia, Siciliam, Calabriam, & Apuliam, Comitatus autem qui varii citantur in tota rei expositione fere sunt ex illis tribus, vel eis viciniorIbus locis.

1. Sicilia Neapolis Parthenope. De Sicilia verò & hoc præter superiora dicam, Siciliæ reges Neapolitanos esse vocatos ab eorum regia, totiusq; regni principe ciuitate Neapoli: quæ vetusta & clarissima semper dicta est: olim Parthenope appellata, vt de illa scribit Titus Liuius. magnáque ex parte montuosa est, in qua sermonem plerique affectant Hispanicum.

2. Apulia. Apulia inter cæteras vrbes continet præcipuas Brundusium & Tarentum, quæ tibi quoque occurrent

currẽt in hac historia. Apulorum autem crassior & rudior est sermo.

Calabria definit in oram Italiæ proximam Siciliæ: à qua Pharo, breui maris tractu, disiungitur. Excelluit autem ea partes omnes Italiæ sua vbertate, frumento omnis generis, vino, oleo, lana arborea & ouilla, equis bellatoribus, & saccaro, quod est mel ex cannis. Citatur & sæpius ab hoc autore Terra laboris, vt & ab aliis Ager laborinus quòd ingens sit labor in ea excolenda, cũ solũ habeat aridũ, atq; ideò cultu difficilius. Itaq; stipulam tantæ crassitudinis facit, vt ea pro ligno vtantur incolæ: fuitq; olim regio illa magna Græcia appellata, sic vt hodie in ea Græca lingua cũ Italica est permixta, corruptior tamẽ est ibi sermo, quã vsquã locorũ. Habet insigniores ciuitates Rhegiũ & Hydrũtum, quas etiam hic leges cum aliis nonnullis.

Calabria

Phar⁹ pro freto Siculo catachresticos

Terra laboris.

Magna Græcia.

LECTORI.

Nihil mireris Lector, voces aliquot paucas non solum ab hoc autore non reiectas, sed nec ab aliis permultis etiam nostri temporis: vt sunt Cãcellarius, Comestabul⁹, Admiratus, Seneschalcus, Capitaneus, Castellanus, Galea, Comitissà, Et in quibus (quemadmodũ Plautus ait) non atticissat sed sicilissat, vt Stratigotus, Gauarretus palatii. Sed hæc præfationis appendicula iam sufficiat: nolui autem quicquam de genuino siue patriæ idiomate, siue autoris ipsius stylo, & phrasi eius tẽporis

immutare. Itaque reliqui suo sæculo prorsus intacta quæ fortasse ętas nostra diligentior, ne dicam morosior, haud ferret. Nec reperi apud quenquã alium scriptorem de autoris vita & conditione: nec ex alio etiam codice licuit vel vnicam vocem cõferre, si quid non succurrebat vel obsolescentibus erat extritum literis.

ENCOMIVM HISTORIAE per eundem, Geruasium Tornacæũ Suessionensem.

Si quis rogat potissimum, quodnam genus
Studii sit expeditius,
Vt plurimis & seriis rebus semel
Ex Lectione cognitis
Fiat peritior, suo compendio
Maiore, nil dignum magis
Hac re putem, quàm quod bene & fideliter
Historia, thesauris quibuscunque melior,
Seruat, recondit & docet.
Nam si quis est omnino scriptor, haud parum
Quem profuturum censeas.
Vnus profecto Historicus est, qui principes,
Qui splendidos reges facit
A morte iugi liberos: quique populos
Illustrat æterno stylo,

Exemplar exponens velut nepotibus
Ac liberis syncerius
Fœcundiusque perdocendis, vt bonos
Mores bibant è fontibus
Vberrime scatentibus, consiliaque
Diiudicent prudentia,
Et facta, vt euentus ab illis colligant.
Instructiores namque sic
Fiunt ad omnia iuuenes, cum plus iuuet
Historia quàm ætas longior.
Quod qui velit nouisse plenius
Vim quæ sit eius audiat.
Fecit ea Lucullum prius belli rudem
Nulli secundum gloria
Rerum gerendarum: & virilem fœminam
Ac imperantem, Zenobiam
Arabibus, Armeniisque formidabilem
Fecit: ob id autem maxime
Quòd & legendo similitudinem probe
Contraxerat præstantiam
Virorum: & exemplis vacarat auidius
In se exprimendis, vt aliqua
Velut tabella se sibi ipsa effinxerit.
Historia quippe memoriæ
Est vita: lumen veritatis, nuncia
Antiquitatis totius.
Quæ superioribus quasi annis fuerimus,
Sic nos videri cæteris
Efficit: & improbos abominans viros,

Zenobia, Palmyreorũ regina quã tamẽ bello cepit Aurelian. Rom. imperator.

Proboſq; laudibus vehens,
Hortatur omnes ceu ſubacto aculeo.
Sed vt grauiſsima temporum
Eſt ipſa cuſtos:ita viciſsim temporis
Cuſtodia manet integra,
Cuius ſalus præſtantium rerum eſt ſalus.
Nam nullus Hercules foret
Cum tot laboribus:periſſetque veterum
Memoria,ſi prorſus nihil
Supereſſet è ſcriptis patrum:nec cogniti
Eſſent triumphi:premia
Virtutis eſſent nulla:cum ſcribentium
Fide premium virtus ſuum
Ferat,celebrata meritis encomiis.
Neque eſt enim qui neſciat
Eiuſmodi mercede virtutem peti
Pleriſque. Nam vel improbos
Quanquam nihil virtus mouet:tamen allicit
Dieſque nocteſque ſtimulans
Ingens cupido glorię,qui degerent
In ſordidiſsimo ocio,
Ni pollicerentur ſibi non emori
Partam labore gloriam.
Quæ tamen & ipſa deperit,niſi ſuo
Hiſtoria ſeruet munere.
Itaque beatos Plinius eſſe prædicat
Quibus datum ſit facinora
Scribenda geſsiſſe,aut legenda ſcribere.
Et ipſe,quanquam æui ſui
Accenſeatur doctiorum catalogo,

Optat tamen Taciti inſeri
Scriptis, quòd auguretur immortalia
Quæ ſcribat hiſtoriographus.
Quem ſi licet videre quantum differat
A cæteris ſcriptoribus,
Age obſecro, nunc paululum mihi faue
Oculis & auribus tuis.
Quis maximis non proſequi audet laudibus
Sophiæ magiſtros arduæ?
Quis non & oratoris excellentiam?
Quis non poeticen datam
Diuinitus? quis denique & non νομολόγην
At non valebit philoſophus
De moribus tractare quicquam in publicis
Domeſticisve negociis,
Nil mutuans è copia multiplici
Scribentis hiſtoriam. lege
Libros Ariſtotelis, fere nullam licet
Præceptionem cernere
Non ductam ab hiſtoria, velut fonte vberi
Venaque perpetua. lege
Plinii libros phyſicos: nihil niſi hoc ſonant.
Quare nec vſquam philoſophus,
Qui non ſit hiſtoricus, nec efficacius
Quis, quàm per exempla doceat.
Et certius qui tradat hiſtorico, reor
Non poſſe quempiam dari.
Hiſtoria nulli crimini patuit, neque
Vnquàm patrocinium vllius
Deſyderauit: nec laceſsita eſt probris.

Cum plurimi philosophiam
Nec publicis rebus, nec imperantibus
Asseruerint esse vtilem:
Plerique vero præter hæc, durissima
Oratione incesserint.
Sed ne quid in philosophiam nunc plus satis:
Silentio reliqua premo.
Vt nullus obtrectet, quasi cum talibus
Tam dira iurasse videar.
Diuturnius præconio historiæ nihil
Est, nec minus fuco illitum:
Vt inde colligere queas, qua parte sit
Rhetore colorato prior.
De quo mihi quæso liceat venia bona
Paucissimis hoc dicere.
Orator est persæpe ceu muliercula,
Quæ tingit os vulgo suum.
Vt purpurisso fronte tota splédeat,
Et si quid est vitii insitum
Dissimulet: ast historicus haudquaquam sibi
Fucata permittit loqui:
Itaque vides vt rhetore atque philosopho,
Sit melior historicus. Vide
Nunc ordine vt sit omnibus modis quoque
Omni poeta dignior.
Fides poetis abrogatur sæpius:
Vel tum quidem illis creditur,
Cum maxime sequũtur historici typum.
Poeta verò summus est
Qui quàm facillimè fidem quorum velit

Faciat, vt haud poëticum
Munus, ſed hiſtoricum magis tum iudices
Præſtare. Nam quod interim
Canit ſuo de munere, extra fabulam
Non eſſe ſentias, opus
Cum ſit aliud ſuffragium negocio
Ambire quo captet fidem.
Quid ergo pluribus neceſſe eſt hic agi?
Vincit poetas vt liquet.
Perpende iam porro quod ante diximus
Vt nec profectò ſit minor
His qui verendas orbe toto regulas,
Et iura ciuitatibus
Scribunt: quòd illos non minus quàm cæteros
Suffulciat, tanquam exhibens
Altiſsima è ſpecula videndum totius
Terræ mariſque circulum.
Quò ſingulorum ex moribus quod non queunt
Breuitate vitæ diſcere,
Diſcant ab exemplaribus docentium
Scripto ſuo, diuerſa tot
Ingenia, mores, iura, ritus, dogmata,
Queis imperitis conſulant.
Poteſtne verò quis ſalubrius aliquid
Proferre, quo mortalibus
Proſit? Equidem non arbitror: ſed interim
Quid cæteras artes ei
Iam comparem? quarum docent quædam magis
Fallaciam componere
Qua veritatem ſubruas: quædam parum

Vel nil iuuant felicius
Tranquilliusque vitam vt exigas: nocent
Aliæ, foris mel atticum
Præ se ferentes, conditumque absynthium,
Et pus merum tandem tibi
Magno malo rupturæ vbi non cogites.
Historia vero nec struit
Fallaciam, & felicius vitam regit:
Incommodat nulli viro:
Plusque vna prodest omnibus quàm quælibet
Ars & facultas altera.
Ac vt loquar paucis, fere sola est domi
Forisque, militiæ & togæ,
Quouis loco & quocunque tempore vtilis.
Quam qui semel neglexerit,
Et nosse non contenderit, merito puer
Infansque designabitur,
Amoliendus semper à Republica,
Ineptus, imprudens, iners.

ERRATA

In præfatione.

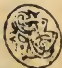
aa 4 lin. 5 Tuo 6. lin. 9 uentitent 7 lin. 17 euolueres 8. lin. 13 hæ que bb 6 lin. ult. nullos

In historia

Pag. 11 lin. 17 deinceps que 22. ad marg. ignauia 44 lin. 26 parti 59 lin. 28 propositæ 61. lin. 9 archiepiscopus 62 lin. 17 conceptam 63 lin. 14 quàm 49 lin. 5 supereminentiam 53 lin. uix 94 lin. 12 quàm opp. 97 ad marg. Monomachia probare 121 ad Marg. imitator 127 lin. 28 indixisset 136 lin. 22 conqueruntur 152 lin. 9 præstolabatur.

HVGONIS FALCANDI IN SVAM DE REGNO SICILIAE HISTORIAM PRAEFATIO AD PETRVM PANHORMITANAE ECCLESIAE THESAVRARIVM.

De calamitate Siciliæ.

STatuebam Petre charißime, poſt hyemis aſperitatem clemētioris auræ beneficio mitigatam, lętum aliquid ac iucūdum ſcribere, quod tibi quaſi quaſdam renaſcentis veris primitias dedicarem. Sed audita morte regis Siciliæ, intelligens ac mecum reputans quantum hæc rerum mutatio calamitatis afferret: quantum illius regni quietißimū ſtatum, vel hoſtilis incurſus procella concuteret, vel grauis ſeditionum turbo ſubuerteret: repente cōſternatus animo cœpta deſerui, verſáque in luctum cythara malui flebiles modos & lamentationum lugubre carmen ordiri: licet repurgati cœli blanda ſerenitas, & hortorum ac nemorum amœna facies importunam animo lętitiā ingerentes, ad aliud me conentur abſtrahere, & flendi ac lamentandi propoſitum impedire. Quis enim lamentationi locus eſt, aut querelæ: aut quis intempeſtiue fluentibus non offendatur lachrymis, vbi iam annus pruinoſę ſenectutis deterſa canitie, gratę denuo iuuentutis pubeſcit in florem: & hyber-

Orditur deplorationem Siciliæ, cauſam ſcilicet hiſtoriæ texendæ, audita morte Guilelmi ſecundi.

nis frigoribus succedens verna temperies, feriatas auium fauces ad intermissę suauitatem modulationis inuitat? verum quia difficile est in morte nutricis alumno persuaderi ne lugeat, nō possum fateor lachrymas continere, non possum desolationem Siciliæ, quę me gratissimo sinu susceptū benignè fouit, promouit, & extulit, vel prętерire silentio, vel siccis oculis memorare. Intueri mihi iam videor turbulentas Barbarorum acies, eo quo feruntur impetu irruētes, ciuitates opulētas, & loca diuturna pace florentia metu concutere, cæde vastare, rapinis atterere, & fœdare luxuria. Ingerit se mihi, & lachrymas à nolente futurę species calamitatis extorquet. Occurrūt hinc ciues, aut resistēdo gladiis ītercepti, aut se dedēdo misera seruitute depressi. Illinc virgines in ipsis parentū cōspectib' constupratę: matronę post varia & preciosa capitis, colli, ac pectoris ornamenta direpta, ludibrio habitę, & defixis in terra oculis inconsolabiliter deplorātes, venerabile fœdus cōiugij fœdissimę gentis libidine violari. Nec enim aut rationis ordine regi, aut miseratione deflecti, aut religione terreri Teuthonica nouit insania: quā & īnatus furor exagitat, & rapacitas stimulat, & libido præcipitat. Hæc autem in Apulia viciniśque prouinciis geri, licet horrendum ac triste sit facinus, & multo cum mœrore deflendum, vtcunque tamē tolerabile putaretur si in Cispharinis tantum partibus Barbarorum immanitas desęuiret. Quod si beatam illam insulam omnibus quidem regnis et

Siculū se innuit.

Ficta hypotyposis pathetica cum topographica apostrophe.

præclaris dotibus & meritis amplioribus præferendam vis procellę ſęuientis irrumpat, ſi iucundum ocium & quietem omni voluptatis genere gratiorem armorum fragor importunus exturbet, quis iam animo poterit imperare, ne dolendi modũ excedat? quis non totus in lachrymas defluat, cum iam apparêre cœperint vaſtitas vrbiũ, ciuium cędes, fœdata puluere ſenum reuerẽda canities, matronæ pro ſericis, ſaccis indutæ: pueri puellæque Barbarę linguæ ſtridore perterriti, omnesq; omnino indigenę, de multa rerũ copia ad vltimã egeſtatẽ, de gaudio ad mœrorẽ, de gloria ad ignominiam, de ſummo felicitatis culmine ad extremæ miſerię diſpendia deuoluti? Atque vtinam Cõſtantia cũ rege Teuthonico Siciliæ fines ingreſſa, perſeuerandi conſtantiam non haberet, nec ei daretur copia Meſſanenſium agros aut AEthnæi mõtis confinia tranſeundi. His enim in locis aptiſſimè gens illa conſiſtat, vbi & cum crudelitate piratica Teuthonum confligat atrocitas, & inter ambuſtos lapides & AEthnæ flagrantis incendia, gens dura & ſaxea ſæuientis iracundiæ flammis exæſtuet. Nam interiora Trinacriæ loca, eam maxime partem quã nobiliſsimę ciuitatis fulgor illuſtrat, quæ & toti regno ſingulari meruit priuilegio præminere, nefarium eſſet & monſtro ſimile vel Barbarorum ingreſſu pollui, vel irruentiũ terrore percelli, vel prædonum rapinis exponi, vel omnino peregrinarum legum barbarie conturbari. Nunc mihi velim ediſſeras, ad quem intelligis

Hæc Cõſtantia Rogerii regis fuit filia, ſoror Guielmi ſecundi primũ monacha Pãhormi, deinde regina nupta Henrico. Trinacria à tribus ſuis promõtoriis Sicilia dicta, Peloro Pachyno, Lilybęo.

finem rem in tanto diſcrimine peruenturam, quó ve putas Siculos vſuros conſilio? vtrúm ne regem ſibi creandum exiſtiment, & collectis viribus contra Barbaros dimicandum? an vero rei diffidentia & inſueti laboris odio tempori ſeruientes, malint quálibet durũ ſeruitutis iugum ſuſcipere, quàm famæ & dignitati ſuæ, & patriæ libertati conſulere? Ego quidem hæc tacitus dubia mente pertractans, dum variis hinc inde rationibus diſtrahor, mecum ipſe diſſentio, nec ſatis liquet vtrum horũ cis cenſeam eligendum. Certe ſi regem ſibi nõ dubiæ virtutis elegerint, nec à Chriſtianis Sarraceni diſſentiant: poterit rex creatus rebus licet quaſi deſperatis & fere perditis ſubuenire, & incurſus hoſtium ſi prudenter egerit, propulſare. Si enim amplioribus ſtipendiis militum ſibi fauorem conciliet, ſi collatis beneficiis animos plebis alliciat, ſi ciuitates oppidáque maritima diligẽter pręmuniens, in Calabria quoque præſidia per congrua loca diſponat, Siciliam Calabriámque tueri poterit, ne in ius & poteſtatem tranſeant Barbarorum. Nam in Apulis qui ſemper nouitate gaudentes, nouarũ rerum ſtudiis aguntur, nihil arbitror ſpei aut fiduciæ reponendum: quos ſi coactis copiis ad pugnam iuſſeris expediri, ante fugere plerunque incipiunt, quàm ſigna bellica conferantur: ſi munitionibus ſeruandis præficias, alij quidem alios prodũt, & hoſtes ignorantibus aut reſiſtentibus ſociis introducunt. At verò quia difficile eſt Chriſtianos in tanto rerũ turbine, ſublato regis timo-

Promiſcue in Sicilia degebant Chriſtiani & Sarraceni.

Calabriã Terram laboris fere vocabit tota hiſtoria dicitur & Lucania.

Apuli proditores, in conſtãtes.

re, Sarracenos non opprimere, si Sarraceni multis illorum iniuriis fatigati, ab eis cœperint dissidere, & castella forte maritima, vel montanas munitiones occupauerint, vt hinc cum Teuthonicis summa sit virtute pugnandum, illinc Sarracenorum crebris insultibus occurrēdum: quid putas acturi sunt Siculi inter has depressi angustias, & velut inter malleum & incudem multo cum discrimine cōstituti? hoc vtique agent quod poterunt, vt se Barbaris miserabili conditione dedentes, in eorum se conferant potestatem. O vtinam plebis ac procerum Christianorum & Sarracenorum vota conueniant, vt regem sibi concorditer eligentes, irruentes Barbaros totis viribus toto conamine, totisq; desideriis proturbare contendant. Hei miseræ conditionis & damnatæ sortis insulæ, quæ sic alumnos nutris & prouehis, vt cum in optatum robur excreuerint, prima ex te virium suarum experimenta capiant, & vberum tuorum pinguedine saginati, viscera tua recalcitrando discerpant. Sic olim plurimi tuo in sinu tuisq; in deliciis enutriti, multis te postmodum iniuriis, multis præliis afflixerunt. Sic & Constantia primis à cunabulis in deliciarū tuarū affluentia diutius educata, tuisq; instituta doctrinis & moribꝰ informata, tandē opibus tuis Barbaros ditatura discessit: & nunc cum ingentibus copiis vicem improbam tibi repensura reuertitur, vt pulcherrimæ nutricis ornatus violenter diripiat, & munditiam tuam qua regnis omnibus antecellis, barbarica fœditate cō-

Vt quimus aiūt, quando vt volumus non licet.

Apostrophe ad Siciliam.

De Cōstātia & Henrico vide præfatione nostrā.

Apostr. ad Messanam.

taminet. Age nunc Messana, ciuitas potens & multa ciuium nobilitate prepolles, quo putas incolumitati tuę prospiciendum consilio, vt possis Barbarorum primos conatus elidere, & hostiles copias à Phari transitu prohibere? Expedit tibi mature deliberare quid agas. Nam quia transeuntibus in Siciliam prima post traiectũ ratibus Pharum occurris, primos etiam pugnantium impet⁹ sustinere, primáque bellorũ auspicia cogeris experiri. Certe si ciuium tuorum virtutem & audaciã, senes tuos maturandis aptos consiliis, iuuenes rebus bellicis assuetos, murorum etiam ambitum densis turribus circunseptũ inspicias, si vires tuas quibus sæpe Gręcorum superbiam cõtriuisti, quibus Africam Hispaniámque depopulans, ingentẽ inde prędam & opima sępe spolia reuexisti diligenter attendas, multum hinc tibi roboris & fiduciæ, multũ spei ac securitatis accrescet. Nihil tibi ergo formidinis, nihil terroris incutiat turbulentæ gentis barbaries, cuius si primos incursus fortiter resistendo sustineas, poteris durissimum de ceruice tua iugum excutere, & immortalem tibi gloriam nomenque celebre propagare. Vę tibi

Apostr. ad Catinã ciuitatem.

Catinensium ciuitas, quæ aduersantem toties experta fortunam, nullis vnquam cladibus eius sęuitiam mitigare, aut compescere potuisti. Nam si veteres Annaliũ reuoluimus historias, inueniemus te frequenter & pestilentibus exhaustam nebulis, & atroci bellorum clade consumptam, ignémque in te aliquoties de cauernosis AEthnæ fornacibus

in modum fluminis emanasse. Quòd si nostri tẽporis mala, & quæ ipsi vidimus, volumus recensere, nuper te vehemens terræ motus tanta concussit violentia, vt cunctis ruentibus ædificiis, haud facile numerabilem vtriusque sexus multitudinẽ lignorum ac lapidum moles oppresserit. Nunc autem vt vel sic fortunæ lentescat improbitas, post multa & varia calamitatum genera turpissime tãdẽ addiceris seruituti. Iam te Syracusana ciuitas, diuturnæ pacis pertedeat, iam si potes ad bellum tibi vires instaura, & ea qua florêre soles eloquentia, ciuium tuorum mentes erige, murorum ambitum propugnaculis densis attolle, & angustum illud spacium quod duobus portibus interiectum, insulæ tibi nomen inuidit, extructis turribus prę munire festina, si forte Barbarorum possis incursibus obuiam ire. Verum ad hoc tibi (pro dolor) vires non suppetunt, & conatus tuos tam inopia ciuium quã paucitas bellatorum elidunt. Seruire Barbaris iam cogetur antiqua illa Corinthiorum nobilitas, qui patriis olim relictis sedib⁹ in Siciliã transeuntes, & vrbi construendæ locum idoneum perquirentes, tandem in optima & pulcherrima parte Siciliæ inter inæquales portus mœnia tua loco tutissimo construxerunt. Quid tibi nunc prodest philosophorum quõdam floruisse doctrinis, & poëtarum ora vatifici fontis nectare proluisse? Quid iuuat Dionysij sibíque similium de ceruice tua iugum improbum excussisse? Satius quidẽ tibi esset ac tutius, Siculorum adhuc tyrannorum

Ad syracusanam vrbem, insulæ principem vtait Sclinus.

Mœnia sy racusarum à corĩthiis cõstructa.

sęuitiam pati, quā Barbaræ fœdęque gentis tyrannidem experiri. Vę tibi fons celebris & præclari nominis Arethusa, quæ ad hanc deuoluta es miseriam, vt quæ poëtarum solebas carmina modulari, nunc Teuthonicorū ebrietatem mitiges, & eorū seruias fœditati. Ideó ne solum natale fugiens & immersa maris spacia lōgis tractibus subterlabēs in ciuitate Syracusana caput attollis, proximóq; mari influēs Alphęum quem ante fugeras in maiori portu se tibi imiscentem offendis? Longe melior Cyane conditio tua, quæ paulatim fluēdo deficiens in eundem portum, vix modico riuo decurris, aquas tibi furtim occultéque subtrahens, ne cō tactu barbarico polluaris. Quid autem futuram Agrigentinorum calamitatem defleam? quid imminentem Macariensium cladem recenseamus? Prætereo Cephaludi noua mœnia, misera turpíq; seruitute damnanda. Taceo Pactensium agros furentis populi rapinis expositos. Ad te mihi veniendum est vrbs famosissima, totius regni Sicilię caput & gloria, quam etsi digne laudare non valeo, tacere tamē omnino non possum, tam accepti memor beneficij quā singularis gloriæ tuæ miraculo prouocatus. Quis enim tanto non succumbat oneri, vel quem ingentis ausi aliquando non pœniteat, si Panhormum laudibus extollere, & eius gloriam verbis æquare contendat? Quia verò semel conceptum verbum intra pectoris claustra continere non possum, tentabo facultate qua valeo, pauca de laude ipsius breuiter succinctéque per-

Ad Arethusam fōtem in Insula vrbis Syracusanę. Alphæus fluuius Elidis Arcadiæ sub mari ī Arethusam fontem desinit.

Ad Cyanen fontē de quo vide Ouid. lib. 9. Metamorph.

Agrigentū peruetusta ciuitas & opulenta.

Mazaræ vallis messibus armētísque abundat.

Cephalodum Plin. dicit hoc oppidum: hodie quoque præsul Cephalodensis.

Pactensis vnus est ex episcopatibus.

Panhormū Siciliæ caput metropolis.

perstringere, vt ex hoc ipso appareat quanta sit lamentatione deflenda, quæ tantis fuerit dotibus gloriosa. Hæc ergo ciuitas in plano sita maris, ex vno latere crebris insultibus fatigatur, cuius tamē fluctibus retundendis vetus palatium quod dicitur Maris castellum, murósque multa turriū densitate munitos opponit. Alterius verò lateris partem oppositam Palatium nouum insedit, mira ex quadris lapidibus diligentia, miro labore constructum, exterius quidem spaciosis murorum anfractibus circūclusum, interius verò multo gemmarum auríque splendore conspicuum: hinc habens turrim Pisanam thesaurorum custodiæ destinatā: illinc turrim Græcam ei ciuitatis parti quæ Khemonia dicitur imminentem. Mediū verò locum pars illa palatij quæ Iobaria nuncupatur, plurimū habens decoris illustrat quā multiformis ornatus gloria presulgentē, rex vbi ocio quietíque indulgere voluerit, familiarius frequentare consueuit. Inde per reliquum spacium variæ sunt circunquaque dispositæ mansiones, matronis puellisque & eunuchis, qui regi reginæque seruiunt ædificatæ. Sūt & alia ibidem palatiola multo quidem decore nitentia, vbi rex aut de statu regni cum familiaribus suis secretius differit, aut de publicis & maioribus regni negociis locuturus proceres introducit. Nec verò nobiles illas palatio adhærētes silentio preteriri cōuenit officinas, vbi in fila variis distincta coloribus serum vellera tenuātur, & sibi inuicem multiplici texendi genere coaptantur. Hic

Panhormi situs & descriptio in loco amœno & fœcūdissimo quæ alluitur pelago Tyrrheno

enim videas amita, dimitáque, & trimita minori peritia sumptúque perfici: hinc hexamita vberioris materiæ copia condensari. Hic diarhodon igneo fulgore visum reuerberat. Hic diapisti color subuiridis intuentium oculis grato blanditur aspectu. Hic * exarentasmata circulorum varietatibus insignita, maiorem quidem artificum industriam & materiæ vbertatem desyderant, maiori nihilominus precio distrahenda. Multa quidem & alia videas ibi varij coloris ac diuersi generis ornamenta, in quibus & sericis aurũ intexitur, & multiformis picturæ varietas gẽmis interlucẽtibus illustratur. Margaritę quoque aut integræ cistulis aureis includuntur, aut perforatæ filo tenui cõnectuntur, & eleganti quadam dispositionis industria, picturati iubentur formam operis exhibere. Porro ex ea parte quæ vrbem respicit palatium ingressuris Capella regia primũ occurrit, sumptuosi operis pauimento constrata, parietes habens inferius quidem preciosi marmoris tabulis decoratos, superius autem de lapillulis quadris partim auratis, partim diuersicoloribus veteris ac noui testamenti depictam historiam continẽtes. Supremi verò fastigij tabulatum insignis elegantia cęlaturæ, & miranda picturæ varietas, passimque radiantis auri splendor exornant. Sic ergo dispositum, sic ornatum, sic omnimodæ voluptatis gratia delibutum palatium, tanquã caput reliquo corpori, sic toti supereminet ciuitati. Quæ

Vel forte exanthemata.

Sacellum regium de quo quid annotarimus ĩ præfatione vide.

trina partitione distincta, tres in se particulares, vt ita dixerim, cōtinet ciuitates. Quarum quæ inter extremas media collocatur, nobiliori ædificiorū structura præpollens, ingenti murorum altitudine ab vtraque dextra leuáque seiungitur, latitudinis parum habens, in longum verò spacio maiore porrecta: vt siquis duas æquales æqualium circulorum minores portiones ad chordam vnam cōiūgat. Hanc item tres viæ diuidunt principales, quæ totam eius longitudinē metiūtur. Harum media quæ Vicus marmoreus nuncupatur, & rebus occupatur venalibus, à parte superiori viæ coopertæ ad palatium Arabum, indéque ad inferiorem portam iuxta forum Sarracenorum directè protenditur. Alia quoque à turre Pisana per viam coopertā ad domum Archiepiscopi iuxta maiorem ecclesiam, mox ad portam sanctæ Agathes deinceps quæ per domos Maionis Admirati ad prædictū forum Sarracenorum pertransit, ibidem viæ marmoreæ cōiungenda. Tertia sanè ab aula regia quæ palatio subest, per domum dicti Sarraceni ad ędes Syluestri comitis & capellam Georgij Admirati porrigitur, & inde ad propinquam vrbis portam obliquata deflectitur. At verò dextra pars ciuitatis à monasterio sancti Ioannis propè palatium in Khemonia constituti habens initium, muris vsque ad mare circunductis includitur. Pars autem sinistra ab ipsius item palatij confinio, ad castellum se maris extendens, ibidem finem sortitur, ingenti nihilominus murorum vallata cir-

euitu. Spacium quoq; quod inter mediam ciuitatē & portum extenditur, vbi duæ reliquę partes vrbis conueniunt, Amalfitanorum continet vicum, peregrinarum quidem mercium copia locupletē, in quo vestes diuersi coloris ac predij tā sericę quā de Gallico contextę vellere, emptoribus exponuntur. Quis verò præclaræ huius vrbis miranda ędificia, quis fontium passim ebullientium suauissimam vbertatem, quis semper virentium arborum amoenitatem, aut aquæ ductus ciuium abundanter vsibus seruientes, satis mirari sufficiat? Quis inclytę planitiei gloriam, quæ inter vrbis mœnia montésque, quatuor ferè milibus patet, laude congrua prosequatur? O beatam cunctísque seculis prædicandam planitiem, quæ intra gremium suū arborum fructuúmque genus omne cōclusit: quę quicquid vsquam est deliciarum, sola prætendit: quæ voluptariæ visionis illecebris cunctos sic allicit, vt cui semel eam videre contigerit, vix vnquā ab ea quibuslibet possit blandimentis auelli. Illic enim mireris vineas tam fœcundi cespitis vbertate quàm pręclari germinis generositate gaudétes. Illic hortos aspicias mirabili fructuum varietate laudandos, turrésque ad hortorum custodiam, & voluptatis opera præparatas: vbi & rotæ volubilis obsequio descendentibus, itémque ascendentibus vrceolis puteos videas exhauriri, cisternásque adiacentes impleri, & inde aquam per riuulos ad loca singula deriuari, vt irrigatis areolis vegetētur & crescant citroli angusta breuitate contracti, &

cucumeres tractu longiore producti, melonésq; ad formam magis sphęricam accedẽtes, & cucurbitę per arũdines connexas latius euagãtes. Hinc si conuertas oculos ad diuersas arborum species, videbis mala punica vel acetosa, vel dulcia granis interius occultatis, exterius contra intemperiẽ aeris duro cortice pręmuniri. Citros quoque triplici substantię diuersitate distingui, cum cortex exterior colore simul & odore caliditatis pręferat argumentum: quod autem circa centrum est acetoso liquore frigiditatis præstet indicium: mediũ vero inter vtrunque temperatius comprobetur. Videas ibi & lumias acetositate sua condiendis cibis idoneas, & arengias acetoso nihilominus humore plenas interius, quæ magis pulchritudine sua visum oblectant, quàm ad illud vtiles videantur. Hæ quidem ab arbore sua etiam cum maturuerint, difficile cadunt, & nouis superueniẽtib⁹ veteres cedere dedignantur. Nã & tertij anni poma iam rubea, & secundi adhuc virentia, & præsentis anni flores in eadem possunt arbore pariter inueniri. Hæc autem arbor continue iuuentutis pollens insignibus, nec fit hyemis sterili senectute deformis, nec ingruente frigoris asperitate frondibus spoliatur, sed virentibus semper folijs veris tẽperiem repræsentat. Quid vero nuces amygdalę, aut ficuum diuersa genera, vel oliuas condiendis cibarijs, & lucernarum fouendis ignibus oleum ministrantes enumerem? Quid loquar siliquarũ vaginulas & fructum ignobilem insipida quadã

dulcedine rusticorum ac puerorum gutturi blandientem? Mireris potius palmarum procera cacumina, dactylosque detonsę arbori summo vertice dependentes. Quod si in partem aliam visum deflexeris, occurret tibi mirandarum seges harundinum, quæ Cannę mellis ab incolis nuncupantur, nomé hoc ab interioris succi dulcedine sortiétes. Harum succus diligenter & moderate decoctus in specié mellis traducitur. si vero perfectius excoctus fuerit, in saccari substantiam condensatur. Communes autem fructus & qui penes nos habétur, his adiungere superfluum existimaui. Hęc igitur breuiter perstingendo descripsi, vt ex paucis multa, ex paruis maiora, sollicitι prudentia lectoris intelligat, simulque vt quéadmodum dictum est, liquidum fiat quantis lamentationibus quantaque sit opus copia lachrymarum, vt digne ciuitatis huius calamitas defleatur. Viuas diu Petre charissime diuque gaudeas, & de statu regni tuoque, vicarias pro te literas mihi mittere non graueris.

Dactyli sút caricæ siue fructus palmæ

Cánamella vno verbo dicitur talis arundo, vnde saccarum elicitur.

De Tyrannide Siculorum.

REm nunc eam me scripturũ propono, quæ sui ipsius atrocitate satis abundéq; sufficeret, vel omnino fidẽ excludere, vel suspectã reddere veritatem: nisi certe in Sicilia nihil miraculi esset ea mõstra scelerum perpetrari, quæ potius tragœdorũ sint deflẽda boatibus, quã historicę veritatis ordine cõtexenda. nec enim alibi rotã fortuna torquet celerius, aut maiori mortalium ludit discrimine. Itaq; loci ipsius inhumanitas, eorũ quæ dicturus sum fidẽ faciet: eritque operępretium tam atroces quã repentinas rerũ cõmutationes memoriæ tradere posterorum: vt qui fortunæ finibus alligati, suam ex rerum affluẽtia gloriã metiũtur, aliorũ casu moniti, beatos se desinãt prædicare: ne toties miseros rursus se clamitẽt, quoties aut à dignitatis gradu deciderint, aut opimi acerui quomodolibet fuerĩt imminuti. Ad id quoq; nihilominus operã sum daturus, vt paucì quorũ inter tot ac tanta pessimorũ flagitia memorabilis fides enituĩt, meritis nunquam possint laudibus defraudari, perpetuisq; in æuũ successibus virtutis gloria propagetur. Quę sicut præclaris ab initio factis virẽs, vt ita dixerim, enitescit, sic inposterum taciturnitate cõsenescẽs elabitur. Ita fit vt gloria quã ingẽti quisq; labore, summa industria, multisq; periculis sibi ipse pepererit, in breui fauillatim decidẽs euanescat. Interest ergo multorũ si qua fortiter acta sũt, ea posterorũ cognitio-

Anthypophora pręmuniẽs fidem historiæ à loco.

Historiæ vis & vtilitas.

PRimum igitur satis cõstat quòd cũ Rogerius comes Siciliæ frater Roberti Guiscardi ducis Apuliæ reb' excessisset humanis, Rogerius eius filius totam primũ Siciliam ac partẽ Calabriæ iure successionis obtinuit. Postmodũ vero cõsanguinei sui Gulielmi ducis Apuliæ morte cognitã transiens in Apuliam, postq̃ vniuersis ciuitatibus ac principibus qui ei resistendũ putauerant, expugnatis, ad suum cuncta redegit imperiũ: tandẽ ducatũ suscepit Apuliæ, minusq; ratus idoneum tantã ac tam late diffusam potẽtiam indignitate nominis coartari, regẽ se maluit appellari quàm ducem, exindéque Siciliam regnũ esse constituit. Placet autẽ, nec à proposito quidẽ dissidet, de moribus eius pauca summatim perstringere, cum satis inciuile sit tanti viri mentione habita, virtutem eius silentio preterire. Inter alias ergo naturæ dotes, quibus ingentis spiritus virum ipsa ditauerat, prõptissimus erat ingenio, nec vnquam adeo sibi diffidens, vt de qualibet re consultus, vel modicam responsioni moram innecteret. Quoties tamen ad maiorum rerum examinationẽ ventũ erat, contracta curia non pudebat eũ singulorum prius opiniones audire, vt ex eis potiorem eligeret. Siquid autem ei super eodem negocio subtilius aut examinatius occurrebat, suam vltimus proferebat sententiam, ratione statim subiuncta cur hoc ei potissimum videretur. Cumq; vigilantissimus viri animus altiora semper appe-

Húc Gulielmũ successisse Guiscardo collige iure sanguinis. Is vero primus est Gulielmus.

Siciliæ comitatus in regnũ transit.

Rogerius primus rex Siciliæ.

tens, nullum inertiæ segni ve ocio locum relinqueret, nihil tamē inconsulte aut ex pręcipiti agere instituerat, ingentisque motus animi discretio temperabat adhibita: vt in consultissimi regis operib⁹ nulla prorsus leuitas appareret: nec erat facile cognitu, vtrúm ne consultius loqueretur, an ageret. Ingēs illi studiū erat, & præsentia caute disponere, & ex pręsentibus futura sollicite pręmetiri: idque curabat vt nō magis viribus quā prudētia & hostes cōtereret, & regnū suum productis finib⁹ ampliaret. Tripolin nāque Barbariæ, Africā, Faxū, Capsiā, aliasque plurimas Barbarorum ciuitates multis sibi laborib⁹ ac periculis subiugauit. Aliorū quoq; regū ac gētiū cōsuetudines diligentissime fecit inquiri, vt quod in eis pulcherrimū, aut vtile videbatur, sibi transsumeret. Quoscūque viros aut cōsiliis vtiles, aut bello claros compererat, cumulatis eos ad virtutē beneficijs inuitabat. Transalpinos maxime cū ab Northmannis originē duceret, sciretq; Francorū gentē belli gloria cęteris omnib⁹ anteferri, plurimū diligendos elegerat, & propensius honorandos. Postremo sic iustitiæ rigorē, vt nouo regno pernecessariū, studuit exercere: sic pacis ac belli vicissitudines alternare: vt nihil quod virtutē deceret omittens, neminem regū aut principū tēporibus suis parem habuerit. Porro quod quidā pleráque eius opera tyrannidi dāt, eumque vocāt inhumanum, eo quòd multis pœnas grauiores & legibus incognitas irrogauerit, ego sic existimo, virū vtique prudentē, & in omnibus circūspectum in nouitate regni ex industria sic egisse,

Tripolis alia Africana, alia Syriaca in Phœnice.

Francorū gloria.

vt neque flagitiosi quilibet de scelerũ sibi possent impunitate blãdiri, neq; bene meritos nimia seueritas absterreret: quibus ita mitẽ se prębuit, ne tamẽ ex nimia mãsuetudine locus superesset cõtẽptui. Ac si fortè in quosdã durius animaduertisse visus est, quadã ad id necessitate cõpulsum intelligo. Nec enim aliter rebellis populi ferocitas cõteri, aut proditorũ poterat audacia coerceri. Is vbi post multos labores ac pericula, pacẽ regno quoad viueret peperit incõcussam: ingẽtes etiã thesauros ad regni tuitionẽ posteritati cõsulẽs præparauit, ac Pãhormi reposuit. Exinde iã ocio quietiq; deditus, faustaq; se prole felicẽ existimans, filiis suis, Rogerio duci Apuliæ, Amphulsoque Capuę principi, in quibus verissima paternę virtutis reddebatur effigies, regni sollicitudinẽ participandã crediderat. Qui postea nõ sine dolore patris incredibili, totiusq; regni luctu maximo, fati debitum agnouere, superstite Gulielmo Tarẽti prĩcipe, quẽ vix pater eodẽ dignũ principatu censuerat. Huic igitur, quãdo iã ali⁹ null⁹ supererat, regiũ diadema pater imposuit, regniq; fecit participẽ. Nec multo post, ipse tũ imẽsis attrit⁹ laborib⁹, tũ vltra quã bona corporis exigeret valetudo, reb⁹ assuet⁹ venerijs imatura senectute cõsũpt⁹ cessit in fata. Cui succedẽs Guliel. ei⁹ fili⁹ quẽ adhuc viuens regẽ fecerat, palatiũ ac thesauros obtinuit, regniq; curã suscepit. Eo tempore regnũ Sicilię strenuis & pręclaris viris abundans, cum terra mariq; plurimum posset, vicinis circumquaque gentibus terrorem

Pãhormũ Siciliæ caput situ & opere munitissimũ.

Liberi Rogeri 3.

Capua, insignis ciuitas Neapolis.

Mors Rogerij.

Gulielmus rex Sicil filius Rogerij.

incusserat, summaque pace ac tranquillitate maxima fruebatur. Verum breui temporis interiecto spacio, sic tranquillitas omnis elapsa repente disparuit, vt facile quidem ex hoc intelligas regnorum fortunam ac statum virtuti parere regnātiū, tantūque regni cuiuslibet gloriam ampliari posse non dubites, quantum in principe virtutis esse cognoueris. Gulielmus enim rex cum patriæ solum potestatis, non etiam virtutis hæres existeret, in tātam est primum efferatus amentiam, vt optimi patris acta contemneret, suaque industria curię statū in melius reformatū pessum ire permitteret. Vnde & quos familiares pater habuerat, eos partim condemnauit exilio: partim carcerum conclusit angustiis. Maionem quoque Barensem humili ortum genere, qui cum primum in curia notarius extitisset, gradatim ad Cancellariatus peruenerat dignitatē, magnū Admiratū instituit: mōstrū vtique, quo nulla pestis immanior, nulla ad regni perniciē ac subuersionē poterat efficacior inueniri. Nā ingeniū illi prōptum erat ad omnia, facundia nō dispar ingenio, simulandi ac dissimulandi quæ vellet summa facilitas: pręceps in libidinem animus, nobilium maxime matronarum ac virginū concubitus expetebat, & quas honestius viuentes audierat, earum vehementius pudicitiam attentabat. Dominandi quoque semel accensus desiderio, multa voluebat in animo, multis mentem fatigabat consilijs, & continuis scelerum stimulis agebatur: sed æstuantis animi tem-

Gulielmi ignauia & peruersitas.

Maio Barēsis cācellarius & admiratus siue thalassiarchus.

pestatẽ vultus serenitate celabat. Huic igitur maxima collata dignitate, totiúsque regni cura & administratione commissa, in breui sic actum est, vt rex plenam verbis eius fidem adhibens, nihil alij cuipiam credere, nihil prorsus ab alio vellet audire. Cęteros omnes excludẽs, cum illo singulis diebus solus habebat colloquium, solus regni tractabat negocia, regísque animum quocunque libuerat inclinabat, cùm falsa pro veris ingerens, tũ adulationibus illius temeritatem demulcẽs. Subit inde spes animum, efficere velle & conari quod mente conceperat. visáque temporis adesse opportunitas, vt maturet consilium: & quem regnandi libido præcipitem agit, moram omnem damnosam existimat. Nulla interim animo pax datur, nulla tranquillitas, omnia circuit, omnia præmetitur, omnia diligenter explorat, quo consilio, quibus artibus regnum obtineat. Multáque diu præcogitans, intelligit viros nobilissimos quibus adhuc regnum florebat Siciliæ, suum impedire propositum. Præ cæteris autem ei metum incutiũt Robertus comes Lorotelli, regis consobrinus: Symon comes Polycastrensis, Ebrardus comes Squillacẽsis: quorum illi virtus haud dubia erat, sciebátque fidem eorũ nulla fraude, nullis vnquam pręmiis corrumpendam: nec si superessent incolumes, sperabat rem posse procedere. Visum ergo primum aliquid ad eorum machinari perniciem, in eóque sceleris sui primitias prælibare. Placuit etiam, & ad id totis viribus nitebatur, vt Hugonem archiepi-

Comes Lorotelli, Polycastrensis, Squillacẽsis.

Hugo Pa-hormitanus Archiepiscopus

scopum qui tunc Panhormitanæ præerat ecclesię, socium ac participem eius haberet consilij: cuius fretus auxilio ad id quod sperauerat maturius perueniret. Sciebat enim illum prudentem, prouidum, summæque virum esse industriæ, & ad quaslibet machinationes aptissimum. cæterum elati quidem erat animi, gloriæ cupidus, libidiníque deseruiẽs. Huius primum Admiratus pedetentim pertentat animum, dehinc confidentius mentem aperit, propositi partem exponit, regnandi tamen dissimulat voluntatem. Nec difficile persuadet, vt amoto rege inutili, ipsi tutelę munus subeant, regnum pueris conseruantes incolume, dum pubertatis annos impleuerint. In hoc ambo consentiunt vt regem deponant, cætera Maio reticet, ne facti socium atrocitate deterreat, sperans si tutor possit fieri puerorum, nullius se decętero ad obtinendũ regnum indigere consilio. Dictum est prætérea, quod ij iuxta consuetudinem Siculorum fraternę fœdus societatis contraxerint, seque inuicem iureiurando astrinxerint, vt alter alterũ modis omnibus promoueret, & tam in prosperis, quàm in aduersis vnius essent animi, vnius voluntatis atque consilij: quisquis alterum læderet, amborum incurreret offensam. Hac inita societate, præfatus Archiepiscopus instinctu & cõsilio Maionis in familiaritatem regis admittitur, vt quicquid Admiratus regi suggereret, socij testimonio cõfirmaret.

Siculorum fœdus.

Dum hęc inter eos Panhormi versantur consilia, rex Pharum transire instituit, ac primo Messanã,

dehinc paucis post dieb' Salernum proficiscitur. Cúmque ex diuersis Apuliæ & Terræ laboris partibus ad videndum regem proceres multi concurrerent, Robertus comes Lorotelli eadem ratione persuasus Salernum iter ingreditur. Cuius aduentu precognito, sic erga comitem Maionis astutia regis animum immutauit, vt neque loquendi cũ rege copiam impetraret, eóque non viso tristis iratúsque discederet. Ibi rex aliquanti temporis interuallo consumpto, paucísque nec dignis memoria gestis negociis, Panhormum rediens, deinceps ac si humanos horreret aspectus, inaccessibilem se præbuit: nisi quod Admirato singulis diebus, Archiepiscopo plerũque sui copiam faciebat, audiẽs ab eis regni sui negocia non qualia erant, sed qualia ipsi proposito suo conformabant. Sub id temporis Anscotinus Cancellarius, & comes Symon cum magno exercitu in Apulia erant, vt Alamannorum imperatori, cuius aduentum fama prędixerat, obuiarent, simul & ne quid ibi turbinis accideret prouidentes. Omnia enim iam timoris ac suspicionis plena erant, nec satis liquebat qui Regis, qui ve Admirati essent: ita in ĩcerto ambiguóque res erat. Nam Admiratus per totum regnum ꝓpositi sui multos iam habebat participes & fautores: eiusq; nomẽ haud aliter q̃ regis ipsius ab oĩbus timebat. Eoq; ipso spe subnixa regnãdi cupiditas, acriores viro stimulos ĩgerebat. Scribit itaq; cãcellario vti Robertũ comite Lorotelli tãq̃ ad audiẽdũ regis ipsũ, Capuã euocet: idq; modis oĩbus agat, vt

Gulielmus rex excludit amicos

Anscotinus, Cancellarius. Symon Polycastrensis, Comestabulus.

Insidiæ in comitem Lorotelli consobrinū regis.

eundem captum sub fida custodia Panhormum trásmittat. Vt enim rex idem vellet, multis persuasionibus effecerat, asserens quòd ipse comes ad regni subreptionem plurimum aspiraret, ipsúmque regnum ad se iure diceret pertinere: eo quòd Rogerius rex auunculus eius in quodam testamento suo præcepisse diceretur, vt siquidē Gulielmus eius filius inutilis, aut parum idoneus videretur, Robertum comitem, cuius virtus haud dubia erat, regno præficerent. Comes ergo acceptis literis Cancellarij, cognitóque per amicos quid fraudis intēderet, animaduertit eiusmodi sibi expedire consilium, vt neque regis imperio contumaciter obloqui videretur, & propositos sibi laqueos euitaret. Itaque cum quingentis fere militibus optimè armis instructis Capuam veniens, extra vrbē in plano figit tentoria. Cancellarius vbi hunc venisse cōperit, ilico denunciat ei, vt omissis militibus suis ipse cum paucis in vrbem veniat, velle se cum eo secretè loqui, & regis aperire mandatum. Ad id Comes, se vrbem non ingressurum asserit, siquidē Cancellarius exeat, paratum audire quicquid ex parte regia sibi præceperit. At ille contra spem suā Comitem dolos intelligens præsensisse, egressus est ad eum, dicens voluntatem regis hanc esse, vt vniuersos milites suos prout feudum suum exigebat, Boamundo comiti assignaret. Quod quidē molestissimè Comes tulit, respondítque indignū & contra consuetudinem esse, vt milites sui ducē alium sortirentur: ac si ipse proditor, aut bello videretur

deretur inutilis. Cumque instaret Cancellarius, persuadens vt regiæ satisfaceret voluntati, adiecit comes, aut non sani capitis, aut proditoris istud esse mãdatum. Ideóque se nullatenus id facturum. Sic inani spe delusus Cãcellarius Capuam rediit, Comes in Aprutium iter conuertit. Nec multo post in exercitu inter milites Cancellarij & Comitis Symonis orta seditio eousque processit, vt in dominos quoque militum iniuria redundaret, multáque hinc inde verba minęque discurrerent. Quod vtrum industria Cancellarij factum sit, casu ve contigerit, parum constat. Verisimile tamen est Maionis intercessisse mandatum, ipsúmque cancellarium in optimo comite non videntem quid crimini daret, in excitanda lite id habuisse consilij, vt inde maledicendi causam eliceret. Nã & super hoc literis curiæ destinatis, rem non tam verè quã hostiliter expressit, & maiori Comitem quàm res exigeret criminatione pulsauit: dicens eum in exercitu crebras suscitare discordias, milites suos ad seditionem hortari: comitem etiã Robertum eius indicio propositás insidias effugisse, nuncios inter eos discurrere, nescio quid eos fouere propositi, satis periculosè deinceps ei creditum iri exercitũ. Hæc & huiusmodi plurima regi magnus Admiratus suggerens à Cancellario sibi transmissa, subiunxit, fidem plenissimam eisdem literis adhibendam. Nam se quoque dudum audisse quòd Robertus comes cũ plerisque aliis contra regẽ cõspirauerat, comitémque Symonẽ eius

Seditio inter Cancellarii & Polycastrẽsis milites.

ipsius factionis esse participem, quod claris nunc apparebat indiciis. Inde maturandum censet, vt emergentis mali periculum euitetur: sero carnem putridam resecari, cũ vicinas partes corruperit. Id eo facilius regi persuasum, quod propinquos oẽs consanguineósque habebat suspectos. Comes igitur literis regiis citatur ad curiam, aliúsque in eius locum Comestabulus subrogatur. Sed eidem venienti neque suam purgare licuit innocẽtiam, nec obiectis ordine iudiciario respõdere. Statim enim non sine multa Maionis inuidia, captus & in carcerẽ est retrusus. His eo modo gestis, ita rex deinde suam omnibus auulsit præsentiam, vt per multũ temporis spacium excepto Maione admirato, & Hugone archiepiscopo nulli penitus appareret. Quæ res argumento fuit, vt à plerisque mortuus putaretur. Erant qui venenum ei ab Admirato dicerent propinatum: nec erat difficile creditu, cum id eum machinari dudum audissent. Multi quoq; cum ex diuersis Apuliæ partibus venissent ad curiam, videndíque regem prout consueuerant, eis copia negaretur, certissimos de morte eius rumores per totam Apuliam detulerunt, nihil hęsitandum super hoc quod fama prædixerat, asserentes. Tunc Apulorum inconstantissima gens, libertatem adipisci frustra desiderans, quam nec adeptã quidem retinere sufficeret, vt quæ nec bello multum valeat, nec in pace possit esse tranquilla, capessit arma, societates contrahit, castellis muniendis operãdat. Alij quia iã diuturnę pacis pertesum

Alius Comestabulus victo Polycastreli.

Rex mortuus creditur, vnde factiones ortæ.

erat,sola raptantur inconstantia. Alios prędæ spes trahit ad bellum: plerique ea ratione concitantur ad arma, quòd regis mortem censeant vindicandam. Multi tamen Admirati causam armis tuendam suscipiunt. Sic vbique re turbata tumultúque exorto, dubiis euentibus hinc inde sæpe confligitur. Comes Lorotelli plerasque maritimas occupat ciuitates. Imperator etiam Græcorum à Comite rogatus auxilium,spéque ductus recuperandi Apuliam, nobilissimos ac præpotentes viros cum maxima pecunia mittit Brundusium. In Terra verò laboris non minori turbine cuncta cerneres agitari, aliósque ab rege deficere, alios stare cum rege. Robertus Surrentinus à Capuanis suscipitur, & hæreditario ad se iure pertinentem occupat Capuæ principatum. Hæc vbi Panhormi cognita sunt, inopinata res Admirati paulisper animum conturbauit,non tamen vsque adeo vt vultum quoque sufficeret immutare. Nam in maximis quoque periculis ex industria dignitatem oris integram conseruabat:ne si quoties timendum erat, vultus id fateretur indicio, hostibus quidem spem ingerens, suis nihilominus metum incuteret. Quod ergo ratus est optimum in tanta perturbatione consilium, eos qui nondum rebellauerāt,literis regijs suisque crebrius exhortatur, vti virtutis suæ memores cum proditoribus audacter dimicent, habitámque de se hactenus opinionem ratam faciant, me- Maionis vultus immutabilis

minerint virtuti præmia, laudémq; proponi. Cõtra verò pœnas, & perpetuæ notam infamiæ proditoribus irrogari. Ipse interim Panhormi quoscũque potest sibi conciliat, propositum suum eis de morte regis aperit censétq; hoc maturius peragẽdum, timens ne si forte rex id eum sceleris machinari perpenderit, crimine sibi maiestatis obiecto, capitali supplicio addicatur. Erat tunc Panhormi Gaufredus comes Mõtis Caueosi, vir vtique summæ liberalitatis, armis eximius, admodúmque cõsulti pectoris: sed mobilis erat ingenij, fidei vacillantis, nouitates rerum semper exoptans. Huius opẽ Admiratus plurimũ sibi fore putans necessariam, ita cõmodissime sibi eũ allici posse perspicit, si prius odium ei regis incutiat. Habebat autẽ ipse Comes oppida quædã in Sicilia; Nothũ, Sclafanũ, Calatanissetũ. Sed Nothũ cæteris specialius diligebat. Nam idem castellũ tũ virorũ frequẽtia, tum natura loci munitissimum erat, & defensioni locum præbebat aptissimũ. Primũ ergo regi Maio persuadet, vt hanc sibi munitionem accipiat, dicẽs nõ sine periculo eam à Comite possideri. Dehinc vbi comitem ex amissione oppidi satis comperit indignatum, secretò eum ad se præcipit accersiri: iurat vltra quàm credi facile sit, hac de re se dolere: regíque cùm hoc præciperet, plurimum restitisse; sed tantam hominis esse temeritatem, tantam insaniam, vt neque cuiuspiam consilium iam admittat, nec ab eo quod semel dixerit, qualibet possit persuasione deflecti. Quódque indignius

Comes mõtis Caueosi.

Maio serit odia.

est, Salomonem etiam parum sciſſe cõmemorans, ipſe cum ſit mortalium ſtolidiſsimus ſibi ſoli prudentiam, ſibi virtutem aſcribat. Præterea tyrannũ hunc verius quàm regem, neſcio quid ſceleris in animo gerere, facile ex verbis eius poſſe conijci, ſi diutius regnauerit breui futurum, vt virorum nobilium paucos ſupereſſe cõtingat, qui nõ aut ſupplicijs deſtinentur, aut carceri. Nec immerito, inquit, deteriora nobis contingerent: nam ſiquidem viri & non fœminis molliores eſſemus, ſi ratione vtentes, & non brutorum ſimiles animantiũ, huius tantæ peſtis exitio dudum querelas eiuſmodi ſopiſſemus. Sed forte ad interitũ fata nos trahũt, & imminentis mali neceſsitas cæcitatẽ nobis inducit. Certe fatum hoc temeritas noſtra eſt, quæ iam ad extrema nos periculorum adduxit. Tunc comes quid hæc ſibi vellet oratio ſatis intelligens, ſubiungit in hac omnes opinione verſari, quòd abſque ipſius Admirati conſilio nihil omnino rex gereret, ideóque huius rei culpam penes eum eſſe qui regis inſanias & tyrannidem publicare deberet: nec alienam in ſe criminationem trãsfundere, ſed ad omnium vindictam ſingulos exhortari. Facile ei omnes obſequi, ſi voluntatem eius cognouerint: ſeſe quoque ad primum eius imperium ſanguinem regis hauſturũ. Ad hæc Admiratus Comitis laudare prudentiam, virtutem ad cælũ tollere, ipſumq; cœpit amplecti, referens ei quod Archiepiſcopus alijq; quamplures in id cõſenſerint, vt interfecto rege ipſum admiratum ei ſubſtituãt.

Admiratus callide regnum ambit.

Inde magis tentandi gratia, quàm ex animo subiungit, indignū se esse qui tanto regno præesse debeat: sanius sibi videri consilium, vt regis filius patri succedat. Sed & quo id animo dixisset comitē Gaufredum non latuit, respónditque hoc se nunquam passurum. Nā de semine tyranni nihil vnquam nisi tyrannicum procreari, impióque patre genitos paternę quoque futuros impietatis hæredes. Hoc vnum se laudare, hoc velle, vt Admirato regia dignitas conferatur. Subinferente illo sic futurum, siquidē ipsi placuerit, Comes ei suū ad hoc spondet auxilium: & vt nutantem adhuc animum certiorem efficiat, illi se iureiurando astringit. Exinde iam Admiratus perpetrādo sceleri locum ac tempus quærebat idoneum, existimās comitem Gaufredum sibi per omnia fore subsidio. Comiti verò longe alia mens erat, aliudque voluebat in animo. Iam enim plurimos Barensium qui tunc Panhormi morabantur, ipse sibi iurare fecerat: erantque cum eo Symon Sangrensis, & Rogerius filius Richardi, pluresque alij nobiles & factiosi milites, per quælibet eum pericula secuturi, quibus indignū, turpe, miserūq; videbatur, vt cuius pater oleum Bari vendere cōsueuerat (sic enim dicebatur) eū regnare permitterēt. Sed neque displicebat eis regem interfici ob tyrannidē quam in viros nobiles exercebat. Erat autem hoc eorum cō silium, vt quū primum regē Admirat⁹ occidisset, ipsi statim in eum tāquā interfecti regis vltores irruerēt, nec sua diuti⁹ proditione gauderet, regisq;

filium maiorē natu patri substituerent hęredē. Ita Comes aduersus dolos Maionis fraudulenter agere instituerat: plurimum interim ipsi blandiri, rogare ne rem tantā negligēdo differret: paratos semper habere secum milites: prętolari de die in diē, vt admiratus quod proposuerat adimpleret. Vbi segnius eum videt rē gerere, tepidumque languere propositum, fidem suā illi suspectam esse, sibique parum credi certis colligit argumentis. Posthabito igitur de morte regis consilio, Maioni parat insidias, & vel in pręsentia regis, siquidē aliter non posset, eū sibi destinat occidendū. Quod quadā die nō secus ac prouiderat accidisset, nisi quòd iam in palatiū percussoribus introductis, subito nunciatum est de partibus Apuliæ galeas aduenisse. Ea re tunc ab incœpto milites absterrēte, Maio fortunę beneficio liberatus euasit. Comes autē vidēs id quod gestū erat celari nō posse (nā & multi milites cū armis viderāt introductos) pro tēpore consiliū capit, & cum Admirato secretū habens colloquiū, narrat ei ordine quid sibi acciderit, & quanta sit spe frustratus. Nā hodie inquit ad curiam optime venimus pręparati, vltimūque vitæ tyrānus diē clausisset, nisi galea Callipolitana quā applicuisse audiuimus, impedimento nobis fuisset. Admiratus autem frustra eum timuisse respōdit. nam Callipolim totam ei iurasse, & vnius secū esse propositi. Eadē die suggestū est ei à pluribus amicorum, quod comes Gaufridus cum armis curiā eū interfecturus intrauerit. Quibus ille hæc omnia scire se dixit: suo totum id factum consilio.

Insidiæ in Maionē à Gaufredo comite Montis.

regi timēdum fuiſſe, non ſibi. Interea iam incipiente turbari Sicilia, Bartholomeus de Garſiliato cum quibusdam alijs Buteriam occupat, locum vtique munitiſsimum, & aduerſus quoslibet obſidentium impetus prærupti montis beneficio facile reſiſtentem. Ad quem plures alii confluentes, cœperunt ex agris finitimis prædam agere, loca vicina populari, cum plerisq; potentibus viris ſocietatem contrahere. Ea res Maionem ad vltimũ fere deſperationis compulit, adeo quidem vt incœptum facinus neceſſario crederet differendum: nec aliter inualeſcentis mali poſſe diſpēdium euitari, niſi regi ipſi, dum adhuc ad debellandos hoſtes vires ſuppetunt, rem totam aperiat: alioqui totam Siciliam in breui defecturã ad hoſtes. Quod vbi regi cognitum eſt, primum negligendo rem diſtulit, dicens non tanti viros eſſe momēnti qui perſeuerare audeant, vltro ab occupata munitione nũperrime diſceſſuros. Id enim regi conſuetudinis erat, vt difficile palatio vellet exire: ſed vbi neceſſitas eum compellebat egredi, quãta prius torpuerat ignauia, tanto deinceps impetu, non tam audacter quàm indiſcrete ac temere raptabatur, quãtiſlibet ſe periculis obiectur°. Nec quid ſibi, quid aduerſę parti virium eſſet attēdebat, par an impar hoſtes adoriretur parum ſollicitus. Mox vbi comperit eos qui erãt Buterię ab incœpto nolle deſiſtere, ſed acrius vrgere propoſitum, comitem Ebrardũ ad eos legatum mittit, vt ſciſcitetur ab eis quo conſilio, qua mente caſtellũ ſuum occupauerint,

Buteria oppid. capitur.

Ebrardus comes.

quid-

quid se deinceps acturos existiment. At illi non aliter id se dicturos respondent, quàm si comes eis iureiurando se obliget, vt quicquid ei dixerint, ipse regi seriatim exponat. Pręstito deinde quod petierant à Comite sacramento, dicunt se contra regem nihil agere aut egisse, sed eo duci consilio, vt Maionis Admirati, & Hugonis Archiepiscopi proditionem detegant, impediántque propositũ: quos aduersus regem certissime nouerant conspirasse, ipsúmque Maionem ad regnũ totis viribus anhelare. vltro se Panhormum ad regios pedes venturos, si de proditoribus supplicium sumptũ audierint. Cũ igitur hæc omnia comes Ebrardus, vt erat incorruptæ vir fidei, nõ tã efficaciter quàm audacter ad regis pertulisset notitiam, rex primũ nouitate rei attonitus mirari cœpit, dehinc inhumanũm fatus vt crederet eũ sibi mortem moliri, quem tanta sublimauerat dignitate, quicquid ei Comes dixerat, retulit Admirato, subiungens nũquàm se de illo tale quippiam crediturum. Admiratus exinde Comitem Ebrardum suspectum habens, atrox in eum odium exercebat, sed id prudenti dissimulabat consilio, donec vltioni tempus congruum inueniret. Interim comes Gaufredus Buteriam transfugit, per aliquot castella suã militum relicto præsidio. Tunç vero Panhormi tumultus ingens exoritur, vbique ciuitatis timor & indignatio, tota plebs aduersus Maionem fremit, ac murmurat. Comitem Symonem iniuste captum, omnes vnanimi voto deposcunt.

Admiratus autē videns murmur inualescere, nec iam facile posse compesci, nisi plebis satisfiat desyderio, persuadet regi vt comes Symon extrahatur de carcere. Quo ad iussionem regis educto, ita subito status ciuitatis immutatus est, vt cum eo pax & tranquillitas vrbi reddita videretur. Rex itaque vt in tanto necessitatis articulo nullum videt superesse locum ignauiæ, nec dilationis causam idoneam, vix tandem instinctu Maionis educit exercitum, Buteriam obsidet. vbi nisi comitem Symonem secum duxisset, non parum fuerat temporis consumpturus. Cum igitur aliquādiu castellum totis viribus oppugnasset, oppidani vero nihilominus audacter ei resisterent, & ad deditionē eos cogi fere iam impossibile videretur, demū hortatu & consilio Comitis Symonis res est in trāsactionem deducta: Comitique Gaufredo, & socijs eius ab Admirato, Archiepiscopo, ac plerisque comitibus in animam regis iuratum, quod eos rex incolumes libere ac secure & absque impedimēto extra regnū suū ire permitteret. Sic oppido recepto, totáque iā quiescente Sicilia, paucis post diebus Messanā proficiscitur, in Apuliam trāsiturus. Eodem tēpore Cancellarium ad curiā venientem comes Symon instigante Maione multis pulsauit criminibus. Qui cum singulis audacter se diceret responsurum, suis ei allegationibus vti non licuit. nam captum subito, damnatumque carcer excepit. vbi etiam post aliquot annos diem vitæ clausit extremum. Rex itaque Pharum trās-

Polycastrensis liberatur vinculis.

Buteria obsidetur à rege & recipitur.

Anscotinus cancellarius in carcerē missus obijt.

iturus Comiti Gaufredo qui parata iam naui, cæterisque ad transfretandum necessariis Messanæ morabatur, transitũ interdici præcepit, & ipsum vsque ad reditum suum diligenter obseruari. Multiplicato dehinc exercitu Brundusium venit, vbi cum Græcis conflicturus, ad pugnam iubet milites expediri. Græci vero vbi comitis Roberti, cuius prçstolabantur aduentum, vident se defraudatos auxilio, quod vnicum restabat consilium, fortunam eligunt experiri. Anceps in principio pugna fuit: inde Græci non valentes amplius hostiles impet⁹ sustinere, fusi cæsique sunt. magna pars eorum cum ducibus suis Panhormum trãsuecti. Ea rex potitus victoria, Barum traducit exercitũ, ibíque populum eiusdem vrbis inermem obuium habet, vt sibi parcatur orantem. At ille castelli sui quod à Barensibus dirutum erat minas aspiciens, Iusto, inquit, vobiscum agam iudicio: & quia domui meç parcere noluistis, certe nec ego vestris sũ domibus parciturus. Vos tamen omnes libere cum rebus vestris abire permittam. Dantur ergo eis duorum dierum induciæ: vt interim exeuntes omnia sua secum asportent. Quod vbi factum est, muris primum æquatis solo, totius insecutum est excidium ciuitatis. Ita præpotens Apuliæ ciuitas, fama celebris, opibus pollens, nobilissimis superba ciuibus, ædificiorum structura mirabilis, iacet nunc in aceruos lapidum transformata. Huius rei fama comitem Robertũ aliosque qui rebelles extiterant, valde perterruit:

Brendisiũ vrbs ex Apuliæ primarijs.

Gulielmus rex Græcos vincit Brędusij.

Barum Apuliæ ciuitas excinditur & æquatur solo à Gulielmo.

præſertim cum viderent de totius Apuliæ ciuitatibus ad regẽ omnes cõfluere. Nec iam facile tãtis erat viribus reſiſtendum: omnemque ſpem veniæ crudelitas regis excluſerat. Relictis ergo caſtellis, oppidis, vrbibusque quas poſſederant, multi regni terminos exierunt. Plerique cum comite Roberto in terram Aprucij transfugerunt. Robertus Surrentinus Capuę princeps cum nihil ſibi fuga tutius comperiſſet, per terrã Comitis Richardi de Aquila ſecure tranſiens, in tranſitu fluminis ab eodẽ capi iuſſus, regique traditus eſt. Quẽ Admiratus Panhormi non multo poſt in vincula cõiectũ, oculis fecit priuari. Eo facto comes Richardus cum regẽ antea plurimum offendiſſet, gratiã eius promeruit: ſed nec infamiæ notã penitus euitauit. Nam à multis crimini datum accepi, quod idem dominum ſuum ſummę nobilitatis ac manſuetudinis virum, cui ſacramentũ quoque fidelitatis præſtiterat, turpiter prodidiſſet. Rex autẽ Gręcis deuictis, fugatoq; Comite Roberto, reliquos hoſtes ſuos perſequẽs, cum omnes ante faciẽ eius fugitarẽt, totius Apuliæ ac Terrę laboris tumultum compeſcuit. ac demum proſpere geſtis omnibus Pharum tranſiens Panhormum redijt. Interea Comes Gaufredus cui Phari tranſitus interdictus fuerat, ſuadẽte Maione priuatus oculis, carceri datur. Comes Symon qui Polycaſtri remanſerat, ob idem accerſitur ad curiam, vt quam primum venerit capiatur. Sed in ipſo procinctu itineris felici morte præuentus eſt. Præterea

Robertus Capuæ princeps captus exoculatur.

Comes de Aquila.

Gaufredus comes exoculatus & vinctus.

Polycaſtrẽſis mortuus.

comes Gulielmus Alesinus, & Comes Boamundus Tarsensis, cum pluribus alijs Panhormi iam in vinculis tenebantur, inter quos erat & Robertus Bouensis Comitis Ebrardi, vt ferebatur, auunculus, vir quidem armis strenuus, sed parum habens fidei, quem Francorum rex ob proditionem quam ibidem perpetrauerat, ad tempus iusserat exulare. Filij quoque ducis Rogerij, Tancredus & Gulielm⁹ nobilissima matre geniti, ad quā dux ipse consuetudinem habuerat, intra palatij septa seruabantur inclusi. Necdū tamen Maionis quiescit animus, aut nefandum cessat propositum, cū tot præclaris ac nobilibus viris carceres plenos aspiciat, quorum aliis oculos fecerat effodi, alios cędi fustibus, quosdam in teterrimis locis cū serpentibus habitare. Vxores quoque ac filias eorum è domibus suis abstractas diuersis clauserat in locis: aliásque suæ deseruire libidini, alias inopia cogente vęnalem passim formam compulerat exhibere. His omnibus proditoris rabies expleri non potest: nihil actum putat, quia Comitem Ebrardū superesse videt incolumē. Sed neque satis scit quid tanto viro criminis possit intendere, cuius fides omnibus euidenter apparet. Iam tunc ergo omnia Comitis facta dictáq; subtiliter explorat, vt detrahēdi causam inueniat. Cū ergo quadā die Comes cum paucis venatum exisset, Admiratus ilico Regem adit, nunciátque Comitem Ebrardum absq; licentia curiæ cum multitudine militum recessisse: rebellandi hoc esse satis euidens argumentum,

Vincti & alii Comites.

Maionis atrocitas.

cũ; ſiquidẽ abire liberè poſsit, multos' eiuſdẽ propoſiti ſocios habiturum, ſuadẹtque miſsis abſque dilatione nunciis comitem ex itinere reuocari. Comes autem regis mandatum audiens; omiſſa venatione redit Panhormum, ſubitóq; vocatus ad curiam, ibidem retentus eſt & in vincula cõiectus. Cui primũ effoſsis oculis, non multo poſt Admiratus linguã quoq; fecit abſcindi. Iam que viris fortibus quoſcũque ſibi timendos Admiratus putauerat, aut captis, aut in exilium cõpulſis, totius regni tumultus quieuerat. Videns autem Maio ſupereſſe jam neminem, qui ſuæ poſsit vel audeat cõtradicere voluntati, ad perpetrandum quod neceſſitate cogente diſtulerat, facilius rurſus accingitur. Sed ita facillime ſperat id poſſe fieri, ſi populi prius amorem ſibi conciliet, ſi propinquis & affinibus ſuis maximas regni cõferat dignitates, quorum aduerſus nobilitatis ſuperbiã ſeſe tueatur auxilio. Symonem ergo Seneſchalcũ maritum ſororis ſuæ toti Apuliç ac Terræ laboris magiſtrũ capitaneum præficiens: Stephanũ quoq; fratrem ſuũ Stolij conſtituit admiratum. Ipſe interim indigentibus multa largiri, omnibus prębere ſe facilem, legatos vndecunque venientes plurimũ honorare in animum induxerat. Strenuos bello milites Longobardos ac Trãſmõtanos indifferenter plurimis ſibi largitionibus alliciens: clericos quoque magnis ſępe promouebat honoribus, prout cuiuſq; dignitas exigebat. Ita modis oĩbus ſollicitus erat,

In comitẽ Ebrardũ crudelitas

Maio ſuis honores confert.

vt nihil omitteret quod ad alliciēdum plebis animos vtile videretur. Dum hęc in regis perniciē pręmoliens Admiratus callide suum occultaret propositū, regnū aliquandiu visum est quieuisse, nisi quod comes Robertus Terram Aprucij, vicinasq; partes Apulię crebris adeo fatigabat īcursibus, vt in Apulia necessario teneretur exercitus, vbi varijs est sępe pugnatū euentibus. Richardus de Mādra comitis Roberti comestabulus, interim cū episcopo Tetino captus est, & Panormū deduct'. Per idē tēpus cū imperatore Gręcorū fœdus initū est paxq; firmata. Gręci Constantinopolin dimissi, qui post Brūdusinū bellū in vinculis tenebantur. Iam ita que omnem rei difficultatem Maio superauerat: iam ad id peruenerat potestatis, vt non tam admirati quam regis videretur pręditus dignitate. Iam regis ipsius aperte pręedicabat insanias: iam stultitiam eius publice deridebat: & siquid tyrannicum aut inhumanum rex eo suadente præceperat, velut innocenti cuipiam oculos erui, linguam abscindi, vel aliquid talium perpetrari, ipse sua postmodū auctoritate prohibebat id fieri, dicens non omnia quæ tyrannus inconsulte quē delirando iusserit, statim effici oportere. Alioqui innocentium vitam periclitari sępissime. Nam ad hoc nitebatur vt in regem plebis exasperaret animos, & omnium ei conflaret inuidiam. Eam plerique causam fuisse existimant, vt idem Africam a Sarracenis capi permitteret.

Pax cum Græcis.

Maio regi cōflat inuidiam.

Masmudorũ rex potentissimus.

Cum enim in partes Hispaniæ misso Stolio, Masmudorum rex potentissimus Africam obsedisset, idque nunciatum esset in Sicilia, placuit ad auxilium Africæ Stolium reuocare: cui tunc præerat Gaitus Petrus eunuchus: isque sicut & omnes eunuchi palatij, nomine tantum habitúque Christianus erat, animo Sarracenus. Erant autem galeę circiter clx. Quæ cum ex Hispania redeuntes è stationibus Masmudorum possent iam conspici, cœperunt milites qui Africæ erãt, resumptis animis clamorem tollere, insultare hostibus, & venientes galeas ostendere. Contra verò Masmudorum rex inopinato galearum aduentu perterritus, intra castra cogebat exercitum, qui tamen præ sui magnitudine regi vix poterat. At vbi iam terrę Stolium propinquabat, ingens in vrbe cum lætitia militũ clamor exoritur: & siquidẽ vt arbitrabantur, Stolium ex vno latere, ipsi apertis portis ex alio in hostęs irruerent, ea die victus fusúsque Barbarorum cessisset exercitus. Sed secus actum est: nam Gaitus Petrus magister Stolij totum id præuidens, cũ iam plerique vela deducerent, vltro mirantibus cunctis in fugam conuersus, carbasa ventis exposuit. Cæteræ quoque galeæ fugientem ducẽ, prout quæq; poterat, sequebantur. Barbari verò quos proditoris dolus non latuit, lx. galeas armantes quas ad terram metu Stolij prius eduxerant, persecuti sunt ilico fugientes. Septẽ galeæ captæ sunt à Masmudis: reliquæ turpiter miserẽque re gesta, in Siciliam peruenerunt. Ea res & Barbarorũ animos

Gaitus Petrus Eunuchus.

mos plurimum extulit, & obsessis desperationem incussit. Nam & pauci quidem, sed inuicti bello, milites erant, & cibi premebantur inopia: quicquid tamen in tanta rerum angustia virtus poterat, effecerunt. Nec enim solum tantæ multitudinis creberrimos impetus viriliter sustinebant, sed & singulis fere diebus egressi, Barbarorum proturbabant exercitum, non nisi post multam stragem hostium reuertentes. Rex itaque Masmudorum consumptis omnibus quæ ad obtinendam vrbem sibi crediderat expedire, iam obsessorum militum audaciam consyderabat attonitus, eorumque virtutem & constantiam mirabatur; & nullis vrbem iam sperabat posse viribus expugnari, vltroque, nisi famis intolerantiam perfugarum indicio cognouisset, ab obsidione amoturus erat exercitum. Sed vbi contra consuetudinem humanam nec equis iam parci, nec à canibus, aliisque immūdis animalib⁹ abstineri cognouit, cœpit milites ad deditionem hortari dicens, frustra suam eos indigentiam occultare, quę patiebantur sibi non esse incognita. è Sicilia nihil venturum auxilij. nam se literas eunuchorum palatij nuperrime recepisse, quibus rei veritatem plene didicerat: denique nihil spei reliquū esse, vt euasuros se putent, sed eorum virtuti velle se parcere, & siquidem regis Siciliæ tyrannidem metuentes secum morari maluerint, largissima eis quotquot fuerint stipendia se daturum. Sin autem in Siciliam redire prælegerint, datis quæ sufficiāt nauibus liberum eis

A fricæ ar ctissima obsidio.

Durissimum telū est fames.

transitũ permittẽdum. At illi super hoc habentes consilium, paucorum dierum inducias petiere, vt missis in Siciliã legatis postularẽt auxilium: quo non impetrato, tum demum cõditioni starẽt propositę. nec idipsum eis negatum est. Sed cũ eorum nuncij Panhormũ venientes vrbis suę periculũ & famẽ exponerẽt, õia iã se passos quæcũq; summa necessitas indixisset, peterẽtque frumentum saltem eo transmitti, nihil tamen multis persuasionibus effecerũt. Nam Admiratus falso regi suggesserat, frumentũ Africę quod per totũ annum sufficeret, se iubente fuisse repositum: foris autẽ publicẽ prædicabat in ea regem esse sententia, vt diceręt si caperetur Africa nihil se damni passurũ: eãque ciuitatem plus oneris sibi esse quàm honori, cũ in stipẽdijs militum, alijsque ad vrbis tuitionẽ necessarijs maximos quidem sumptus facerẽt, vnde nihil vnquam emolumenti speraret. Hoc autem ab Admirato sicut dictũ est, eo fiebat animo, vt insani capitis esse regem ostenderet: qui nobilissimę ciuitatis amissione regnũ suum mutilari iacturã non duceret, cum eidem posset facillime subueniri: nec animaduerteret rei turpitudinẽ, aut quod inde Sicilię periculũ immineret. Igitur vbi Africę cognitũ est legatos elusos esse, cùm iam nihil sperarẽt auxilij, sed neque fames vltra poterat sustineri, prius oblatę conditioni stari placuit: ac tum demũ Masmudis vrbe tradita, acceptísque nauibus quæ ad transfretandum sufficerent in Siciliam transierũt.

Masmudis Africa tradita

At verò Maionis propositũ amplius tegi non po-

terat, aut diutius occultari: nec erat dubiũ quin re-
gnãdi libidine traheretur: nemo tamen tam impie
machinationis index erat: nemo tã apertã prodi-
tionem audebat regi detegere. Sciebant enim oẽs
id eum minime crediturum, memores quid inde
comiti Ebrardo, alijsque quã plurimis cõtigisset.
Preelegerant ergo silere quàm subire periculum,
attonitique rei exitum expectabant. Iamque totã
fere Siciliã varij super hoc dissonique rumores im-
pleuerant: passimque vulgatũ erat Admiratũ dia
demata quedã, aliaque regis insignia que sibi pre-
parauerat, multis familiaribus suis ostendisse: nec
deerant qui reginam hec ei de palatio diceret trãs-
misisse, Nam & eius consensu totũ hoc fieri, eãque
Maioni putabãt inhonesti contractu fœderis ob-
ligatã. Plerisque falso videbatur id dici. Alij quo-
que nihilominus asserebãt, notarium Matthæum
Maionis familiarẽ Alexandro pape qui tunc Ro-
mane presidebat ecclesiæ, multam pecuniam de-
tulisse, idque consilio & ope Iohannis Neapolita-
ni, qui vnus erat cardinaliũ, ipetrasse, vt amoto re-
ge Siciliæ, Admirat' in eius locũ succederet, ad exẽ
plũ cuiusdã regis Frãcorũ cui deposito, eo q inuti
lis videret, Romanus põtifex Pipinũ Caroli patrẽ
substituit. Hec & huiusmodi plurima totius iã ci-
uitatis populus loquebatur. Quidã in ipso pala-
cio regẽ gladio feriẽdũ, multi claudendũ in mona-
sterio predicebãt. Erat & qui in aliquã insularũ cre-
deret deportandũ. Hec eadẽ in Apulia iã diuulga-
ta erant, omniúmque mentes a diuersis Maionem

Alexãder Pap.
Childericus stupidus regno Frãcorum ex actus coactus se monachum profiteri, cuius loco fauore & beneficio Papæ Ro. Pipinus est inunctus. Anno salut. humanæ. 751. & regni Franc. 351.

Melſenſes in Maionẽ rebelles.

indignitas rei cõmouerat. Melſenſes igitur qui primis ſemper conſueuerãt rumoribus excitari, decernunt in primis, vt nulli deinceps Maionis mandato pareant, nec in vrbe ſua quemlibet eorũ recipiant quos Apuliæ capitaneos idem præfecerat. Comites etiam aliique viri nobiles, quibus præcipue Maionis erat ſuſpecta potentia, conſilio ſuper hoc habito ſibi inuicem iurauẽre, quod Maionis mortem totis viribus totóque ſtudio perquirerẽt, neque parẽrent deinceps curiæ, aut ab ea ſocietatę diſcederent: niſi prius illum aut interfectum eſſe cognoſcerẽt, aut extra regnum fugiſſe. Idemque iuſiurandũ propoſuerant per totum regnum vel à ſpõtaneis accipere, vel ab inuitis nihilominus extorquere. Iámq; multę ciuitates oppidáq; quãplurima eorum ſe ſocietati cõiunxerãt. Circuibãt ergo totã Apuliã ac Terrã laboris cũ ingenti militũ multitudine, vt vniuerſos ſibi iurare cõpellerẽt.

Coniurati in Maionẽ

Erant autẽ in ea ſocietate comes Ionathas, comes Richardus de Aquila, comes Rogerius Acerran⁹, aliiq; comites ac potẽtes viri: cũ quibus erat & comes Gilbertus cõſanguineus reginę, cui rex nuper ex Hiſpania vocato Grauinę dederat comitatum. Marius quoque Burrellus vir eloquentiſsimus Salerni habita oratione ad populũ, ſatis efficaciter perorauit, maximeque patri ciuium perſuaſit, vt comites reciperẽt, in eũmque modũ quo & ipſi iurauerãt ſacramentũ eis pręſtarent. Per idẽ tẽpus

Andreas de rupe canina.

Andreas de Rupe canina, qui tũc in Cãpanię partib⁹ exulabat, vidẽs tãto ſchiſmate regnũ diſtrahi,

congregatis militibus Aquinũ cepit, oppidoq; sancti Germani, quod Casino monti subiacet, occupato, dehinc Aliphias vsque pertransiit. Sed paulopost ab eisdem ciuibus qui eum sponte receperant circumuentus, cũ paucis militum suorũ vix euasit, tutiusq; potuerat vrbes hostiũ expugnare, quàm expugnatas deserere. Interim dũ in hunc modum Apulia turbaretur, adhuc Sicilia quiesce bat, nec vllis agitabatur tumultibus. Licet enim vtraq; gẽs infida, mobilis, pronaque sit ad quodlibet facinus perpetrandum, Siculi tamen cautius dissimulando celant propositum, & quos oderũt blandis adulationibus demulcent, vt improuisi lędant atrocius. Sed nec in Sicilia quenquam Admiratus reliquerat, cui ad audendum animus superesset. Nam comes Slyuester hominum timidissimus, quanquam Apulorum cõsilium approbaret, quibus etiam sese modis omnibus spoponderat futurũ auxilio, suam tamẽ nullis audebat indicijs detegere volũtatem. Comes etiam Rogerius Creonensis, cuius filiam Maio virginitate priuauerat, iniuriam suam patienter dissimulãs, vindictam Apulis reseruabat. Admiratus vbi contra spem suam animaduertit comitum vires in immẽsum excrescere, primum Amalfiam, Surrentum, Neapolim, maritimas ciuitates quæ nondum defecerant: dehinc ex altero mari, Tarentum, Hidruntum, Brundusium, Barolum, literas ex parte regis transmisit, admonens vt nullis mouerentur rumoribus, neque falsis comitum vanisque

Siculorũ natura & Apulorũ.

Comes Syluester.

Rogerius comes Creonẽsis

sermonibus crederent, aut se proditorum turbæ miscerent. Sed eò res deuenerat, vt regis literas nemo susciperet. dicebatur enim per manus proditoris eas fieri, neque regis in eisdē, sed Maionis exprimi voluntatem. Stephanum quoque fratrem suum, qui militibus in Apulia præerat, vt comitis Roberti crebros impetus sustineret, sæpius admonens hortabatur, vt amplioribus stipendijs militum sibi mentes alliceret, eosque tam muneribus quàm promissis ad resistendum comitibus muniret. Nam Symonem seneschalcum in quoddam munitissimū oppidum se receptare comitum timor compulerat. Placuit etiam Maioni Mazariensem episcopum Melphiam mitti legatum, vt ciuium animos mitigaret, & eorum indignationem compesceret. At ille nō solum ab incœpto Melfenses reuocare non studuit, verum etiā amplius eorū mentes exasperans, plura de proditione Maionis & atrociora quàm audissent eis narrauit. Sed & Calabria iam ingruentibus Apuliæ procellis quati cœperat, cuius āntea fides difficillimè cōsueuerat vacillare. Ea res Admirato plurimum terroris attulit, visumq; est mature talem eò mitti oportere legatū, cuius facile persuasionibus fides habeatur à Calabris. Huic autē legationi neminē magis quā Mattheum Bonellū putabat posse sufficere. Nā & genere nobilissimus, integreq; apud omnes opinionis erat, & cū plerique nobiles viri Calabriæ propinquitatis linea cōtingebant. sed & cū Admiratus nō aliter quā filiū diligebat. Vidēs enim cū

Stephanus Stolii admiratus frater Maionis. Symō maritus sororis Maionis.

Calabria Matheus Bonellus amicissimus Maioni.

dem adhuc ætate iuuenē, vt qui prima lanugine genas vestiret, summe nobilē forma pulcherrimū corporis pręstātem viribus, vltra quā id ętatis exigeret, optimā quoque terrā in Sicilia possidentē, filiam suā adhuc paruulam illi desponderat. Idem verò militibus multa largiens, omnibusq; se prębēs affabilē, & in equestribus ludis quæ vocāt hastiludia, nemini posthabēd' militū sibi gratiā magnūq; nomē pepererat. Cęterū inconstās erat animo, facilis à proposito resilire: quod persuasum esset audax promittere, vbi ad rē ventū erat, tepidior. Is autē cuiusdam filię regis Rogerij spurię, quę Hugonis comitis Molisini vxor fuerat, forma capt', despōsatę sibi puellulę eo quod ignobilis esset, cœperat nuptias abhorrere. Sed & hoc molestissime ferebat, quod Admiratus recognita palatium eiusdē Comitissę diligētius custodiri pręceperat, vtriusq; votū impediēs. Cū igitur legatione suscepta Pharū trāsisset, & quibusdā potētibus viris Calabrię qui ad loquendū ei cōuenerāt, aduētus sui causā exponeret, Maionis innocētiā modis omnibus asseuerās, Rogerius de Marturano, qui tūc in Calabria magni nominis erat, omniū qui aderāt vice respōdit, satis superq; se mirari, quo cōsilio ad id temeritatis deuolui potuerit, vt nefādissimi pditoris mādatū exequēs, cōtra omniū opinionē eū ostēdere velit innoxiū, adeoq; causā Admirati tuendā susceperit, vt eiusdē cōspirationis nō īmerito particeps ęstimet'. Nā alios inquit Maionis deliramēta sectari, eiusq, negocijs ac scelerib. īmisceri ęqui-

Hastiludia ludi equestres.

Rogerij Marturani prudentissima respōsio ad Bonelli legationem.

obuiare sceleribus, tu saltem nobilitatis quam idē atrocissime persequitur, vindex esse debueras. Nūc autem cum omnes aduersus eūm vnanimiter moueantur, tu solus eundem prædicas innocentem? Cuius dum asseris innocentiam, suspectum te facis: verendumque tibi ne famę dispendium ac lęsionem incurras. Quis enim eo putandus nocentior, qui bonorum omnium sanguinē sitit, qui nemini nocet, nisi quem innocētem cognouerit: qui demum ei fraudulenter quęrit regnum subripere, per quem in hanc eminentiam potestatis euasit? Tu consilium hoc innocentiam vocas, tu propositum hoc approbas, tu regem occidi consenties, aut honore priuari cum ei sacramento sis fidelitatis astrictus, aut eo deposito notarium hunc regē fieri dudum olei venditorem? At eo regnante secūdus eris à rege, summis fulgebis honoribus, optio tibi dabitur quem velis comitatum eligere. Sic tibi iam nisi fallor de futura prosperitate blandiris. O perditissimi virum ingenii. puta iam regem depositum. Quid ergo? Maionem regnaturum existimas? Eadem certe die qua regnum occupauerit, cum omnibus his qui eius familiaritati adhæserint, & si ferrum nusquam compareat, saltem lapidibus obruetur. Adde quod vnus es in Sicilia cui virtutis aliquid vēdicetur. te solum omnes respiciunt. Quicquid egeris, obscurū esse nō potest. Elige virtutem tuam malis, an scelera publicari. Pudeat te quidem omnium expectationē deludere. Pudeat inter primæ iuuentutis auspi-

Erotema per anaphoram asyndetō vt sit acrior oratio.

cia malarum artium rudimenta ſuſcipere. Aſpernare ſocerum, cuius affinitatis contagio tua ſit nobilitas polluenda. Reſpue ſi ſapis vxorem liberos tibi parituram degeneres, prolemque generis biformitate patri diſsimilem. Adquieſce tandem amicorum conſiliis, & ad cõmunem omnium vindictam accingere, téque pariter & id nobilitatis quod ſupereſt, in libertatem vindica, nec patere truculentiſsimam hanc beluam in noſtram perniciẽ diutius debacchari. Experiatur certe virtuti, licet innumeris eam perſecutionibus oppreſſam attriuerit, ad vindictam tamen ſcelerum audaciam, & vltores gladios non deeſſe. Regis quidẽ ipſius incolumitas, regníque ſalus ac libertas in manibus tuis eſt. Nam cæteris omnibus huius tam præclari facinoris impotentia condemnatis, tantę laudis cumulũ fortunę tibi benignitas reſeruauit. Nec ad id cuiuſlibet procraſtinationis dilatio neceſſaria eſt, aut tẽporis opportunitas expectãda. Adeo enim ſuis te fraudibus ac dolis circumuẽtum exiſtimat, vt neminem alium putet iam familiarius admittendum. Siue igitur eidem armatus, ſiue inermis, ſolus, an militum multitudine ſtipatus occurras, nihil ex hoc ei timoris, nihil ſuſpicionis innaſcitur. Vnde & eum ſecure potes vbicunque libuerit obtruncare. Quo ſemel occiſo, nihil tibi verendum eſt, ne quempiam ad vindictam ſui ſuperſtitem derelinquat. Age ergo iuuenis enitere vt gradum hunc felicitatis attingas. quo te virtus vocat ſequaris intrepidus, nec poſcẽti fortunæ

tuum deneges obſequium. Quod ſi te facturum non dubia nobis pactione ſpoponderis, præter eã quam inde conſequeris immortalem gloriam, nõ deerit etiam mutua gratáque meriti compẽſatio. Nã id modis omnibus perquiremus & impetrabimus, vt comitiſſa Catacenſis matrimonij tibi fœdere coniungatur, & omni dubietatis ſublato ſcrupulo, huius te pactionis reddemus certiſsimũ, ſeu iuriſiurandi religione malueris eſſe cõtentus, ſeu quolibet alio ſatisdationis genere tibi proſpiciendũ eſſe putauerim⁹. Quãtũ autẽ eadẽ Comitiſſa nobilitate tibi pręmineat, quàm potentium virorum nuptias recuſauerit, non attinet dicere, cũ nihil horum tibi putem incognitum. Hæc eo dicẽte, cœperat iã animus iuuenilis vt facile mouebatur amore laudis, accendi, ipſiusque Maionis deteſtari ſcelera, iãque eius affinitatẽ plurimũ abhorrebat: quadã tamẽ adhuc velut hęſitatione ſuſpẽſus. Mox autẽ dum pauliſper ſecũ deliberãs, hinc deſponſæ ſibi virginis genus obſcurũ, patris eius infamiam, & quod ei periculũ imminebat, inde pactas ſibi Comitiſſę nuptias animo metiretur, puduit eũ ſuper hoc hęſitaſſe, cœpitq; in eodẽ propoſito plenius roborari. Nec diutius moratus, Rogerius de Marturano alijſque qui aderant nobilibus viris reſpõdit ea ſe quę perſuaderẽt confidenter auſurũ, plenaq; peracturum fiducia, ſi pactioni ſtarẽt propoſito. Sic vbi viſũ eſt vtrique parti nihil eorũ penit⁹ quę promiſerãt immutare ipſaque etiã poſtmodũ comitiſſa, necnõ & eius ꝓpinquis prędic-

Comitiſſa Catacẽſis.

Bonellus ſpondet ſe Maionem interfectu rum.

tum fœdus matrimonij ratum habentibus: vtrinque præstito sacramento pactum ipsum mutuo roboratur; mortique Maionis terminus certus præfigitur. Additque etiam Matthæus Bonellus, si temporis interim occurrat oportunitas, nequaquam id sibi esse animi vt præfixam diē expectet, nec per se staturum quin illud quàm mature posit perficiat. Nec minus alibi quoque fortunam tātis Admirati fatigatam successibus, iā ab eius obsequio desciuisse perciperes. Cum enim instaret iam dies quem interficiendo regi idem prouiderat, placuit ei cum archiepiscopo secretum habere colloquiū. Cumque de rege maturius amouendo, de sedandis populi motibus, regniq; statu mox futuro deliberantes inuicem disceptarent, suborta est inde cōtrouersia de thesauris, ipsiusq; regis filijs vtrius deberēt custodiæ cōmitti. Dicebat enim Admiratus puerorum tutelā ac thesauros, totumque palatiū sibi debere cōmitti, quoniā oporteret regni negocijs insudare, maximéq; thesauros necessarios esse ad tumultus rebellātiū cōprimēdos, & arcēdos exterorum incursus hostiū: nec sine magnis sumptibus emersuras dissensiones, & intestina bella posse compesci. Archiepiscopus autem aiebat id se nūquam passurum: nā ex ea puerorū tutela plurimū posse suspicionis innasci, maximeque roborari præcedētem plebis opinionē: tunc omnes fore certissimos nihil illū aliud quā regnū appetere: tūc aduersus eū modis omnibus asperādos. Suspectū enim tutorē pueris dari nec iura permittere, & si datus sit, remouendū cēsere. Sanius autem esse cō-

Disceptāt Maio & Archiepiscopus Panormitanus.

ſilium, vt archiepiſcopis, epiſcopis, aliíſque venerabilibus & religioſis perſonis, de quibus nulla poſſet haberi ſuſpicio, puerorum ac theſaurorum cuſtodia crederetur. Nam & reditus totius regni ſumptibus faciendis ſuppetere: & ſi neceſſitas exigeret, ab ipſis eum theſaurorum cuſtodibus quantum ſufficeret accepturum. Sic igitur alternis diſceptationibus ea controuerſia diutius protracta, cũ archiepiſcopo à prędicta nõ poſſet auelli ſentẽtia, eademque Maioni penitus diſpliceret: quippe quem ſuis nouerat machinationibus obuiare, tándem iratus ſubintulit non ita ſe de archiepiſcopo meruiſſe, vt ſuo debuerit aduerſari propoſito: ſed nunc compenſationem ſibi mutuã reponi, quod eum ſola gratia ſocium & conſilij participem aſciuiſſet, cùm eius non indigeret auxilio, & eo quidẽ ignaro, aut etiam reluctante facile poſſet quod propoſuerat adimplere. Verum hanc ad pręſens nihil obfuiſſe diſcordiam: nec enim eſſe iam dubiũ quid in tali ſocio ſpei ſibi debeat reſeruare. Pręterea iam ſe pœnitere propoſiti, animúmq; ſuũ ab incœpto penitus auertiſſe, nec vnquam deinceps tale quidpiam admiſſurum. Tũc Archiepiſcopus licet hęc eum ex animo dixiſſe nõ crederet, optimũ quidem ait & ſatis approbandum cõſilium: nam & me quoque facti deterret atrocitas, nec abſque ſalutis & famę noſtrę periculo poſſet hoc fieri. In hunc modum contractæ dudum ſocietatis fœdere diſſoluto, Maio diſceſsit, totis iã ſe niſibus præparans vltioni. Ac primo quidem erga ſocium ita

Odiũ inter Maionẽ & Archiepiſcopum.

regis animum spe lucri, vt erat cupidissimus, irritauit, vt septingentas ab eo auri vncias extorqueret. At ille quanquã eiusmodi iactura satis efficaciter ad doloris eum impatientiam permouisset, pudore tamen & indignitate rei vehementius exæstuans, totum ad eius rei vindictam ingenium trãstulit. Cúmque prius tanto pacis ac dilectionis fœdere tenerentur astricti, vt se fratres inuicem appellarent, nunc hostes atrocissimi, sed occulti in exitiũ suũ plenis operabãtur affectibus, nõ iam fortunas alter alterius petituri, sed vitæ dispendio, pœnęque capitis imminẽtes. Admiratus enim pestifera veneni potione meditabatur illũ extinguere, ad idque locũ ac tempus pręstolabatur idoneũ. At ille detestabile Maionis facinus tam per se quàm per familiares suos multis detegens, ad vindictam eos tanti sceleris hortabatur, & iam conceptum de se suspicionem remouens, aduersus illum plebis animos irritabat, multos etiam milites ac nobiles viros plurimis sibi persuasionibus alliciens. Sub ea tempestate Nicolaus Logothetus, qui tunc in Calabrię partibus iussu curię morabatur, Maioni scripsit epistolã, vbi quicquid à Matthęo Bonello gestum fuerat, pactaque inter eũ, & Comitissam Catacẽsem habita, prout relatu didicerat amicorum, breuiter enarrauit. Ea res primo dubiam viri mẽtem longa deliberatione suspenderat; necdũ fide dignum censebat eum suis refragari consilijs, quẽ summa promotũ diligentia tanquam filium educarat. At vbi multis id asserentibus pleniorem fidẽ

Nicolaus Logothetus Maioni scripsit de Bonello.

adhibuit, iam de vindicta secum deliberans, ad id operam dabat, ne factum hoc impunitas sequeretur. Matthęus autem Bonellus ita re gesta, reuersus in Siciliam iam Thermas peruenerat, quod oppidum ab vrbe Panhormo xx. milibus distat. Ibi quendam militem suum obuium habens, quem in Calabriam profecturus Panhormi reliquerat, mentem ac propositum Maionis eiusdem persensit indicio, quódque iam sibi venturo carcerem præpararet. Et quanquam Admirati literis crebrius citaretur, nec longam temporis angustia deliberationem admitteret, prudenti tamen consilio statuit non prius Thermis abscedere, quem missis nunciis animum illius pręleniat. Literis ergo Maioni directis narrat opera sua sedatos esse Calabriæ tumultus: Calabros omnes de inimicis amicissimos ei factos, & ad peragendum quicquid iniũxerit expeditos, nihílque iam aliud quã eius imperia præstolari. Addítq; suam ipsius fidem hac in re maxime satis abundéque spectatam, qui tanto studio tantáque sollicitudine negocia gesserit Admirati, licet semper eius nihilominus voluntati diligentissime fuerit obsecutus, suæ per omnia iussioni deseruiens, ea spe quidem ac fiducia, vt quem suis videret insudare negociis, eum ampliori beneuolentia, crederet amplectendum, pactásque sibi filiæ nuptias non differret. verum hoc in contrarium cessisse. Nam pro gratia potius ingratitudinem compensationis vice sibi repositã, iámq; se lõga promissionis expectatione suspẽsum diutius cruciari, suóque fraudari desyderio.

Thermę oppidum.

Bonelli literæ ad Maionem

Nunc id se rogare, id plenitudine votorum exposcere, ac per si quid de eo bene meruerat obtestari, vt qui timorem eius in gaudium cōmutasset, qui timendum ac triste belli principium ad lætos exitus perduxisset, eum redeūtem promisi coniugij lætitiá muneraret. Has igitur literas Admiratus inspiciens familiaribus suis eas ostendit, illísque præcipue qui aduersus Matthæum Bonellum eius indignationem commouerant, dicens palam esse nunc eorū falsitaté, quæ sibi dicta fuerant: iniquū esse tanti criminis eum argui, qui filiæ suæ nuptias tanta præ se tantísque votis expeteret, nec se deinceps crediturum si quis de eo mali quippiam sibi suggesserit. Dehinc illi quammaxima celeritate rescribit, vti securus veniat, & conceptam deponat sollicitudinem: suo quāprimum venerit satisfactū iri desyderio, cúmque nuptias quas tam affectuose postulauerit, adepturum. At ille visis eiusmodi literis, tanquam ea nuptiarum promisione lenitus, læta fronte Panhormum ingreditur: ibique ab Admirato benigne & cum honore susceptus, gratias ei agit, rogátque vt promisionem suam celeri prosequatur effectu. Hinc Archiepiscopum febribus laborantem secretius adit, eíque quod gestum fuerat totum expediens, ab eodem plurimū admonetur, vt omnibus modis acceleret, & dilationis impedimentū omne submoueat: rem enim tantam non sine periculo iam differri. Interim ergo Matthæus Bonellus perpetrando facinori tempus idoneū sollicite perquirebat, sed & huic eius

Maio Bonello rescribit.

Bonellus Pāhormū redit.

sollici-

ſollicitudini fortuna non defuit,quæ quaſi pœnitentia ducta,quod virum ignobilem tantis horrẽdum flagitijs in ſummo fere rerum culmine collocaſſet,iam ei præcipitium minabatur, & volubilis circuli ſuper eminentiam ſenſim detrudẽs ad infima,circunductis anfractibus rotam cœperat obliquare. Cum enim iam Admiratus ipſi Archiepiſcopo per manum cuiuſdam familiaris ſui, quem donis ac promiſsis allexerat, venenum propinari feciſſet,mirabatur eum tardius mori,diúque languere: & curis ingentibus angebatur, timens ne forte poſſet priſtinę ſanitati reſtitui. Idque ex impotẽtia veneni præuidens accidiſſe,pręparat aliud multo vehementius ad nocendum & amplioris malitiæ. Quod ſecum deferens die quadam circa horam vndecimam,archiepiſcopum inuiſit,eíque aſsidens primo de valetudine eius interrogat:inde ſubiungit,eum facile,ſi conſilio amicorũ crediderit,euaſurum:rogátque vt facilem & expertiſsimam ad hoc genus ægritudinis medicinam accipiat, quam ipſe in præſentia ſua diligentiſſime fecerat pręparari. Ad hæc Archiepiſcopus tantum ſe iurat pati faſtidium, tãta membrorum debilitate vexari, vt neque ſine magno periculo corpus ita debile poſsit amplius inaniri, & ipſe quamlibet medicinam ſolo viſu abhorreat, ſed & cum ſumma difficultate cibos accipiat. At Maio ne videretur importune inſtare, eóque ipſo ſuſpectus fieret, præparatam iubet potionem in diem aliam reſeruari: dehinc illi familiarius aſsidet, &

Venenum archiepiſcopo Panhormitano propinatum.

Maio inuiſit archiepiſcopum ægrotantem.

berandi ſpacium indultum iri. Nec verò longis erant perſuaſionibus onerandi, quos ad id perpetrandum & ſacramentum aſtrinxerat, & Maionis dudum inflammauerat odium, & lucri ſpes vehementius accendebat. Inter hæc occaſui ſolis iam ſuccedente crepuſculo, totam vrbem ſubitis incertíſque rumoribus videres attonitam, ciuéſque hinc inde turmatim diſperſos incedere, & quidnam eſſet rumoris quod vrbem repente ſic attonuerat, à ſe mutuo ſciſcitari. Alios autem obſtippo quidem capite, ſed arrectis auribus per plateas vrbis conuenticula facientes, varias ſuper hoc diſſonáſque proferre ſententias. Plurimorum tamen circa id verſabatur opinio, vt Maionis inſtinctu regem ad archiepiſcopum ea nocte venturum, in ipſaque via crederent occidendum. At Matthæus Bonellus vbi videt militum ſibi promptam audaciam non deeſſe, Maionem ab archiepiſcopo ſatis commode detineri, nočtē interim nihilominus opportune ſuas mũdo tenebras inieciſſe, primũ in via Cooperta ab eiſdẽ archiepiſcopi ædib' ad palatiũ regis protẽſa, quà Maioni fuga ſperari poterat, pleroſq; militũ ꝑ cõgrua loca diſponit: dehinc eá qua tranſiturus erat occulte præmunit inſidiis, ac ſicubi forte per venulas vt vulgo dicitur, inuias alias lateraliter effluebat, eaſdẽ militibus ſuis prouide diſtribuit obſeruandas; turbæ quoque quę Maionem ſequebatur, quoſdá ſuorũ præceperat immiſceri. Ipſe cũ paucis ad portam ſanctæ Agathes exeuntem præuenire conſti- Inſidiæ in Maionem

tuerat Admiratũ, eúmque locum putabat opportunum insidiis, eò quòd ibi via plurimum coartata, deinceps sese dispergebat in triuium, & praecedentis culpam angustiæ, dilatatione prodiga redimebat. Itaque vbi iam Admirato visum est re parum bene gesta discedere, iubet archiepiscopus fores diligentissime quamprimum exierit obserari. Cum igitur episcopo Messanẽsi qui eius lateri adhærebat colloquens, prope locum insidiarum, in viæ iã angustias incidisset, subito Matthæus notarius eius familiaris, & Adenolfus camerarius vix sequentis turbæ multitudinem transeuntes, ad eũ perueniunt, eiúsque auri immurmurãt, Matthæũ Bonellum cum plerisque militibus armatis visum esse in insidiis, ipsúmque ab eodem sicut audierãt debere interfici. Tunc Maio stans ac subiti mali rumore turbatus, Matthæum Bonellum ad se præcipit accersiri. At ille sentiens se vocari, suáque Maionem iam non latere consilia, prosilit ex insidiis, strictóq; gladio terribilis ei repente superuenit. Et ecce inquit, adsum, ô proditor pessũdatę nobilitatis vltor vel serus, vt nefandissimis sceleribus tuis modũ imponã, vnóque semel ictu in te tam Admirati quam Regis adulterum nomen abradam. At Maioni cum nec orandi veniam indulgeretur spacium, nec in extremo tamen vitæ discrimine fatigatũ defecit ingenium. Nam in alteram partẽ defluens, & sublati ensis ictum euasit, & ferientis violentiam in irritum aliorsum reflexit. At eiusdẽ fortius redeuntis impetũ euitare nõ potuit, acceptóq;

Vel cubicularius.

Bonellus ad Maionem.

letali vulnere ad terram corruit moribundus. Hi vero qui ſequebantur eum, ſubito diſparentes, qua quiſq; potuit aufugerunt. Matthęus notarius vir inter noctis tenebras grauiter vulneratˀ euaſit. Matthæus ergo Bonellus, eiusque comites ita re geſta, timentes Pāhormi diutius immorari, cum incertum haberent quo id factum animo rex erat accepturus, ipſa nocte Caçabum quoddam eius oppidum deuenerūt. Tota vero ciuitas quę prius ambiguis erat ſuſpenſa rumoribus, proditoris morte cognita, ſic exhilarata eſt, vt tūc primum in Maionem plebis odium appareret. Nam alij cadauer in media via proiectum pedibus conculcabāt, alij barbæ pilos proteruius euellentes, eius faciem conſpuebant. nec vero deerant qui Maionem putarēt adhuc viuere, tātique virum ingenij nunquā adeo conſilij fuiſſe inopem, vt ſic interfici potuiſſet: eū autem qui iacebat exanimis, aliquem ex militibus ſuis fuiſſe aſſererent. Eadem nocte rex inſolitum è palatio vulgi tumultum audiens, mirabatur quid in vrbe turbinis accidiſſet, vidēsque Odonem magiſtrū ſtabuli, qui ob id ipſum nunciandum ad palatium accedebat, rem ab eo totam edidicit, indignatusque eſt plurimum tam audacter id iniuſſu ſuo quempiam pręſumpſiſſe. Nam & ſi contra regiam maieſtatem Admiratum aliquid machinari conſtaret, ad ſe tamen primo referri debuiſſe, ſibique reſeruari vindictam. At regina mortem Maionis multo moleſtius, nec adeo patiēter audiuit, & in Matthæū Bonellum eiusque ſocios maiori

Cædes Maionis à Matthæo Bonello.

Cacabum oppidum.

Mors Maionis regi nūciatur.

Regina grauiſsime dolet mortē Maionis.

multaque eorum indicio fuissent inuenta, tandē Stephanus eius filius multis terroribus & minis adactus, iurabat se nihil amplius scire quod curiā super hoc edoceret, nisi quod olim patrem vt sibi videbatur dicētem audierat, episcopum Tropeensem ab eo depositi nomine prope trecētas auri vncias accepisse. Episcopus ergo vocatus ad curiam iussusq; reddere prædictas vncias auri, quas apud eum Maio deposuerat, respondit plura se quàm peterent redditurum, domumque reuersus septingenta milia Tarenorum hostiariis qui cum eo missi fuerant assignauit. His ita gestis missi Cacabū legati, qui Matthæum Bonellum accerserent, regemque nunciarent Admirati mortem post comperta eius scelera lætis auribus accepisse, præstitoque etiā sacramēto metum omnem ac periculi suspicionem excluderent. At ille quanquā eiusmodi iurijurādo parum crederet, sciens tamē regē in se nihil ausurum, tū ob fauorem plebis, tum quia comites omnes, qui ob id ipsum rebellauerant, totámque Calabriam sperābat sibi futuram auxilio, cum vniuersis militibus suis Panhormum securus accessit. In ingressu verò ciuitatis plurima tam virorum ei quam mulierum multitudo obuiam exierunt, cum ingenti eum gaudio vsque ad portam palatii prosequētes. Ibi benignè susceptus est à rege, & in eius gratiam integrè restitutus. Dehinc à maioribus curiæ sub eadem est frequentia plebis domū suā perductus. Eo igitur tā famoso facinore Matthæus Bonellus non solū in Sicilia, verū

Stephanus Maionis filius.

Episcopus Tropeensis.

Matthæus Bonellus venit Panhormum.

etiã nobiles ſuis per oĩa parêre cõſiliis, & iuſsionibus obſequi, nihil eorũ quæcunq; animus imperauerit putet illicitum, nec à plebe ſolum, verum & ab ipſis curiæ magnatibus eandem ſibi velit reuerentiam exhiberi. Interim eum ſibi omnes aſtringere ſacramẽtis, & ignotis pactionum fœderibus obligare. His accedere quòd vniuerſi Trãsphariní proceres, quibus hoc ipſum deſperationem incuſſerat, quòd eatenus regem offenderant, vt eum ſibi crederent implacabilem, literis ſuis iuuenilem animum crebrius hortabantur, vt ſiquidem plenam cõſequi gloriam affectabat, ſi nulli deinceps ſubiacere periculo, eniteretur quatinus integram & regno libertatem, & ſibi ſecuritatem acquireret, quam adipiſci rege viuente non poterat, neque fallaci curiæ promiſsione ſeductus, æſtimaret eum tam facile ſibi placatum, cui manum dexterã amputaſſet, Sic enim regem opinari, ſic dicere interfecto Maione manu ſe dextera mutilatum. His ergo perſuaſiónum ſtimulis auidum gloriæ iuuenẽ plurimum incitatum, promptúmque audere & experiri omnia, & niſi citius eiuſmodi conſiliis prouide fuerit obuiatum, quocunq; feruor animi, & iuuentutis impetus eum traxerit, facile ſecuturum, nullóque coërcendum metu periurij. Satis quippe vecordem eſſe & improuidum, quiſquis exiſtimet fidem eum cuipiam ſeruaturum, qui tã iuriſiurandi quã affinitátis iure poſthabito, ſocerũ ſuũ, quem vice patris habuerat, cuius etiã opera patrimonij ſui reſtitutionẽ impetrauerat, tãtis in-

gratus beneficiis prodiderit, interfecerit innocentem: falsum enim quicquid ipse cædisq; factę socij aduersus Admiratum confinxerant: nec illum inuenta in thesauris eius diademata sibi pręparasse, sed regi, vt eadem in Calendis Ianuarij strenarum nomine iuxta consuetudinem ei transmitteret: verum nunquam ob id solum à Matthæo Bonello tot contracta fœdera, tot societates initas, vt Maionem interficeret. Aliud eum maius ambire, altiúsque fouêre propositū, ad quod eiusmodi principio viam sibi cōmode censuerat præparandam. Hæc & huiusmodi plurima sæpissime regis auribus inculcantes, id effecerant, vt neque iam Matthæum Bonellum inter familiares admitteret, neque Maionem ob aliam causam ab eo crederet interfectum, nisi vt cōmunicatum cum quibusdam proditoribus de morte sua consilium, liberius posset cōpendiosiúsque efficere. Sed huius rei vindictam vix iam, vt erat ad puniendum facilis, moras sustinens, in tempus congruum necessario differebat, dum populi tumultu cōposito, nouitatis feruor & impetus quieuisset. Interim tamen lx. milia Tarenorū, tá ab eo quam ab illis qui pro ipso fideiusserant repeti iubet, quos idem olim vt patrimoniū suū reciperet, curiæ spoponderat se daturū. eorū autem solutionem Admiratus genero parcens ignorante rege distulerat. Itaq; Matthæus Bonellus ex improuiso repētina debiti veteris exactione pulsatus, simúlque videns solito rarius ad curiam se vocari, neque iā vbi solebat admitti, mirabatur

quid hoc nouitatis portēderet. Sed & hoc eius animo nō parū metus ac suspicionis iniecerat, quod Adenolfum camerarium plurimū posse videbat in curia, qui summū amicitiæ locū apud Maionē obtinuerat, & tā hunc quàm alios hostes suos audacius atque apertius in se odiū exercere, eo quod eū archiepiscopi viderent ope & consilio destitutū, qui diuturna fatigatus ægritudine nuprime mortem obierat. Hæc autē omnia non sine consensu regis existimabat fieri, nec vnquā viros eiusmodi aduersum se quicquā ausuros, nisi regis animum erga se crederent immutatum. Nā eò furoris & audaciæ ventum erat, vt Philippus Mansellus nepos Adenolfi cum militibus armatis viam Marmoream noctu perambulans, à plerisque visus fuerit domum Matthæi Bonelli tardius pertrāsire. Quod vbi Matthæo cognitum est, sequenti nocte militibus suis armatis primū circa domum suam per cōgrua loca disponens insidias, reliquos militū præcepit per viā Coopertā vsque ad portā Galculę replicato frequenter itinere transeuntes, ante domū Adenolfi morari diutius, sperans ita Philippum posse & eius milites, siquidem ea nocte sicut in pręcedenti exierint, vel ab istis per viarum trāsitus inueniri, vel ab illis qui in insidiis erāt interci pi: simúlque vt ostēderet eorū se nō ignorare cōsilia, neq; sibi militū deesse copias, aut virtutē, vt eos posset ad vnū oēs delere, nisi regis timor eiusmodi facultatis licentiā refrenaret. Sic mediā fere noctē

Adenolfus Maionis amic9, regisque cubicularius.

Mortuus archiepiscopus Hugo.

Phil. Mansellus nepos Adenolfi.

ducentes insomnē, demum infecto negocio redierunt. Matthæus autē Bonellus cū his atq; aliis pluribus rerū indiciis voluntatē ac propositum regis agnosceret, aliter interim sibi prouidendū existimans, nōdum deliberandi libertate sublata, Matthæo de Sancta Lucia consobrino suo, & quibusdam aliis nobilibus viris Siciliæ qui literis eius citati Panhormū conuenerant, omnia pandit ordine quæ sibi acciderāt: quódq; hostes sui cū eunuchis societatem inierant, vt in se regem exasperent, eósq; facile quod voluerint effecisse. Iam enim se ab ipso rege ad veteris debiti solutionem vrgeri, à quo conseruatæ salutis pręmium expectabat. Dehinc rogat eos obsecrans per fidē amicitiæ fœderísq; nuper inter eos habiti sanctionem, vti hac in necessitate sibi non desint, qui pro salute totius regni periculū istud subierit, neque se cōmuni quisquā oneri fraudulēter conetur subtrahere. Admonétque id mature capiendum esse consilij, vt hostiū dolos regísque deliramenta præcaueāt. Siquidē vnius fuerint animi, & in vna firmiter voluntate permanserint, vt omnem fortunā cōmunicato velint periculo sustinere, nunquam sibi plebis animos, nūquam militum gratiā defuturā. ita quicquid aggressi fuerint, facile peracturos. Quod si dissimulādo subterfugere quisq; maluerit, neminē eorū qui in mortē Maionis cōsenserit euasurū. At illi rumorū nouitate permoti, cū mirarētur & grauissime ferrent inde sibi periculū & ingratitudinē emersisse, vnde se bene meritos ęstimabant, maxi-

Matth. Bonellus ad amicos

me tamē indignabantur Adenolphū camerariū eò præcipitatū audaciæ, vt in Matthæum Bonellum manifestas auderet inimicitias exercere. Neque vero putabant tantam rem deinceps habendā neglectui, aut eiusmodi regis tyrannidem & insaniam oportere diutius sustineri: erantque qui iam tunc in ipsum Adenolfum vbicunque eum inueniri contingeret, impetum faciendum, neque tantę eius sycophantiæ vindictam vlterius protelandam censerent. Nam quicquid ab eis inchoatū foret, plebem auide secuturam. Alij vero rem inceptam moderatius & cum cautela dicebant felicius prouenturam: neq; nūc Adenolfi morte periculum minui, sed augeri, si flagitiorū caput quod ante præcidi debuerat, relinqueretur incolume: ad id dādum operam, vt malorum origine sublata cætera facile subsequantur. fontis enim scatebra prius consumpta, sine difficultate deinceps riuorū copiam exiccari. Hoc igitur apud eos pręponderante cōsilio, placuit eiusdem rei sibi socios adhibere, Symonem comitem, Rogerij regis filium ex consuetudinaria matre progenitum Tancredumque filium Rogerij ducis, ingenio magis & industria quàm corporis virtute præstantem, cuius etiam supra meminimus. Sciebant enim eos quicquid aduersus regem decretum foret, facile cōsensuros. Nam idem Symoni principatum Tarenti, contra patris testamentum abstulerat, dicēs patrem in multis errasse spuriorum amore deceptū. Ducatū enim Apuliæ, Tarentique & Capuæ Cōiurati in regem Gulielmū.

principatum legitimis tantum filijs debere concedi. Ad comitatus autē aliasque regni dignitates non indignum esse liberos etiā naturales admitti. Tancredum vero sicut prædictum est, intra palatii muros tenebat inclusum, cuius etiā frater Gulielmus ibidem non sine magna regis inuidia, nuper obierat, adolescens vtique pulcherrimus qui cum fere xx. ætatis annum ageret, neminem militum viribus sibi parem repererat. Hos itaque sibi Matthæus Bonellus iureiurando, seque illis inuicem obligat, multosque præterea milites & potentes viros, in quibus & nobilem adolescētulum, Rogeriū comitem Auellini, regis consanguineū non dissimili pacto sibi cōfœderat. Erat autē eorum hoc propositum, vt in primis regem caperēt, captū in qualibet includerent insularū, vel in alio quolibet loco iuxta quod omnium cōmuni decerneretur assensu: dehinc eius maiorem filiū Rogerium ducē Apuliæ nouēnem fere puerū regem crearent: id existimantes populo gratū fore, seque videri nihil animo malo sceleratóq; gerere, si tyranno ob facinora sua sublato, filiū eius ipsi substituant. Ad hoc autē facillimus putabatur aditus præparari, si Malgeriū castellanum palatij quibuslibet possent promissionum pactionibus irretire, vt idem ab eo iusiurandū quod inter se fecerāt, extorquerent. Nam aliter inchoata parum procedere videbātur, cū ille trecētos fere iuuenes secū haberet assidue, ipsius palatij custodiæ præfectos: qui sic erāt per portarū angustias distributi, vt quantūuis nu-

Rogerius maior natu filius Gulielmi.

Malgerius castellanus palatij

merũ militum ab ingressu facile submouerent, & si furtim aliquos ingredi cõtigisset, certũ erat ibidẽ eos sine spe salutis intercipi, rediturus exitu non patente. Verũ id eorum desyderiis obstabat, quod idẽ Malgerius multæ austeritatis homo erat, nec facilis vlla persuasione quopiã inclinari aut huiusmodi se negociis immiscere. Timebãt ergo rẽ secretissimã illius fidei, pressi hac ambiguitate, cõmittere, indeq; ad aliud necessario diuertêre consiliũ, sperantes idẽ se per Gauarretum palatii tutius effecturos. Castellanus enim vt discursandi crebrius necessitatẽ & laborẽ subterfugeret, oneris sui difficultatẽ in eum traiecerat, & totã ei custodiendi palatii curã crediderat. Ad huius quoq; spectabat officiũ, eos qui per diuersos carceres tenebantur inclusi, frequẽter inspicere, eorũq; statũ mitius asperiusve, prout ei visum fuerat cõmutare, & prout vellet custodes singulis designare carceribus. Cõfidebant autẽ cupiditatẽ illius spẽ lucri nõ difficile secuturã: quodq; non multũ votis eorũ viri facilitas repugnaret, præsertim cũ iam pleriq; amicorũ eius in eadẽ cõfœderatiõe sacramẽto tenerẽtur astricti, quorũ indicio res ei secure poterat aperiri. Primũ itaq; sensim eius animo pertentato, dehic eiusdẽ certius agnita volũtate, quod sperauerant voto pleni assecuti, spontaneũ ab illo iusiurandũ accipiunt, imperata se sine fraude & vt ipsi dispo suerãt impleturũ. Modus autẽ dispositionis hic erat, vt ad præfixã diẽ incarceratis omnibus quos etiã ab hac societate placuerat nõ excludi, vinculis

Castellani munus.

Consilium insidiosũ in regem.

relaxatis aperiret, carceres armaque singulis proui deret, & ipsi dato signo quisque de loco suo prõptius exilirent. In ipsoq; enim palatio circa Cãpanarium eamque partem quæ turris Græca vocabatur, carceres erãt dispositi. His ita dispositis, Matthæus Bonellus Mistretum profectus est, vt eo frumentum armaque conuehi faceret, cęteraque oppida sua rebus necessariis præmuniret. Recessurus tamen socios suos diligenter pręmonuit, vt vsque ad reditum suum prudenter & circumspectè se haberent, neque secretum illis creditum temere publicarent; Siquid interim præter opinionem cura dignum emergeret, suis eum literis euocarent: nam si res exposceret, cum ingentibus militum copijs sperato citius adfuturum. At illi nõ eam quã promiserãt super hoc adhibentes diligentiam, secura rei principia periculoso satis exitu conclusẽrunt. Quidam enim eorum cum amicissimum sibi militem eiusdem cõspirationis optaret esse participem, quicquid actum fuerat ei seriatim exposuit iusiurandumque de non propalando cõsilio negligenter omisit, siue fidem illius ex sua metiẽs, siue rei periculum vt minus discretus parum intelligens. Sed & tempus ad hoc pręfixum, relque auctores illum edocens diligenter omnia perscrutantem, demum expertus est verum esse quod dici solet, superabundantem non nocere cautelam. Miles enim præfatus gratias illi referens quod rem sibi perutilem indicasset, tanquam ad deliberationem in crastinum postulatis induciis, ad alterius amici

Mistretũ oppid.

Nunquam nocuit nimium cauisse.

amici sui notitiam audita pertulit, tam horrendũ inquiens scelus nõ oportere dissimulando celari, quod si perpetrari cõtigerit, perpetuã Siciliç sit allaturũ infamiã, nec immerito Siculos omnes proditores deinceps apellandos. Verum id se prçcauturum ne accidat, curiamque quãtum mature poterit, & auctores sceleris, & conspirationis socios edocturum. Ille vero cum & ipse de coniuratorũ esset numero, proditores eos appellãs simulabat super his se plurimum indignari, laudansque viri propositum qui noluisset eorum consentire sceleribus, quàm primum auelli potuit ab eo, Symonem comitem aliosque cõfœderationis principes adijt, referẽs quid per sociorum negligentiam accidisset: hortatusque est eos vt ea nocte sibi consulerent. nam ad aures regis die crastino quicquid egerant perferendũ. At illi rem audientes plenã periculi, cum Matthæum Bonellum nõ pateretur angustia temporis accersiri, statuerunt per se susceptum implere negocium. Præmonitus ergo Gauarretus, vt, quia statutum tempus expectari non poterat, sequẽti die, prout ipsi decreuerãt, incarceratos educeret, spopondit omnia prouide se facturũ, totãque rei difficultatem facile submouẽdam: eos tantu oportere circiter horã tertiã prçparatos adfore, vt cũ è palatio rex in ampliorẽ locũ exiret, vbi cũ Archidiacono Catanensi singulis diebus solebat de statu regni differere, sine tumultu, sine clamore posset ibidẽ intercipi. Hçc igitur tã certç promissionis fiducia labãtes eorũ animos in spem

Gauarretus palatij.

erexit, quibus inopinata res formidinis & diffidētię non parũ attulerat, tum propter absentiã Matthęi Bonelli, cęterorũque qui cum eo recesserant, tum quoniã id quod cum summa cautione futũ rũ prouiderãt, quasi turbati raptimq; fieri superingruens cõpellebat necessitas. Sequẽti vero die Gauarretus nihilo segnius aut imprudẽtius quam disposuerat, promissionem suam celeri prosecutus effectu, viros nobiles quos iã armis pręmunierat, è carceribus, eduxit socijs eorũ prius in palatiũ intro ductis. Illi vero Symonẽ comitẽ sequẽtes, qui cũ in palatio nutritus fuisset, anfract? viarũ cognouerat, ad eum locũ vbi rex Hẽrico Aristippo colloquebatur venerũt. Qui cum primo fratrẽ suum, fratrisque filiũ Tancredum ad se venientes aspiceret, indignatus est eis aditũ patuisse, mirabaturq; quid eorum sibi vellet aduẽtus. At vbi vidit cum armis reliquos insequentes, rem vt erat mente concipiẽs, fugę se territus pręparabat. Sed vniuersis repente concurrentibus comprehensus est ab eis, cum in angulos & occulta palatij se recipere conaretur. Blandius tamẽ tyrannidis suę causas ab eo sciscitã tes, verbisque minus asperis eius arguentes insaniam, spẽ effugiẽdę mortis ei reliquerant. Mox autẽ cum videret Gulielmũ comitẽ Alesinũ virũ atrocissimum, Robertumque Bouensem notæ nihilominus crudelitatis hominem, strictis ensibus venientes, rogabat eos à quibus captus fuerat, ne eũ ab illis interfici paterentur, cũ vltro se regno cuperet abdicare. Arbitrabatur enim tam crudeles hostiũ

Simonis comitis ingressus ad regem cũ cõiuratis.

Captus Gulielmus rex, & in carcerem missus.

manus se nullatenus euasurum, eaque non fallax fuisset opinio, nisi Richardus de Mandra quorū-dam in eum irruētium impetus propulsasset, vetuissetque regem occidi. Huic igitur omniū cōmuni prouidētia custodibus assignatis, deinceps ad interiora palatij progressi foribus proturbatis cœperūt singula loca disquirere, rapere, prędari quod cuique potissimum videbatur: alij gemmas, annulosq; quia paruo loco concludi poterāt: alij purpuras vestesque regias auidius appetebant: quidā aurea argenteaque vasa Tarenis implentes, porrigebant amicis domum interim deferenda. nonnulli quoque per fenestras palatij in plębem quæ foris stabat Tarenos abundantissime dispergebāt. nec deerant qui puellarum pulchritudinem crederent lucris omnibus præferendam. Sic homines ætate, moribus, genereque diuersi, variis nihilominus dissonisque rerum studiis agebantur. Eunuchorum vero quotquot inueniri potuerunt nullus euasit. Plures autem eorum in initio rei ad amicorū domos confugerant, quorum plerosque repertos in via milites occiderunt, qui de Castello maris exierant, aliique qui iam cœperāt per ciuitatē discurrere. Multi quoq; Sarracenorū qui vel in apothecis suis mercibus vēdendis præerant, vel in duanis fiscales reditus colligebāt, vel extra domos suas improuidi vagabantur, ab eisdem sunt militibus interfecti. Postea vero Sarraceni perturbatione cognita, viribus se quidē ad resistēdum impares arbitrati, cum eos præcedenti anno Ad-

Regia à coniuratis spoliatur.

Cædes facta.

Saracenorum vicus Pahormi.*

miratus omnia arma sua curię reddere coegisset, relictis domib⁹ quas plerique eorũ in ciuitate media possidebãt, in eam partẽ quæ trãs Papyretum est, secesserũt, vbi Christianis in eos impetũ faciẽtibus aliquandiu frustra cõflictũ est. nã illi ad introitus & angustias viarũ nostris tutius resistebãt. His ita gestis comites eorũque socij Rogerium ducẽ, maiorẽ regis filium educẽtes de palatio, per totam vrbẽ equitare fecerunt, ostendentes eum omnibus, plebiq; dicẽtes nequaquam alium deinceps regẽ aut dominum appellarent: hunc eorum esse dominũ: hunc aui sui Rogerij regis auspicio regnaturum: hunc totius populi cõmuni cõsilio coronãdum: nihilque aliud expectari quã Matthæi Bonelli pręsentiam, quem eo ipso die vel crastino non dubiũ erat venturũ. Galterius quoq; Cephaludensis archidiaconus pręceptor pueri, cõuocata virorum multitudine regis tyrannidem publice prædicabat, & iusiurandum exigebat ab omnibus, quòd Simonis principis (sic enim eum vocabat) parerent imperio, multique monitis eius persuasi iurabant. Alij vero minus fideliter dicebant eum agere: nam si sacramẽtum ea tempestate cuipiam esset præstandum, duci potius oportere iurari, quem regem futurum esse sperabant. Sic illis ad libitum cuncta disponentibus, nemo iam erat, qui vel auderet, vel vellet eis resistere. Nam & ipsi episcopi vel eorum facta publice laudabant, vel dissimulantes silentio confirmabant. Plebs autem cum Matthæi Bonelli consilio gestum

Rogerius puer dux Apuliæ Gulielmi filius per vrbẽ ducitur.

Galterius pręceptor Rogerij pueri.

audiſſet, eius præſtolabantur aduentum. Cum vero iam in diem tertium ſuſtinentes, eum neque veniſſe cognoſcerēt, neque vēturum quibuſlibet indiciis perſentirent, cœperunt inuicē murmurare dicentes, indignum eſſe ſatiſque miſerabile regem à paucis prædonibus turpiter captum in carcere detineri, neque populum id debere pati diutius, cū theſauros etiam ad regni defenſionem multis laboribus optimíque regis induſtria conquiſitos aſportari videant & penitus exhauriri. Quod vbi à paucorum vt accidit cōfabulatione profectum in vulgi multitudinem emanauit, repente quaſi diuino cōmonerentur oraculo, aut ardentiſsimi ducis impetum ſequerentur, omnes ad arma concurrūt, palatiū obſident, regémque ſibi reddi depoſtulāt, interminantes ſi diutius eum tenuerint, ſe quidem ſcalas aliáſque ad expugnandum palatium machinas illaturos, ac de ipſis non ſecus ac de proditoribus ſumpturos ſupplicium. At illi tam ſubita mutatione rerū attoniti, primo tamen inſtantes acerrime per muros diſtributi depellunt, neq; propius accedere patiuntur, miſsis eos deſuper molibus proturbantes. Verum & pauci admodum erant, ambitúſque caſtelli diffuſior ad defenſionem ſui multo maiorē virorum copiam expoſcebat. Hoc igitur præuidentes, tentabant populi furētis iram & impetum mitigare, rogantes eos vt interim ab armis diſcederent, & Matthæum Bonellum cæteróſque proceres quorum id conſilio geſtum fuerat, expectarent. Sed eorum ſemel excitata rabies

Vulgi murmur de rege vincto.

Inuaditur palatium & rex repetitur.

facile sedari non poterat, eóque magis instabant acrius cōminantes, nisi regem eis ostenderent. Illi verò tametsi viderent ad defensionem palatij se nequaquā posse sufficere, rem tamen ex industria protrahere conabantur, sperantes Matthæum Bonellū interim affuturum. Hoc autē vt opinati fuerant minime procedente, tandē ad vltimū desperationis adducti, populo spondent eorum se voluntati satisfacturos: regémque adeunt, & cū eo paciscuntur, vt saluos eos & incolumes abire permittat. dehinc ad Ioharię fenestras eum perducunt. Tunc verò viso rege totius multitudinis clamor & tumultus ingens exoritur: portas ocyus postulant aperiri, censentq; nō oportere proditores euadere. Rex autem manu silentium indicens, iubet eos quiescere, satis inquiens ad promerendum fidelitatis titulum sufficere, quod eorum sit opera liberatus: deinceps arma deponant, eósque libere sinant egredi quibus ipse quo maluerint, eundi cōcesserit libertatem: aliqui eos posse gratiam suā quam integre promeruerant, iterum demereri. Sic igitur tumultu plebis vtcunq; sedato, reseratis foribus exeuntes, Cacabum transfugerunt. Hæc autem licet subita repentináque rerum varietas, magnam tamen malorum seriem intra breuissimi temporis angustias contraxit, totíque regno non parum attulit detrimenti. Non solum enim plurimæ nobilitatis amissione debilitatum est, & exhausta thesaurorum parte non minima fuit attritum, sed & aliam irreparabilem quidem in mul-

Rex è fenestra ostēditur plebi.

Rex liberatur carcere.

ta tempora iacturam sustinuit, interfecto Rogerio duce, cuius supra meminimus: qui tam aui quam patrui moribus vltra quàm id ætatis exigeret, iam euidẽtissime cœperat insigniri: & alterius quidem prudentiam, alterius verò benignitatem cũ vtriusque nomine præferebat. Expediret quidem Siciliæ perpetuo regem carcere detineri, vel certe capitalẽ subiisse sententiam, ne tam felicis indolis auspicio priuaretur. Verum hæc insula ne tyrannis quandoque careat, eam sibi circa regum filios consuetudinem vindicauit, vt morti meliores primum obiiciat, eos sibi reges constituens, per quos in ea perpetuæ possit tyrannidis priuilegium conseruari. Sic olim Rogeriũ ducem Apuliæ vnice benignitatis ac dulcedinis virum præmatura morte sustulit, vt Gulielmo regnandi non deesset occasio, qui quantum eius frater prudentiam & mansuetudinem auide fuerat amplexatus, tantum crudelitati studuit & ineptiæ deseruire. sic & nunc Rogerio duce sublato, Guliel. distulit vt regnaret, quos eorum secuturos vestigia quorum nomina sortiti fuerãt, nemo qui vtrumq; nouerit, ignorabit. Hic autẽ puer dum eos qui palatium obsidebant per fenestram minus caute prospiceret, sagitta percussus est: nec eius rei satis certum auctorem fama produxit. cõmunis tamẽ omniũ opinio tãti sceleris culpã in Dariũ hostiariũ refundebat. Alij verò qui secreta palatij fatebantur se plenius agnoscere, negabãt eius efficaciæ fuisse vulnus acceptũ,

Rogerius dux Apuliæ fuit occisus.

Rex in Sicilia tyrãnos alit.

Gulielm. rex longe dissimilis fratris Rogerii.

Rogerius Guliel. filius occisus à patre vt ferebatur.

vt mortem inferre sufficeret, ipsique regi putabant eius atrocitatem criminis imputandam. Cũ enim vt aiebant, liberato patri puer applaudens occurreret, pater indignatus quòd illum quasi sibi prælatum hostes sui regem appellauerãt, repulit eum à se, & calce percussum quanto potuit impetu proturbauit. Vnde vix ille digressus, ad reginam quæ passus fuerat pertulit, nec multum postea superuixit. Rex itaque tam acceptis incommodis, quã rei pudore vehementissime perturbatus, abiecta veste regia suæque dignitatis immemor, humi sedebat flens inconsolabiliter, & in stuporẽ ex dolore conuersus, eatenus malis quæ sibi acciderant memoriam hebetemque mœrore mentem infixerat, vt neque sui curam gereret, neque quid sibi capiendum esset consilij, cum eius hostes vndique secus imminerent, ad animum reuocaret. Apertis etiam & inobseruatis palatij foribus, omnes ad se veniẽtes benigne ac familiariter admittebat, illis dolorẽ & luctus causam insinuans, vt à multis etiam qui prius eum oderãt lachrymas extorqueret. Tandẽ verò monitus & rogatus ab episcopis aliísque qui ad consolandum eum venerant, descendit in aulã quæ palatio coniuncta erat: iussítque populum cõuocari, eo quòd amplitudo loci capiendæ multitudini vulgi sufficeret. Ac primum fidem illorum cõmendans gratiásque referens, quòd eũ de proditorum manibus abstraxissent, dehinc exhortatus est vt in ea qua cœperãt fidelitate permanerẽt: siquid aduersus eum deinceps hostes suos moliri con

Rex mœrstus ad populum loquitur.

contingeret, non satis certum inquiens quò se cõtulissent, aut quos haberẽt in Sicilia fautores; quorum freti consilio, tantum facinus perpetrassent. Adiecit etiam id sibi meritis suis exigentibus ob multa mala quæ fecerat accidisse: & hoc se quidẽ cognoscere, hoc fateri; deinceps que sic acturum, vt inflictum sibi diuinitus correctionis flagellum, nequaquam obstinato videatur animo percepisse. Si quid à subiectis sibi populis quod iuste dari debeat postuletur, non difficile concessurum: consuetudines etiam suis introductas tẽporibus, quæ vel iustam populi libertatem minuere, vel eos iniquis prægrauare videantur oneribus, placere sibi penitus antiquari: de cætero enim malle se diligi quàm timeri. Hæc & his similia quæ rex non sine lachrymis demissius loquebatur, Electus Syracusanus vir literatissimus & eloquens ad populũ referebat. Vt autem illorum sibi plenius conciliaret gratiam, portarum eis immunitatem concessit, vt omnes ciues Panhormitani victualia sua vel empta, vel ex agris & vineis suis collecta libere possẽt inferre, nihilque ab ipsis quis exigeret. Quod plebi gratissimum fuit, rem se nunc adeptos esse quã diu desyderatam nunquam potuerant impetrare. Interea Panhormi nunciatum est Symonem quem principem appellabant, Tancredum ducis filium, Gulielmum Alesinum, Alexandrum Cõuersanensem, Rogeriũ Sclauũ filiũ comitis Symonis spuriũ, aliósq; quotquot in captione regis cõsenserant, cũ Matthæo Bonello Cacabi esse, pluri-

Legati ad Matthęũ Bonellum Cacab.

mãquẽ militũ multitudinẽ illis adiunctã. Placuit igitur ad ipsum Matthæũ mitti legatos, vt sciscitẽtur ab eo quid erga regem gerat animi, quid hæc velit militum concursio, quid ve se facturum proponat: dicántque nõ oportuisse illum proditorũ consiliis immiscéri, vel eos post audita quæ perpetrauerant scelera recepisse. Hac autẽ legatione fungentibus ille respondit, nunquam eorum se quos proditores appellent sceleribus cõsensisse, nec eorum scisse aut approbasse consiliũ: sed tyrannicum & crudele fuisse tot viros nobiles ad se confugientes nõ recipere, capitalibus periculis exponendos. Enimuero regẽ si sua facta discutiat, magis debuisse mirari, quòd regni proceres velut in seruitutẽ se redigi tandiu sustinuerint, quàm quod aduersus eum multis iniuriis prouocati vix tandem impatientia doloris exarserint. Vt enim cętera quę perpessi fuerant omittantur, miserrimũ esse vel apud seruilis conditionis homines, filias suas innuptas domi toto vitę tempore permanere. Nec enim inter eos absq; permissione curię matrimonia posse contrahi, adeoq; difficile permissionẽ hanc hactenus impetratã, vt alias quidẽ tũc demũ liceret nuptui dari, cũ iam omnem spem sobolis senectus ingruens sustulisset: alias vero perpetua virginitate damnatas sine spe cõiugij decessisse. Nunc autem totius regni viros nobiles, seq; cũ illis hoc regẽ postulare, hoc requirere, vt his aliisque perniciosis legibus antiquatis, eas restituat cõsuetudines, quas auus eius Rogerius comes à Roberto Guiscardo pri-

Respõdet Bonellus.

introductas obseruauerit, & obseruari præceperit. alioqui si contra antecessorum statuta niti voluerit, hoc eos minime diutius perpessuros. Hæcq; ad regem legatis deferentibus, respondit malle se regno priuari, vel morti si necesse sit audacter occurrere, quàm ab eo metu vel minis indignũ se pactum eliciat. Quod si depositis armis dimissisq; proditoribus ad se pacifice venientes aliquid postulauerint, facilius eos quod petierint adepturos. Quod vbi Cacabi relatum est, displicuit vniuersis qui aderant, & Mathæi culpantes ignauiã, persuaserunt ei vt ad obsidendam vrbem accederet. Quorum ille consiliis acquiesces, Panhormum profectus est, tribusq; fere milibus procul ab vrbe cum militibus suis consedit. Rex autem interim Messanam mittit nuncios ad stratigotum populumque ciuitatis, vt quotcunque galeas possent viris armisque diligenter instructas quàm ocyssime sibi transmitterent. At vero Panhormi militum aduentu præcognito, videre erat desolatę miseręque faciem ciuitatis, ciues trepidos, pauentes, attonitos, omnemque famę strepitum arrectis auribus haurientes, & auditis animum committentes rumoribus, alij Mathæo Bonello quum primũ veniret sese dedere cogitabant, alij quia socios eius offenderant, timebant se suaque prędam fore militibus. Nemo ciuium in armis spem posuerat, nemo de ciuitatis defẽsione sollicitus erat. His accedebat q annonę deficiẽtis inopia futurę famis in

Rex ad legatos reuersos.

Accedit Bonellus ad obsidionem Panhormi.

Stratigotũ videnum strategum malis, aut vocẽ à vulgo corruptam existimes.

tolerantiā minabātur, nec enim iam frumentū eo poterat de locis finitimis comportari, cū ex omni parte viarum transitus milites custodirent. Igitur in vrbe perturbata erant confusáque omnia: & siquidem Matthæus Bonellus inoffenso pergens itinere propius accessisset, poterat vtique nemine prohibente civitatem ingressus, occupasse palatiū, ipsúmque regem in vincula conieciffe. Sed alio fretus consilio Cacabum rursus iter instituit. Sed & multi milites ex interioribus Siciliæ partibus ad auxilium regis confluxerant, quantúmq; illi roboris accrescebat, tantū aduersæ parti diffidentiæ ac formidinis accedebat. Statuit ergo resumpto spiritu cum fortuna respirante progredi, & humilitate legationis abiecta, regiam in verbis prætendere dignitatem, cū nihil illi facilius esset, quā ab humilitate ad superbiam transuolare. Rursus itaque ad Matthæū Bonellum legatum misit Robertum de sancto Ioanne Panhormitanum canonicum præclari nominis & examinatæ fidei virū, quem nulla coniuratorū vnquam societas, nulla persecutionis procella, cum totum sæpe regnum concuteret, ab eo cui semper inhæserat proposito fidelitatis auulsit. Nunquā eum blanda fortūna sic extulit, vt innatæ semel modestiæ superbiæ quicquam aut tyrannidis admisceret. nunquam sic aduersa deiecit, vt fidem suam vellet potentiū virorū gratia vel cuiuslibet dignitatis precio nūdinari. Hinc eū Archiepiscopus lateti odio psecutus, parū pfecit, cū multas aduersus eū cōsiliorū machinas erexisset. Hinc

Cacabum redit Bonellus omisso itinere.

Robertus de sancto Ioanne legatus ad Bonellum destinatur

Admiratus ei, cũ aperte nõ posset, occulte parãs insidias obfuit quidem; sed nec omnino quod optabat effecit. Cũ enim rex à nemine rogatus vel monitus in id incidisset voluntatis, vt prędicto Roberto cancellariatum dare decerneret, idque Maio cognouisset ipsius regis indicio; laudauit eius super hoc voluntatem, dicens hoc æquitati congruere, & regnantis maiestate dignum esse propositum; vt qui fideliter ei diuque seruierint, tandem regiæ liberalitatis beneficio non fraudentur. Verum quia legatos Venetiam curiã mittẽdos esse prouiderit, & ad hoc ipsius Roberti fidem & industriã constet esse perutilem, expedire vt hanc prius legationem obeat, quatinus & regi promotionis eius causa vberior suppetat: & ille peracta legatione diuturni fructum seruitij post laborem gratius amplectatur. Quod vbi regi persuasum est, ilico scripsit Petro de Castro nouo qui tũc in Apulia capitaneus erat, vti Roberto de sancto Ioanne Venetiã transituro nauem fragilem & vetustate dissolutã, nautasque maris inscios, inertes, & improuidos assignaret: vt & putrida nauis ad quoslibet vndarũ insultus fatiscens non sufficeret sinum Adriaticum transmeare, nec ille nautarum peritia posset incolumis conseruari. Qui traiecto Pharo cum in Apuliam peruenisset; Tranensis archiepiscopus ei non solum hoc verbis exposuit, sed & ipsius ostendit literas admirati. At ille prudenti consilio non veritus salutẽ suam auro redimere, proprijs sumptibus nauem nautasque conduxit, & licet mul-

Venetias prius mittitur.

tis fatigatus periculis, insidias tamen Maienis euasit. Hic igitur Cacabum profectus post multas variásque disceptationes & controuersias, eo fine conclusit negociũ, vt rex omnibus his qui ad Matthæum Bonellũ cõfugerant, galleis quę sufficerẽt asignatis, extra regni fines eos faceret saluos & indemnes perduci. Ipsum vero Matthæum omni quęstione remissa, tanquam fidelem suum benigne susciperet, suam ei gratiam plene restituens.

Bonellus in gratiá restitutus apud regé.

Quod postquam est ex parte regia sacramentis præstitis roboratũ, Matthæus cũ ingẽti plebis alacritate Panhormum veniẽs trãquillitatẽ vrbi restituit. Alij fere omnes ad galeas producti, regni terminos exierũt. Pepercit autẽ rex cõsanguineo suo, Rogerio comiti Auellani, quod in alijs crimẽ atrocissimum iudicabat, in eo putans ob ætatis lubricũ errorem debere non facinus appellari, simulque prece motus & lachrymis Adeliciæ consobrinę suę eiusdem comitis auiæ, quæ cũ alium hęredẽ superstitem nõ haberet, nepotẽ suum tenerrime diligebat. Richardum quoq; de Mandra tanquã de se bene meritum Panhormi retinens, militibus suis comestabulũ eum præfecit. Erant eo tẽpore familiares regis per quos negocia curiæ disponebat, Richard' Syracusanus elect', Syluester comes Marsicẽsis, Henricus Aristippus, quem tamẽ rex habẽs suspectum, latens adhuc odium dissimulabat, credens eum coniurationis in se factę fuisse participẽ. Sed & idem capto rege quasdam palatij puellas in domo sua per aliquot dies tenuerat, quod ma-

Regis familiares.

xime regis aduersus eum indignationem cõmouerat. Cum autem eis terrarum feudorumque distinctiones ritusq; & instituta curiæ prorsus essent incognita, neque libri consuetudinum quos Defetarios appellãt, potuissent post captum palatium inueniri, placuit regi, visumque esse necessariũ, vt Matthæum notariũ eductum de carcere in pristinũ officium reuocaret: qui cum in curia diutissime notarius extitisset, Maionisq; semper adhæsisset lateri, consuetudinũ totius regni plenã sibi vindicabat peritiam: vt ad cõponendum nouos defetarios eadem prioribus cõtinentes putaretur sufficere. Dum hæc ita Panhormi geruntur, Rogerius Sclau⁹ cũ Tãcredo ducis filio, paucisq; aliis qui prius à Matthæo Bonello discesserãt, cũ videret eũ ad iniqui pactiones fœderis inclinari, Buteriã, Placiam, cęteraque Lombardorum oppida, quæ pater eius tenuerat, occupauit. & à Lombardis gratanter auidéque susceptus cum se promitterent per quantalibet eum pericula secuturos: multique etiam ad ipsum milites confluxissent, in Saracenos prima iussit armorum auspicia prælibari. Lombardi vero nihil vnquam libentius audituri iussionis eius non tardi sunt executores effecti, & in loca finitima repentinos impetus faciẽtes, tam eos qui per diuersa oppida Christianis erãt admixti, quàm eos qui separatim habitantes villas proprias possidebant, nullo sexus aut ætatis habito discrimine perimebãt. Eius tũc gẽtis haud facile numerabilis cecidit multitudo, paucíq; qui vel

Defetarij libri.

Matthæus notarius restitutus.

Rogerius Sclauus.

Lombardi sæuiunt in Saracenos.

fuga furtim elapsi, vel Christianorũ assumentes habitum propitiam sensere fortunam, in australem Siciliæ partem ad tutiora Sarracenorũ oppida cõfugerunt, & vsque nunc adeo Lõbardorum gentem exhorrent, vt non solum eam partem Siciliæ deinceps habitare noluerint: verum etiam accessum eius omnino deuitent. Sed & adiacẽtẽ Syracusanorum & Cataniẽsium regionem, Rogerius Sclauus crebris incursib⁹ perturbabat, tãtumque virtus & audacia viri circũiectis populis terrorẽ attulerat, vt neque regij comestabuli possent eius impetum sustinere, cum assidue numero militum inferior eis congressus victoria potiretur. Ea res denuo curiam repentino terrore cõcussit, nec id arbitrabatur Syluester comes absq; Matthæi Bõnelli cõsilio geri, eo magis timẽdum illum existimãs, quod curiæ familiarius adhæreret. nam apertos hostes posse facile deuitari: familiares autẽ inimicitias difficilius quidem nec sine periculo præcaueri. Suspicabatur autẽ illum vt erat natura timidus, sibi primum insidias paraturum, eo quod ad auxilium regis veniẽs videretur illius impedisse propositum, & nunc quoque nihilominus impedire. Cum ergo rex præcepisset stipendia militibus dari, contra Rogerium Sclauum eiusque socios educturus exercitũ: persuasit ei comes vt Matthæũ Bonellum prius captũ carcere coerceret, quẽ si secum duceret, se quidem hostibus suumque traditum iri exercitum: nec ad palatium decætero rediturum incolumem, neque vero seruandæ iuris-

iurandi

Sclauus metuitur.

Comitis Syluestri cõsilium.

iurandi religioni locum esse, vbi absque periurio non posit mortis periculum euitari. quod timore mortis admittitur, facile veniam promereri. Placuit ergo regi quod vltro se facturum decreuerat, hoc ab alio premoneri, comitisque laudauit consilium, idem sibi dudum placuisse testatus. Sciebat autē ipsum Matthæum extra palatium capi non posse, neque tantæ quēpiam temeritatis futurum, vt hoc plebi saltem persuadere niteretur. Nam illum & in ipso palatio nō sine periculo captum iri, totiusque ciuitatis perturbationem factū hoc necessario secuturam. Verum eiusmodi popularis impetus hanc esse consuetudinem, vt vbi res peracta fuerit, in seipsum rursus deficiat, nec difficile compescatur: ideóque motū hunc populi contemnendū, neque rē propositam inde segnius peragendā. Itaque constituto quidem ab eis die Matthæus Bonellus ad curiam vocatus est, nec defuit eius lateri qui rem ei totam ediceret, comitisque dolos & consiliū aperiret. Sed confidebat ab hac immanitate regē metu periurij deterrendū, nec æstimabat eum etsi iusiurandum cōtemneret, hoc ausurum cum eo facto regnum amplius perturbatum iri cognosceret. Ita neglectis amicorum consilijs ad palatium securus ascendit. Sed antequā ad regem accederet, à castellanis exceptus est, & teterrimo carcere circunclusus Moxque nō solum palatij, sed & omnibus Galculæ portis diligētius obseratis: armati quoque viri per murorum ambitus sunt dispositi, vt si necessitas ingrueret,

Bonell. ad curiam vocatus in vincula cōiicitur.

primos plebis impetus propulsarent. Quod vbi malorum audax prænuncia per populũ fama dispersit, ilico plurima plębis multitudo cum ipsius Matthæi militibus concurrentes, ad palatiũ recto tendebãt itinere, vt eum inde vi eximerent, comitẽque Syluestrũ tãquã proditorem meritis pœnis afficerent. Qui cum portas clausas vndique reperissent, omnẽque viderent aditũ prohiberi, cogitabant ignẽ portis immittere, magnã ibidem lignorum cogeriẽ extruentes. Cũque nihil ita possent proficere, & huc illucque aliquandiu sine certo proposito discurrerent, tandẽ ex desperatione cœpit animorum feruor tepescere, timore regis pręcipitem audaciã coercente, subitoque cum fortuna multum auertente conuersi, quod cognatũ est Siculis, maluerunt tẽpori seruire quàm fidei, quantaque prius diligentia Matthæi Bonelli gratiã appetebant, tanto elaborabant studio, ne viderentur illius amicitias coluisse. Neque tamen defuit tot amicis fortunæ disparentibus, qui virtutis nomen auderet amplecti, & qua se libertate periculi contemptor animus ad promerendã glorię diuturnitatem euehat, experiri. Nã Iuo quidam ex militibus eius cũ videret Adenolfum camerariũ à curia redeũtẽ, memor inimicitiarũ quas in Matthæum exercuerat, simulq; dolore stimulat⁹, audacter in eũ irruit, & equi velocitate fretus altius ensẽ sublatum cerebro fugientis immersit, ac deinde nemine prohibente per medium ciuitatis elapsus, cum iam ab vrbe longius abscessisset, à militibus regis comprehensus est, & Panhormum reductus, ius-

Vulgi inconstãtia in Matthęo Bonel-

sitque curia manũ ei dexteram amputari. Matthę-us autẽ Bonellus effossis oculis, neruisque super ta-lum incisis, sublatus omnino solis aspectui, in hor-rendum detrusus est carcerem, tam suis quam lo-ci perpetuo tenebris obuolutus. Matthæus quoq; de sancta Lucia eiusdem consobrinus, Ioannesque Romanus eius seneschalcus priuati oculis, diuer-sis sunt carceribus inclusi. His ita peractis velut v-niuersis iã difficultatib⁹ superatis, rex educẽs exer-citũ aduersus Rogeriũ Sclauũ, rapto contẽdit itine-re, primũq; Placiã nobilissimum Lõbardorum op-pidũ in plano situm euertit penitus ac destruxit: vbi cum inter Sarracenos & Christianos in exerci-tu orta fuisset seditio, plurima Sarracenorũ mul-titudo cecidit acriter in eos irruẽtib⁹ Christianis, neq; metu vel interminatione regis cessantib⁹, cũ & ipse missis ad auxiliũ Sarracenorũ comestabu-lis, prohiberet eos occidi. Inde Buteriã quo se post auditũ eius aduentũ hostes contulerãt, obsidione vallauit. At Rogerius Sclauus vbi se vidit obsessũ, primũ breuiter socios cohortatus, dehinc oppida-nos admonuit, vt vnius essent animi, neque diuer-sa sentirẽt, aut regis formidarẽt exercitũ. nã si pau-cis diebus ęquanimiter sustinerẽt, maximã partẽ Siciliæ totámque Calabriam eorum secuturam exemplum, patris etiam in eos quàm plurima be-neficia recensebat, simulque regis exponebat a-trocitatem, & tyrannidẽ in subiectos. At illi cõ-stãter & audacissime spoponderũt se nunquã eius defuturos imperio, neque difficultatem aliquam

Animad-uersio in Bonellum & alios.

Placia Lõ-bardorũ oppidum euersum.

Buteria oppidum Lõbard. obsessum.

aut periculum quominus ei pareãt causaturos. In exercitu verò tędio iam cœperãt affici pleriq; militum: quia videbant regem in obsidione diutius moraturum: neq; spes erat oppidum captum iri, nisi fames ingruens quod vix in multum tempus accidere poterat, ad deditioné cogeret oppidanos. Nam & loci natura munitissimũ erat, nec ad sui defensionem virtute vel audacia sub Rogerio Sclauo, aut sub Tãcredo prudentia consilióue poterat indigere. Ita crebri conatus obsidentium hostibus nihil oberant, illique licet audacter magnaque vi sæpe descenderent, nihil aut parum lædebant exercitum. Rex enim cum sciret Tancredũ fratris sui filiũ astrologicis rationibus dies tã obsessis quã obsidẽtibus vtiles pręuidere, ipse quoq; cũ astrologis suis eosdem dies diligẽtius attendebat, indicans familiaribus suis diem quo descẽsuros eos pręuiderat, vt aduersus repẽtinas eorum eruptiones exercitũ præmunirent. Sic aliquandiu re protracta, difficultaté hãc soluit, inter proceres & plebé in oppido nata discordia. Nã Rogerij Tancredique voluntas & consiliũ erat, totius oppidi frumentũ adunatũ tã militibus quã oppidanis per æquas portiones distribui. Plebs vero negabat victu alia sua publicatũ iri, volebãtque singulis oppidanis singulos milites assignari, vt eis in domibus suis necessaria prouiderent. Quod militibus suspectũ quidé & fidei vacillãtis indiciũ videbatur. Cœpit ergo plebs à militibus plurimũ dissidere, adeo quidé vt se regi dedere militesq; regios in oppidũ

Astrologi ex rationes in bello.

lateter introducere molirentur. Sed vbi Rogerius Sclauus, & qui cũ eo erant hoc illorũ percepere cõsiliũ, rebus omnibus iã diffidentes, statuerunt ipsi quoq; pacisci cum rege, vt oppido recepto saluos atque incolumes eos abire permitteret. Quòd eis facile rex concessit, cum neque se tam mature speraret oppido potiturum, & necessitate cogente proponeret in Italiam sine dilatione transire. Robertus enim comes Lorotelli dum Siciliam fortuna crebris tumultibus fatigaret, maximam regni partem inuadens, Orgeolum vsque peruenerat, quod in Apulię Calabrięque confinio situm est, omnesque comites qui primum ob admirati scelera rebelles extiterant, postmodum de regis gratia desperantes, illi se coniunxerant, pręter Gilbertũ Grauinę comitem, qui regis gratiã consanguineę suę reginę precibus impetrarat, & relicta societate comitum exercitui pręerat in Apulia, Roberti comitis impetum quãtum poterat moraturus. In Calabria quoque Comitissa Catacẽsis ad eum defecerat, Tabernamque castrum fortissimũ tam militibus quàm aliis rebus necessariis præmunierat, vt si regem Pharum trãsire contingeret, eò se cum matre sua posset secure recipere. Rex itaq; iuxta quod pactum fuerat, dimissis hostibus receptaque ac destructa Buteria, deinceps eam habitari prohibuit. Ac nõ multo post aucto exercitu in Apuliam trãs iturus Tabernam obsidere constituit. Prius tamẽ nequid in Calabrię partibus improuisi reperiret obstaculi, Rogeriũ Marturanensem, qui nõ paruę

Orgeolũ oppidum.

Buteria capta ex pacto & destructa.

Rogerius Marturanensis.

tunc auctoritatis apud Calabros habebatur, in Siciliam euocatum cum proditionis eũ argueret, in carcerem retrudi iussit, oculisq; priuari, neq; conuictũ, neq; sollenniter in iure confessum, prout ordo iudiciarius exposcebat. Cùm ergo Tabernam exercitũ traduxisset, iniquam loci positionẽ & cõscensum arduũ conspicatus, cùm omnes fere de captione oppidi desperãtes censerent in Apuliam ad maiora negotia pperandũ, interimq; Tabernã omitti debere vsq; ad reditũ, nec ibi multũ tempus inefficaciter consumendũ, constanter asseruit non prius inde se quãtũ oppidũ captum fuerit abscessurum, ipsaque die tam milites quàm pedites armari præcepit, & ad oppidum oppugnandum impetu facto conscendere. Oppidani verò desuper missis molaribus, etiam dolia quę præacutis armata clauiculis ad murum suspenderãt, per præcipitiũ dimittentes, obrepentium multitudinem proterentes, facile proturbabant, quorum plurimis interfectis, reliqui frustra multumque fatigati, plerique etiã affecti doloribus & vulneribus, ad exercitum redierunt. Paucis autem interiectis diebus, iubente rege denuo viros armari tentarique fortunam, omnes ad buccinarũ sonitum vnanimiter irruentes, primo tumulum quendã magnis occupauere conatibus arduum quidem, sed modica superius distentum planitie, qui ex vno latere muris oppidi contiguus adhęrebat: dehinc illatis scalis, primo muros impetu non sine rei periculo transcẽde runt. Neque satis video quî tam facilis in oppi-

Taberna oppid. Calabr. oppugnatum & deletum cum propugnatoribus.

dum irruptio fieri potuit, nisi quòd oppidani loci fortitudini temere confidentes, muros negligentius obseruabant. nec enim ibi proditione vel oppidanorum discordia quicquam accidit, & militum eius virtus ac copia suppetebat, ducesque bellicarum rerum expertissimi, quibus & ad audendum animus, & ad prouidendum consilium non deesset. Hoc vtique constat, quòd misere turpiterque captum oppidum milites deprędati, Comitissam & matrem eius, ipsiusque rei principes Alferium & Thomam eiusdem comitissæ iunioris auunculos ad regem cum aliis plerisque militibus perduxerunt. Quorum Alferius ibidem iussu regis est supplicio destinatus, Thomas verò Messanę suspensus. Reliqui milites partim abscisione manuum, partim oculorum amisione mulctati. Porro Comitissa cum matre sua Messanam, inde Panhormum traducta est carceri mancipanda. Quòd vbi nunciatum est comiti Lorotelli, Tabernam pręter spem & opinionem omnium subito captam atque deletā, licet equitum peditūque numero lōge regis anteiret exercitū, metuens Longobardorū fidem ancipitē, quam non sine magno periculo dānoq; sępe probauerat, maluit cedere quā belli fortunā cum infidis militibus experiri; Tarentūq; reuersus aliquot ibi milites ad vrbis pręsidium dereliquit. Inde quędā oppida veluti cohortādi roborandiq; causa peruadēs, cœpit paulatim ī Aprutiorū terrā

Alferius Thomas.

Comes Lorotelli terram.

Gaytus eunuch' trãs fuga.

iter deflectere. Eisdem diebus Iohanius eunuchus magister camerarius palatij, cùm in exercitu multas à rege preter meritum, vt aiebat, iniurias pertulisset ac verbera, cum sigillis regijs ad comitem Lorotelli transfugiés, in itinere captus est, & ad regem perductus. Quem rex impositum linteu, deduci iussit in pelagus, ibique submergi. Inde Tarentum perueniés cùm vrbem facilè recepisset, quosdam milites Roberti comitis, quos ei ciues reddiderant, extra ciuitatem suspendit, totamque dehinc Apuliam ac Terram laboris pertransiens, vniuersa recepit quæ prius hostes inuaserát. Quãtum enim inconsulte dudum ab eo desciuerant, tãta nunc ad eum leuitate pariter confluebant. Vniuersas etiam ciuitates & oppida queçũque comitem Lorotelli receperant, vel aliquatenus ei consentiendo visa fuerant recepisse, certam pecuniç quãtitatem redemptionis nomine sibi pẽdere constituit, volens ea pecunia quod de thesauris suis imminutum fuerat, resarcire: simulque iustum existimans, vt qui domos & possesiones suas hostibus se dedẽdo, debuerant rigore iuris amittere, leui saltem eas precio redimere cogerẽtur. Preterea Ionathas comes Consanus, Richardus comes Fundanus, Rogerius comes Acerranus, Mariusque Burrellus, & alij qui societatem eorum sequuti fuerãt regis aduentu perterriti, partim in Aprucium, partim in Cãpanam trãsfugerunt. Rogerius quoque comes Auellini, regis iram censuit declinandam, eo quòd nuper iniussu curię filiã Phœnicię de san

Tarẽtum receptum à rege. vrbs est Apuliæ insignis.

cto

cto Seuerino duxisset vxorem, cuius etiam filius Gulielmus de sancto Seuerino cum comite fugiēs furorem regium declinauit. Comitissa verò cùm obsessum castellum defendere niteretur, capta est, & cùm matre sua Phœnicia Panhormum transuecta. Dum hęc in Italia gererentur, interim fortuna Panhormi nouo inclemētię genere sęuiebat, regisq; discessum è Sicilia multorum est periclitatio cō secuta. Nam Gaytus Martinus eunuchus, quem rex ad custodiam ciuitatis ac palatij Panhormi reliquerat, cùm in captione palatij fratrem suum à Christianis sciret occisum, nec eius facti certos reperisset auctores; in omnes Christianos atrociter occulteq; desęuiens fratris mortem omnibus imputabat. Cum ergo plerique ciuium accusarētur, quòd palatiū cū proditoribus ingressi multam inde pecuniam abstraxissent, idque iuxta curię consuetudinē accusatores monomachia se ꝓbaturos assererēt, eorū probationes tā ꝓmptè quàm libenter admisit, & victores quidē tanquā de rege bene meritos collaudans, pœnas victis atrocissimas irrogauit: nactusque tēpus ad vlciscendū fratrē idoneū, quod à paucorū temeritate fuerat inchoatū, ad multorū traxit perniciē. Hortabatur enī iuuenes & propositis præmiis incitabat eos, maximè quibus nullū aut tenue patrimoniū erat, quósque virtute corporis partā gloriā affectare cognouerat, vt eiusmodi ciuiū accusationibus audacter insisterēt, dicēs ob idipsū eos efficacissimè regis posse gratiā ꝓmereri, & siquidē eos vinci cōtingeret, nihil

Gayti eunuchi sæuitia in Christianos.

Monomachia ꝓbaⁿ pro re iuxta cōsuetudinē curiæ.

mali passuros, cum regis ipsius causam agere viderentur. Tantaque iam vrbē rabies & furor incesserat, vt quisquis aduersus quempiā vetus odiū exercebat, vel cùm alio forte litigans in verborū proru perat contumeliam, statim ad Gayti Martini prętorium cōuolaret, qui semper ad huiusmodi suscipiendas actiones paratissimus, omnibus sui copiā faciebat, his de rebus maxime cogniturus. Eorum autem quos vinci contigerat, alios videntibus Saracenis & illudentibus suspendebat, alios diuturnis cęsos verberibus, diuersis afficiebat tormentis, & in his accusationibus admittendis summā diligentiā adhibebat: sed cū in campū pugnaturi descenderant, sua parum interesse censebat, vter eorū victoria potiretur, dum fratris mortem posset in altero vindicare. At vbi iam cōtinuis malis & pœnarum atrocitate perterritis ciuibus, rarus pcedebat accusator qui monomachię vellet subire discrimen, placuit mulierum quoque nō solum honestarum & quę integrę erant opinionis, verùm impudicarum etiam & infamiū delationes admittere: statuit seruos nihilominus & ancillas super eiusmodi licite postulare. Quorum sępe suggestionibus vice probationū admissis, multorum quidem & opinionem lęsit & fortunas exhausit, & corpora pœnis affecit. Interea rex totius Apulię rebus sedatis tumultuque composito Salernum accessit. Cuius aduentu pręcognito, maxima pars eorum qui dissensionis principes fuerant, quos Salernitani capiturinos appellant, fugerunt, eò quod

Admissæ impudicarum delationes.

Rex Gulielmus Salernum accessit.

Vel capitaneos.

comitibus Marióque Burrello iurauerant. Cùm autem Salernitanorum maiores regi vellet occurrere, rogaturi vt vrbem ingrederetur, simulque vt coniurationis principes vniuersos fugisse nuncian tes, eos qui remanserant excusarent, ille nec vrbem ingredi voluit, & eos à conspectu suo submoueri pręcepit. Nam aduersus Salernitanos plurimum indignationis conceperat, & exemplo Bari totam decreuerat destruere ciuitatem. Sed Mattheus notarius familiaris curię cùm & ipse Salernitan' esset, alios regis familiares, Richardum Siracusanum Electum, & Syluestrum comitem multis precibus exorauit, vt modis omnibus eniterentur, ne tanta tamque nobilis ciuitas deperiret. Henricus enim Aristippus antequam in Apuliam peruenisset, iubente rege captus fuerat, & Panhormum reductus: qui etiam in carcere post non multum temporis, miserię simul & viuendi modum sortitus est. Electus ergo Syracusanus & Syluester comes diu multumque regi supplicantes, multis ei rationibus persuadere conabantur, vrbem famosissimam, totique regno non parum decoris afferentem, ob paucorum scelera non oportere destrui, cum omnes ex vrbe proditores aufugerint. ac si forte quospiam illorum remansisse contigerit, eorum incumbendum suppliciis; neque populum immeritum ob aliena crimina puniendum. Rex autem cum difficile primum huiusmodi persuasiones admitteret, demum tamen multis asser-

Henricus Aristipp' mortu' in carcere.

tionibus emollitus ab vrbis excidio se temperatu-
rum spopondit, præcipiens Stratigoto & iudicib.
vt quotquot de numero coniuratorũ in vrbe remã-
serant, ad se vinctos perducerent. At illi paucos ci-
viros quasi dissensionis principes tradiderũt: quos
ipsa die iussit suspendi. Inter eos autem vir qui-
dam eidem est supplicio proiectus, iudicio to-
tius fere ciuitatis innoxius. qui vt communis ci-
uium erat assertio, non modo contra regem nũ-
nini præstiterat iusiurandum, sed nec vnquam
in vrbe visus fuerat seditiose quicquam egisse. Ve-
rum Matthæus notarius iurgiosum iniurias ab il-
lo ꝓpinquis suis illatas atrociter vlcisci desiderãs,
falso suggesserat regi, totius eum mali quòd Saler
ni gestum fuerat, caput & principium extitisse: cu
ius statim innocentia manifestis est indiciis decla-
rata, & euidenter apparuit aliquid fuisse cõtra iu-
stitiam perpetratum, quod iusti rerum omnium
iudicis oculos offendisset. Cùm enim adeo se-
renus esset aer vt nullum prorsus in eo nubis vesti-
gium appareret, tanta repente tempestas exor-
ta est, tonitrua, coruscationes, & imbrium inun-
datio subsequuta, vt per totum exercitum in-
star rapidissimi torrentis aqua decurreret, &
tam ipsius regis quàm cæterorum omnium ten-
toria paxillis auulsis, ruptisq; funibus procella
subuerteret: tantusq; regem & vniuersum exercitũ
terror inuasit, vt rerum omnium iactura postha-
bita cogerentur de salute propria desperare. Illud

Sereno ae re tempe- stas à deo immissa.

etiam ad eius rei vindictam plerique referũt, quod postmodum Matthæi notarij propinquis accidit, non sine totius dispendio ciuitatis. Nam cum idẽ Matthæus adolescentem quendam neptis suæ nuptias recusantem, auctoritate metuque curiæ coegisset, & ad contrahenda sponsalia corrogati de maioribus ciuitatis cum vxoribus plurimi cõuenissent, repente corruens domus, viros nobiles ac mulieres circiter LX. cum ipsa puella quæ nuptui tradebatur, oppressit. Ea res Salernitanorũ animos non aliter conturbauit, quàm si Barbaris irruẽtibus captæ iam vrbis viderent excidium imminere. Mulieres huc illuc sparsis crinibus discurrentes, vicos & plateas vlulatu complebant. Ciuiũ autem quidam extrahendis de ruina corporibus operam dabant. alij domestica lugebant incõmoda, vel amicorum mœstitiam solabantur: nonnulli quoque miseram desolatæ ciuitatis fortunam mirabantur attoniti. Nam & apothecis clausis contractus nulli fiebant, & scholæ velut indicto silentio quiescebant, ipsosque iudices miserandum vrbis ac triste iustitium ab examinandarum litium cognitione suspenderat. Tota ciuitas luctui vacãs Matthæi notarij detestabatur scelera, qui tanti causam præstitisset incõmodi: sed & de rege nihilominus, vbi iam supra metũ dolor excreuerat, inconsulte plurima loquebantur. Verum hæc eatenus præoccupasse licuerit, ne maiorem euagandi licentiam turbulenta narrationis series consequatur. Itaque rex vbi sedata vidit omnia, neque iam

Oppressi ruina domus.

Salernitanorum luctus.

Redit ad institutum.

hostes vspiam cõparere, quorum alij transfretarãt in Græciam, alii cum comite Lorotelli ad imperatorem Alemannorum confugerãt, plerique rerum omniũ inopes in Campania morabantur, reuersus in Siciliã palatio se conclusit, & ocio quietiq; vacare post laborem instituit, confidẽs non facile deinceps in regno quicquã turbinis emersurũ.

Rex in Syciliam reuersus.

Nec multo post moriente Syluestro comite, Syracusanus electus, & Matthæus notarius soli consilio regis intererant, & regni disponebant negocia. Quibus sociis datus est Gaytus Petrus eunuchus, qui post mortem Gayti Ioharii fuerat magister camerarius palatii constitutus. Matthæus ergo notarius, cum iam plurimũ posset in curia, cõstituerat Admirati ritus & consuetudines imitari, omnibusque se præbẽs affabilẽ, eis maxime quos oderat arridebat, ipsumq; regẽ adulationibus iam cœperat demulcere, sciẽs ob id ipsum Maionẽ ei maxime placuisse. Largitatem vero Maionis auaritia præpeditus imitari non poterat, nec illi se cũ impeditioris esset linguæ, facũdia similẽ exhibere. sed & abiectus generique cõcors animus in eam quæ Maionem fouerat regnandi spem, non sufficiebat illum attollere, licet totis nisibus affectare & perquirere videretur, vt solus regia præditus familiaritate locum admirati plenius obtineret, cum nomen efficaciter rege viuente sperare non posset. Neque vero Syracusani electi collegæ sui fidelius amicitiam excolebat, aut alio venerabatur affe-

Matthæus notarius imitari Maionem conatur.

ctu quàm admiratus Panhormitanum olim archi episcopum diligebat. Electus autem non multum eiusmodi versutijs & simulationibus operam dare decreuerat, ipsique regi maiori quadam fiducia loquebatur: indignum honestate sua iudicans eatenus illi blandiri, vt vel occultaret veritatem, vel falsa pro veris impudenter ingereret. Eo tempore post subactos hostes & pacem integre restitutam, cum rex nihil vltra sibi crederet formidandum, repentinus eũ casus edocuit, ita fortunã plerunque mortales eludere, vt vbi minus quis præcauerit, citius damnum aut periculum incurrat. Pauci namque viri qui diuersis ex causis adhuc in carcere tenebantur, ne palatium quandoque nullum tyrannidis prætenderet argumentum, cum iam de venia desperantes viuendi tædio vexarentur, fortunæ se commissum ire decreuerant, vt vel ea fauẽte cœptis euaderent, vel aduersante, morti potius vellent occurrere, quàm eiusmodi miserijs affligi diutius, perpetuis horrendorum carcerum pædoribus cruciandi. Itaque custodibus carcerum multis promissionum pactionibus prius corruptis, nacti tempus congruum quo post distractam curiam palatium inobseruatum remanserat, cum pauci quidem essent numero, sed virtute præstantes, impetu facto primum ad portam palatij descenderunt, eo consilio vt Ansaldo castellano, quem ibi sedere cognouerant interfecto, facilius reliqua perpetra-

Captiui erumpere quærũtãt.

rent. At ille cum eos subito respexisset, iam eis sublatis ensibus imminentes, nihil ex timore perturbato consilio, extra portam quæ semiaperta erat, tam prouide quàm prompte desiliens, eandem toto conamine post se retractam venientibus illis opposuit, inter extrinsecam intrinsecamque portam loco tutissimo constitutus. Illi vero spe frustrati ad inferiorem ingressum palatii se transtulerunt, siue vt ad regem indeflexo gressu contenderent: siue vt ibidem in scholis regis filios inuenirēt, quos eorum pręceptor Galterius Cephaludensis Archidiaconus in Cāpanarium primis rei motibus pręcognitis asportarat. Acciderat autem Gayto Martino post primam ianuam in introitu sedenti viros quosdam assistere, quorum vnus irruentibus illis obuium se dedit & primos ictus excipiens, eorum impetum retardauit, spemque sustulit. Interim enim Gaytus Martinus foribus obseratis intra palatium se recepit. Ita cum nihil eorum quæ sperauerant effecissent, subita virorum multitudine circunuēti, quæ cum Odone magistro stabuli repente confluxerat, ad vnum omnes interfecti sunt. Cadauera eorum proiecta canibus, prohibuit curia sepeliri. Rex autem vt eiusmodi casus discrimen in posterum amputaret, & quod ei bis acciderat non oporteret eueturum, denuo formidari, omnes incarceratos è palatio censuit remouendos, quorum alios iussit ad castellum maris transferri, alios per diuersa Siciliæ castella distribui. Robertus autem Calataboianensis magister Castelli

Captiui interfecti.

maris

maris trāsferri, alios per diuersa Siciliæ castella distribui. Robert' autē Calataboianēsis magister castelli maris vltimę crudelitatis homo, cum esset eunuchorū amicissim', & eorū omnino deuotus obsequiis, quoscūque Christianorū captos ad eū perduci contigerat, ingentibus cathenis oneratos crebris torquebat verberibus, & eos in noua quædā detrudebat ergastula, quæ vt antecessorum videretur tyrannidem superasse, plena fœtoris ac formidinis ipse construxerat. Ciues etiam multis afficiebat iniuriis, quotiesque aduersus eorum aliquem priuatum habebat odium, aut eius domū, vineā, hortum, vel omnino aliud quidpiam affectabat, accusatum apud Gaytum Petrū, iussumque capi tandiu fame, siti, pœnisque variis affligebat, donec rem suā vt euaderet, gratis dare, vel minoris quàm valeret distrahere cogeretur. Volens autem plenius eunuchorum gratiam promereri, falso suggessit Gayto Petro, multos proditorum per Siciliam, maximéque per Lombardorum oppida remansisse, qui & opibus affluerent, & largissima prædia possiderent, impetrauitque vt eosdem liceret ei capere, & quantam posset ab eis pecuniam extorquere. Ea præditus potestate, multos viros innoxios per diuersa loca Siciliæ cōdemnauit, quibus hoc solum obfuit quod vnde mitigari posset eunuchorū cupiditas inexpleta, penes ipsos cōtigit reperiri. Sed & Bartholomeus Perisinus, aliique iustitiarii, stratigoti, camerarii, catapani, Gayti Petri patrocinis innitētes, innume-

Sæuitia in Christianos.

ris plebẽ rapinis & iniuriis atterebant. hoc in om nib⁹ iudiciis, præcipuũ attendentes vt ab vtralibet partiũ, vel ab vtraque si fieri posset, pecuniam extorquerent. Per totam autem Apuliã & Terram laboris in eos plurimum qui minus poterant, redẽptionis exactio sæuiebat, expediretque regno Siciliæ hostilibus adhuc incursibus fatigari, ne domesticis populandum prædonibus traderetur. Cum ergo regnũ ab externis tumultibus aliquandiu quieuisset, rex autem interim ocio quietique vacaret, timens ne quæuis occasio voluptuosum ociũ impediret, familiares suos præmonuerat, vt nihil ei quod mœstitiam aut solicitudinem posset ingerere nunciarent, ac se totum deinceps voluptati deuouẽs, cœpit animo latius vagari, cogitãs vt quia pater eius Fauariam, Mimnernũ, aliaque delectabilia loca fecerat, ipse quoque palatiũ nouum construeret, quod commodius ac diligentius compositum videretur vniuersis patris operibus præminere. Cuius parte maxima mira celeritate non sine magnis sumptibus expedita, antequam supremam operi manum imponeret, dysenteriam incurrens cepit diuturno morbo dissolui, ac duorũ fere mensium spacio, protracta valetudine denuo cõualescens, cum iam eum medici crederent euasurum, repente recidiuo morbo consumptus interiit. Qui cum adhuc in extremis ageret, magnatibus curiæ conuocatis & archiepiscopis Salernitano Rheginoque præsentibus vltimam vo-

Rex voluptatẽ in ocio venatur

Dysenteria. i. tormibus intestinorum.
Gulielmus rex interiit.
Salernitanus erat

luntatem suam exponens, Gulielmum maiorem filium post se regni successorem constituit. Henricum vero principatu Capuæ quem dudum ei concesserat voluit esse contentum. Reginam autem præcepit totius regni curam & administrationem, quæ vulgo balium appellatur, tandiu gerere, dum puer eius prudentiæ esset quæ negociis prouide disponendis sufficere putaretur. Electum quoque Syracusanum, Gaytum Petrum, Matthæum notarium, quos ipse sibi familiares elegerat, in eadē iussit familiaritate curiæ permanere, vt eorum regina consilio quę gerenda viderentur disponeret. Nec multo post ingruente mortis articulo, communi iam luce defungens, præsentibus illis atque flentibus, regno vitaque se pariter abdicauit. At illi metuentes ne subito dispersus rumor in populo motus quoslibet excitaret, iusserunt eum interim in ipso palatio sepeliri, simulantes eum adhuc viuere, donec ad curiam proceribus euocatis, quæ ad coronandum regem putabantur necessaria, præpararent. Quod vbi paucis diebus peractum est, primum in palatio more lugubri funere conclamato, repente totius luctus subsequutus est ciuitatis. Moxque proceres cum episcopis & magnatibus curiæ de loco vbi sepultum fuerat, in capellam corpus regium transtulerunt. Vniuersi quoque ciues nigris induti vestibus vsque in diem tertium in eodem habitu perman-

Rumoalдus. Rheginus vero Rogerius. Gulielmus Gulielmi filius maior rex Henricus capuæ princeps. Regina gubernatrix regni Margareta nomine

Dissimulatur mors regis

Luctus ob regem.

ferunt. Per totũ autẽ hoc triduum mulieres nobilesq; matronę, maximę Sarracenę, quibus ex morte regis dolor non fictus obuenerat, saccis opertę, passis crinibus & die noctuque turmatim incedẽtes, ancillarũ præeunte multitudine, totã ciuitatẽ vlulatu complebant, ad pulsata tympana cantu flebili respondentes. At vbi dies transierunt, luctui publico designati Gulielmus, qui iam fere XIIII annũ ætatis attigerat, sub ingẽti plebis gaudio rex creatus per vrbem sollenniter equitauit. Qui cũ pulcherrimus esset, ea tamen die nescio quo pacto pulchrior apparens, & augustiorẽ quandã in vultu præ se ferens venustatem, adeo gratiam & fauorem omnium promeruit, vt etiam hi qui patrem eius atrociter oderant, neque putabantur fidem vnquam eius heredibus seruaturi, dicerent, humanitatis eum terminos transgressurum, qui aduersus primum hunc aliquid impie moliretur. Sufficere enim malorum auctorem sublatum esse de medio, nec innocenti debere puero patris tyrannidem imputari. Erat autem eius puer pulchritudinis; quæ facilius quidem parem excludere videretur, quàm superiorem admittere. Itaque regina vt plebẽ ac proceres sibi filioq; gratos efficeret, statuit eorũ gratiam copia meritorũ elicere, & fidem si fieri posset, immẽsis saltẽ beneficiis extorquere. Ac primum vniuersa recludi iussit ergastula, plurimãq; multitudinem virorũ tã in Sicilia quã in adiacẽtibus insulis liberauit. Inde redemptionis onus importabile quę totã Apuliã Terrã

Regina cõciliat omnium gratiam.

quę laboris vltima iam desperatione concusserat, omnino censuit amouendum: scripsitque magistris camerariis, vt à nemine deinceps quicquã nomine redemptionis exigerent. Familiares autẽ curię nõ in eo gradu quo fuerant aut dignitatis ęqualitate voluit permanere. Nã Gayto Petro summa rerum omniũ potestate cõcessa, super omnes eum eminentiori loco constituẽs, electum Syracusanũ, Matthęũq; notarium pręcepit, vt ei⁹ coadiutores, interesse quidem consiliis & familiares appellari, sed eius in omnibus imperio subseruire. Idem autem Petrus licet parum consulti pectoris, & incõstantis esset animi, mansuetus tamen, benignus, & affabilis erat, & nullum in actibus suis mali animi pręferens argumentum. Largitatem quoque prę cunctis amplectens virtutibus, dare quàm accipere beatius æstimabat: vnde & milites eũ plurimũ diligebant, & eius per omnia voluntatem, & imperia sequebantur, & nisi gentile vitium innatam viri mansuetudinem prępediret, nec eum pateretur Christiani nominis odiũ penitus abiecisse, regnum Sicilię multa sub eo trãquillitate gauderet. Erant eò tempore Panhormi circa curiam cõmorantes Archiepiscopi quidam Rumoaldus Salernitanus, & Rogerius Rheginus, episcopi verò, Gẽtilis Agrigẽtinus, & Tustanus Mazariẽsis. Quorũ Gentilis Agrigentinus episcopus ob timorẽ regis diu simulatę religionis vmbrã amplexus, sub eius obtẽtu, popularis laudis gloriam venabatur, & diuturnis ieiuniis satagebat fauorem regium

Gaytus Petrus quali ingenio.

[illegible]

Gentilis Agrigẽtinus episcopus hypocrites & iactabũdus, factiosus.

promereri. Post obitum verò regis sublato iam metu cœpit velut excusso freno liberius euagari, & omissis ieiuniis dissolutiorem vitam agere, conuocatisque militibus crebra conuiuia splendidissime celebrare. Interim inter epulas loqui plurimũ, & quòd ei familiare semper fuit, de rebus notissimis audacter mentiri, vt qui consuetudinem eius iam habebant expertam, ipsius impudentiam deriderent: qui verò minus eum nouerant, mirarentur apertissimam falsitatem episcopum tam impudẽter astruere. Tum genus suum, operaque sua magnifice loquebatur, tum se spondebat, si familiaris esset curię, malas omnes consuetudines abrasurum: neque sub se notariorum, & hostiariorum, cæterorumque officialiũ curię rapinis & exactionibus locum fore, sed ad certum mẽsurę compendium omnia restringenda: Electoque Syracusano maxime detrahens, multorum ei conflabat odiũ, & apud plębem proceresque, eius opinionem lędere conabatur. Ad obtinendam enim Pãhormitanę sedem ecclesię totis ambo nisibus anhelabãt. Hic igitur archiepiscopo Rhegino viro inexpletę cupiditatis & auaritię, qui vt propriis sumptibus parceret, alienę mẽsę nidore facile trahebatur, crebris ac splendidis inescato conuiuiis, aduersus Electum Syracusanum animum irritauit, eumque sibi socium adhibens, archiepiscopum Salernitanum eiusdem veneno conspirationis infecit, dicẽs Electi Syracusani superbiam iam vlterius sustineri non posse, satis eum superque de rapinis pau-

Archiepiscop. Rheginus alienæ quadræ sectator.

perum ingentem coaceruasse pecuniam, & inferendo multis iniurias, nec ipsis quidem episcopis pepercisse. nunc elaborandum vt à curia separatus tandem intelligat alicuius eos esse momenti, quos in familiaritate regia constitutus erecto collo, rigentique ceruice grandia verba trutinans, tanquam sibi subiectos despexerit, nulloque dignos honore putauerit. Matthęo quoque notario non difficile persuasum est, vt eidem se societati coniungeret, quem aduersus Electum inuidię stimulus incitarat. Occulte tamen id se facturum promisit, ne crudelitas nimia videretur in eum repente sine manifesta causa patenter irruere, cuius diu socius extitisset. Timebat enim, ne forte res aliorsum ac opinabantur vergeret. ideóque se non audebat hostem apertum ostendere. Enimuero præter eas quę dictę sunt, priuatas singulorum inimicitias, alia quoque causa suberat, quæ in odium Electi satis eos efficaciter inducebat. Aiebant enim Transalpinæ gentis superbiam quæ hactenus potestate prædita curiæ, fretaque regum amicitia Longobardos impune multis exacerbasset iniuriis, deinceps à curia penitus excludendam, si prius Electum amoueri contigerit. Eo namque semel expulso, nec eius gentis quempiam in curia remansurum, ipsumque regem cùm ad ętatem discretam peruenerit, eos habiturũ familiares, inter quos nutritus fuerit, & quos cum vsus longęuus consuetudoque do-

Mattheus notarius factione sequitur.

In electũ Syracusanum multi conatus instinctu Gayti Petri.

illoque recedéte, crebris episcoporũ stimulationibus denuo incitatus spondebat se proculdubio qđ suaderent facturũ. Vbi ad rem ventum erat, rursus à proposito decidebat. Videntes autem episcopi Matthęusq; notarius rem inutiliter diu protrahi, persuaserunt ei, vt si vellet pius in impiũ esse, bonũque pro malo reddere decreuisset, saltem illum a curię familiaritate semotum ad episcopatum suũ transmitteret, eiusque loco Salernitanum Archiepiscopum subrogaret. Quòd ille se facturum promisit, parumque diligenter rem exequens, eorum animos expectatione longa spéque dubia suspendebat, cęterique iam dilationis tędio fatigati, ab eo quod incœperãt facile destitissent, nisi Archiepiscopus Rheginus continuis eos persuasionum stimulis incitasset. Summo nãque mane domos illorum incipiens circuire: ad perficiendum susceptum negocium singulos incitabat, & ne deficiendo tepescerent hortabatur: increpansque desidiam illorum, & inertes eos appellans, eiusmodi exhortationibus totum diei spatium consumebat, & diffidentes animos in spem iterũ erigebat. Adhuc enim ob sanctitatis opinionem omnes eum venerabantur, & eius libenter admittebant consilium, nondum ipsius hypocrisi denudata. Erat autem ętate iam vergens in senium, statura procerus, vltima consumptus & extenuatus macie, vocem adeò debilem habens, vt quasi sibilus audiretur faciem verò totúmq; corpus nigredini mixtus pallor infecerat, vt sepultis quàm viuẽtibus videretur affi-

Rogerius Archiepiscop⁹ Rheginus qualis.

P

nior, habitumque mentis color extrinsecus indicaret. Laborem nullum difficilem æstimabat, vnde lucri quidpiá speraretur, famis ac sitis vltra morem humanum patiens, vt sumptibus parceret, dómi nunquam inter epulas lętus, in alieno nunquá tristis conuiuio. Totos sępissime dies ieiunus pertransiens, expectabat vt eum aliquis inuitaret. frequenter enim consueuerat eum vocare episcopus Agrigentinus, aliique qui consuetudinem eius cognouerant. Huius indesinenter monitis Salernitanus archiepiscop⁹ eiusque socii, velut quibusdam stimulis incitati, multas aduersus Electum Syracusanum machinationum adinuentiones & versutias consumebant. Regina vero nihilominus eisdem consentiebat consiliis, nec illius ipsi persecutio displicebat, eò quod adhuc viuente marito suo, cùm pro quibusdam negociis suis aliquoties Electo preces porrigeret, ille vt in prosperis semper elatus, contemptorem induebat animum, superbe nuncius mordacitérque respondens, nunquam eius petitiones efficaciter admittebat. Sed & Ioannes Neapolitanus ecclesię Romanę cardinalis, qui forte tunc aderat, videns eo schismate curiam laborare, partes suas interponere studuit, & Gayto Petro consentiens, Electum à curia nitebatur expellere. Quòd eo consilio facere putabatur, quia Gayto Petro deincepsque per eum reginę persuaderi posse credebat, vt Panhormitanam ecclesiam ei regendam committerent; ipsosque sperabat dissensionis auctores ob-

Ioannes Neapolitanus Cardinalis.

inuidiam Electi facile consensuros. Dum ita Syracusanus Elect' graui persecutionis turbine quateretur, nunciatum est Panhormi Gilbertum comitem Grauinensem, reginę consanguineum, post auditam regis mortem ad curiam venientem Pharum transisse. Quo permoti rumore persecutores Electi, paulisper ab incœptis machinis quieuerunt, ad aliam necessariò deliberationem traducti. Constabat enim ob hoc venire comitem, vt totius regni Magister capitaneus esset constitutus, negocia curiæ post reginam, principe loco disponeret. Sed neque reginę sic ferebat animus, vt Gaytum Petrum quem plurimum diligebat, secundo post aliquem loco poneret, nec ea comes venerat præmunitus manu militum, vt ipsa nolente, ceteros posset à curia familiares excludere. Electus ergo missis ad eum occulte nunciis, persecutionem suam & quas passus esset iniurias illi aperuit, monuitque vt circũspecte se habẽs Siculorum præcaueret fallacias, sciturus à Gayto Petro cęterisque sociis eius proculdubio sibi paratum iri insidias. Ad hec Electo comes rescripsit, vt securus de cetero permaneret: nã se diligenter super his omnibus eius ipsius consilio prouisurum. Cùm autem Panhormum venisset, cœperũt ad eum Gayti Petri fautores crebrius conuenire, studium eius & prudentiam laudare, quòd audita regis morte sine dilatione reginam consolatum venerit: dein assentantes illi blandiri,

Gilbertus comes Grauinensis venit Panhormum. Grauinẽsis autem comitatus in regno est Neapolitano.

Electus ad Grauinensem.

Grauinensis rescribit.

& se suaque voluntati eius exponere. Interim ei latenter apud reginam tum per seipsos, tum etiam interposita Cardinalis auctoritate detrahere. Nã & ipsa postmodum prodere cognitum est Iohannẽ Neapolitanum ei suggessisse, & paratum fuisse iurare quòd comes ille Balium & omnem imperandi facultatem auferre, sibique transsumere conaretur. Comes vbi certius expectationem suam animaduertit eludi, neque bonum erga se reginam animum gerere, statuit asperioribus cùm ea verbis agere, eamque pręsente Gayto Petro secretius alloquens, cùm de rebus illam plurimis conuenisset, subiecit rem omnibus dignam videri miraculo, quòd non aliter curiam ordinaret, cùm in eo statu non posset diutius permanere. Iam enim vniuersos proceres indignari, quòd omissis comitibus, aliisque viris prudentibus, quorum oportebat consilio curiam regi, toti regno seruum effœminatum præfecerit. Nec enim regem sanum habuisse consilium, aut eius debere super hoc iussionem impleri, qui viros contemptibiles immo deuiratos homines ad regimen regni putauerit posse sufficere. Sed & hoc insanius esse, quòd aduersus Electum Syracusanum virum prudentem, regnoque necessarium, ob quem solùm incõsulta regis decreta videbãtur aliquatenus excusari, nescio qui conspiratores eam mouerint, & ipsam à curia censeat amouendum. At illa respõdit, regis vltimã voluntatem, quam maxime deceat obseruari, sua nunquam infirmatum iri opera.

Grauinensis dure loquitur reginę.

Respõdit Regina.

Quod si Gaytus Petrus ad administrationē regni parum sufficiens putabatur, ipse cum eo familiaris in curia remaneret, vt auctoritate & prudentia sua quod deerat curiæ suppleretur. Tunc indignatus comes, Bene, inquit, honorē mihi debitum vt consanguineo detulisti, præclare mihi locum reseruaueras dignitatis, quæ seruo tuo parem me facere disponebas. At ego mores ingeniumque tuum cognoui, neque me latet consilium tuum, scio te quidē facturum vt ab administratione regni turpiter expellaris. Iam enim per totam Apuliā opera tua fama dispersit: iam hic etiam quod plenius ibi dicta corroboret intellexi. His aliisque non mitioribus eam verbis aggressus, deincepsque paulatim in apertam verborum contumeliam prorumpens, tandem ad lachrymas coactam, nihilo tamē segnius eius proposito reluctantem deseruit, iratusque domum reuersus est. At Gaytus Petrus cū aperte comitis animum ex ipsius dictis vt præsens aderat cognouisset, arbitratus ei viribus resistēdū cœpit animos militum beneficiis sibi largisq; donis allicere. Erat tunc consiliorum eius participes duo viri nobiles, in quibus maxime cōfidebat, Hugo filius Atonis, vir tam prudens quàm armis strenuus, quem militibus suis ipse præfecerat, & Richardus de Mandra magister comestabulus, qui cum Roberto comite Lorotelli rebus diu bellicis insudauerat, audaciæ plurimum habēs, prudentię parum. Proceres ergo cæterique viri nobiles quicūque prædia vel feudorum quidpiam possidebant,

Grauinensis iratus domum rediit. Gaytus Petrus.

Richardus Mandrensis comestabulus comes Molisii creatus.

comitem malebant præesse curiæ capitaneumque constitui. Milites vero stipendiarij cum comesta bulo suo præter paucos transmontanos, Gayti Petri munera sequebantur. Qui cum Richardi comestabuli fidem multis sibi non ambigeret beneficiis obligatã, eo tendebat vt eũdẽ factum comitem quasi propugnaculum quoddam aduersus comitem Grauinensem erigeret, vt velut ex æquo deinceps comes comiti plena posset auctoritate resistere. Quod non difficile porrectis super hoc reginę precibus impetrauit. Hic itaque non sine multorum indignatione comes creatus, tubis, tympanis, cimbalisque de more sollenniter præeuntibus, Bouianum, Venafrum integreque vniuersa oppida quæ ad comitatum Molisii pertinebant, obtinuit. Cepit interea Gaytus Petrus frequenter cum ingenti multitudine militum hostiariisque sagittariisque præcedentibus equitare, vniuersis ad se confluentibus multa largiri, & sibi quos poterat sacramentis astringere. Comes autem Grauinensis hæc omnia velut negligere dissimulando, paucorum comitatu contentus esse, eoque ipso Gayto Petro suspectior fieri. Coniectabat enim notæ virum industriæ callidum dissimulare propositum, & occultè cum Electo Syracusano magnum aliquid machinari. Ex ea demum suspicione timorem concipiens, comitis consilium per amicos diligentius inquirebat. Cumque multi nihil esse timendum assererent, & addita spe niterentur labantem eius

Comes Grauinensis.

animum roborare: plures ad eum secretius accedentes, parari sibi latenter insidias astruebant. Ita variis dissonisque concussum rumoribus eò desperationis impulerant, vt non aliter se quam nocturna fuga speraret manus comitis euasurum. Itaque sagitteam quanta potuit celeritate faciés preparari, nautis, armis, cæterisque rebus necessariis eam præmunit. Cumque thesauros suos fecisset illuc sub noctis silentio comportari, sequéti die post occasum solis fingens se nouum adire velle palatium, quod in ea parte ciuitatis quæ vocatur Kemonia nuper construxerat, cum paucis eunuchis quos secum decreuerat abducendos, ad mare perrexit: ibique dimissis equis nauem conscendens ad Masmudorum regem in Africam transfretauit. Quod cum summo mane fama per populum dispersisset, eorum qui partes eius sequuti fuerant animos inopinatę rei perturbauit euentus. Gilbertum vero comitem eiusque fautores in amplioris spei fiduciam extulit, arbitrantes propositum suum nullo posse deinceps obstaculo prępediri. Dicebát autem plerique, & hæc erat plebis opinio, quod Gaitus Petrus præter immensi ponderis aurum de quo dubiũ non erat, plurima quoque secũ abstulerat regiæ dignitatis insignia. Quod tamen regina constanter denegãs, asserebat nihil eũ penitus de thesauris regiis attigisse. Cũ ergo post hęc ad palatiũ episcopi comites, & familiares curiæ cõuenissét, diuq; super

Gay. Petrus metu perculsus ad regem Masmudorum in Africam fugit.

eo quod acciderat inuicem disceptantes, causam modumq; rei disquirerent, subintulit comes Grauinensis hæc & deteriora se prius quàm acciderét timuisse. nam insanum fuisse consilium, seruũ Sarracenum qui Stolium quoq; dudum prodiderat, in tantam attollere potestatem. Illud quidem maiori dignum miraculo, quod non latenter introductis Masmudis in palatium regem ipsum cum omnibus thesauris fecerit asportari. Quod profecto decreuerat se facturũ, siquidẽ ipsi liceret ea quam vsurpauerat vti diutius potestate. Hæc & his similia comitis dicta moleste ferẽs Richardus Comes Molisij, respondit Gaytum Petrum seruum quidẽ vt aiebat fuisse, sed in testamento regis solenniter manumissum, eamque libertatis dationem noui quoq; regis & reginæ priuilegio roboratã. Quod si vel ipse, vel alius quilibet in eam prorumpere velit audaciam, vt eundem Gaytum Petrum proditionis arguat, paratum se defensionem eius suscipere, & singularis pugnæ iudicio fidem absentis astruere. Qui cum instans periculum, & paratas insidias aliter euitare non posset, nihil mirandum si timore mortis aufugiens quocunque pacto vitæ cõsuluit: in eum culpam refundi debere, qui minis eum & terroribus adactum fugere cõpulisset. His itaque velut quibusdam litigandi iactis seminibus, alterna responsione comitum, eò vsque res processit, vt Richardus Molisii comes eo quo loquebatur impetu comitem Grauinẽsem timidum appellaret, indignumque cui regis committeretur

Gomes Grauinẽ.

Richardus Comes Molisii tuetur Gaytũ Petrum.

Monomachiã intelligit.

mitteretur exercitus: & nisi qui aderāt sese medios iniecissent, inter eos orta discordia non sine partis alterius graui dispendio sopiretur. Tunc iussu Reginę precibusque magnatū curię remissis hinc inde verborum iniuriis, ad concordiam sunt reducti, quæ tamen inter eos deinceps perfectè nunquā potuit solidari. Interea regina persuasionibus Richardi comitis & aliorum qui Gayto Petro fauerant, adquiescens, occasionem sibi desiderabat cōgruā exhiberi, vt Gilbertum comitem à curia remoueret, ita tamen ne quid eius odio facere videretur. At Matthæus notarius qui cæteris omnibus astutia pręeminebat, ad Maionis artes cōfugiens, famam excitat aliquanto iam tempore quiescentem: rumores dispergit in populo, literas falsas conscribit imperatoris Alemānorum aduentum certissime continentes; easque velut à remotis regni partibus regi transmissas coram omnibus euoluit, ac recitat. hoc enim ad eius officium pertinebat. Hinc opportune regina, quæsitam occasionem eliciens, comiti Grauinensi præcipit, multumque blandiens exhortatur, vt quia non negligenda necessitatis ingruat difficultas, cui potissimum ipse videatur sufficere, maturet in Apuliam proficisci, aduersus imperatorem exercitum præparet; ciuitates ne dubia fide vacillent admoneat, castellaque faciat pręmuniri. Atque ille tametsi non ambigeret hos aduersum se machinationum riuulos de Maionicis fontibus emanasse, videns tamen se contra reginæ volunta-

Matth. notarius Maionis imitator.

Guilber. grauinensis comes à curia per fraudē remouetur.

tem nihil in curia profecturum, operęprecium ratus est eorum non aduersari consiliis, ne si quod oculte se facturos sperauerant, viderent secus accidere, posthabitis simulandi fallendique consiliis, aperte iam eum licet reluctantem vt pote fortiores expellerent. Igitur Apuliæ Terręque laboris capitaneus constitutus cum filio suo Bertranno cui nuper Andriæ comitatus datus fuerat, Pharum transiit, & in Apuliam reuersus est. Eius autem loco regina Richardum Mandrensem Molisii comitem, eo quod Gaytum Petrum fidelissime dilexisset, curiæ familiarem constituit, & maiorem ei quam cæteris familiaribus contulit potestatem. Qui cum ob familiaritatem curiæ, tum ob præcipitē eius audaciam, tum etiam quia militibus adhuc velut Comestabulus præerat, ab omnibus maxime timebatur. Interea litem aduersus electum Syracusanum, quæ timore comitis aliquando tempore sopita fuerat, episcopi rursus instaurant, reginæ suggerentes illius opera factum, vt Gaytus Petrus aufugeret. nam Gilbertum comitem eiusdem literis ad curiam euocatum, & in via clandestinis nunciis quid agere deberet edoctum. Satis eum impune reginā totamque curiam offendisse, perturbasse, magnisque obiectasse periculis: neque mirum, cum ipsa facinorum impunitas audendi quicquid libitum fuerit præstet illi fiduciam. Quod si solum ipsa consenserit, facile se facturos vt literis pontificis Romani citatum oporteat eum Romam

Eius filius Bertrannus Andriæ comes.

Richard⁹ Mandrensis in summa potestate.

In electū Syracusanum.

proficiſci, nec in ea ſuper hoc poſsit culpæ quidpiam retorqueri, cum nec eius factum videatur conſilio. Poſt conſecrationem verò ſuam velut iam curiæ familiaritate priuatum, ad epiſcopatum ſuum recto tramite reuerſurum. Aſſentiente regina, idque ſibi gratum fore modis omnibus atteſtante, die conſtituto Ioannes Neapolitanus harum machinationum princeps, vocatur ad curiam; paucisque de negociis eccleſiæ Romanæ pro quibus venerat verbis ante habitis, Papę literas demum oſtendit, præcipientis vt omnes electi Siciliæ quorum ad Romanum pontificem ſpectat conſecratio, Romam pergerent conſecrandi. His in præſentia regis ac reginæ totiusque curiæ perlectis, adiecit ſibi Papã præcepiſſe, vt quod literis deerat ipſe ſuppleret, & præfatis electis ex parte ſua, certum quo conſecrari deberent terminum præfiniret. Ad hæc Electus reſpondit paratum ſe mandatum Papæ libenter quamprimũ potuerit adimplere, ſed neque terminum quem Cardinalis ipſe prefixerit, recepturũ, nec omnino ſiquid præter literarum tenorem ſuperaddere velit facturum. His aliquanta diſputatione protractis, cum Electus prudenter ad ſingula reſpondendo ſpem Cardinalis aliquatenus eluſiſſet, magna diei parte conſumpta ſimul è palatio deſcenderunt. His diebus Gulielmũ regem quem viuentem velut atrociſsimum tyrãnum oderant, plurimi mortuum defleuere, videntes priuatis inimicitiis regni

Ioan. Neapolitanus machinationũ princeps in Syracuſanũ.

Reſpõdet Syracuſanus.

Gulielmũ regem oderant viuẽtem & mortuum defleuere.

postponi negocia thesauros multis artibus inaniri, & contra dignitatem curiæ regnique priuilegia plurima perpetrari. Electus quoque cum aliquando multis præsentibus vellet eiusdem regis mortem damnosam innuere: Catonis dicta præsenti tépori coartabat, qui Pōpeii morte cognita

Catonis de Pompeio Versus hexametri heroici.

Ciuis obit inquit, multum maioribus impar,
Nosse modū iuris, sed in hoc tamen vtilis æuo.

Nec illud reticendum arbitror, quod cum ad cardinalem magnates curiæ die quadam, cæterique proceres & episcopi conuenissent, aderat inter eos notæ loquacitatis & vrbanæ quidam insaniæ, qui ob stultitiam suam libere quidem & nimis quandoque mordaciter in ipsos etiam familiares inuehi consueuerat, & assidue curiam sequebatur. Hic cum vniuersos solitis verborum contumeliis afficiens ad risum singulos permouisset, tandé omissis cæteris Ioanné Neapolitanū intuit⁹, Quot inquit, ô Cardinalis videtur tibi miliariis Panhormū ab vrbe Romana distare? Cumq; respōsum esset XV. dierum itinere. At ego, inquit, te vidēns toties tamq; secure tanti difficultatem itineris quasi negligendo discurrere, non ampliori spacio nos ab Romanis abesse quam XX. miliariis arbitrabar. Nunc autem intelligo quia spe lucri ductus pericula tanta comtemnis, sentiens in manus stultorū thesauros palatii deuenisse. Quod si Gulielmus senior viueret, neque Romam redires ita suffarcinatus auro Siciliæ, neque Panhormum toties recurreres, vt contentiones & rixas in cu-

Aulicus scurra ad Cardinalé Neapolitanum.

Panhormum XV. dierum itinere Roma distat.

ria suscitares. Hoc illius dictum cum astantibus placuisset, subito dispersum in populo, multa adversus Cardinalem plebis inuidiam excitauit, versumque est in prouerbium, Iohannem Neapolitanum ab vrbe Romana vsque Panhormum. xx. miliaria computare. Ille tamen nihilo segnius Electũ Syracusanum contemptus arguens, propinquum ei terminum assignabat, vt maturius iter arripere cogeretur. Electus autem videns illum in proposito pertinacem, timensque ne si contra cardinalẽ aduersante regina quæ iura regni tueri debuerat, aperte libereque velit contendere, Romani pontificis offensam incurrat, ad aliud se transfert consilium, & Richardi comitis qui plurimum apud reginam poterat, multa persuasionum instantia largisque muneribus gratiam sibi conciliat, & cùm eo firmat amicitiam, cęterorum deinceps odia paruipendens. Cùm ergo rursus omnes ad curiam cõuenissent, cœperũt fictis rogare precibus Cardinalem, vt maiores Electo daret inducias. Qui cùm id se facturum negaret, responderunt eius oportere fieri voluntatem, nec Electum debere vel posse Romanę curię iussionibus obuiam ire. Tunc Richardus comes ex abrupto vt erat impetuosus, in verba prorumpens, Miror inquit, vos vtilitate regni posthabita, in eo fixos cõsilio vt Electum Syracusanum, virum prudentem & curię necessariũ, velitis expellere, cui rex & dum viueret prę cæteris familiaribus honorem exhibuit, & in extremis agens filios suos prę cũctis vnice & attentissime cõ

Prouerbiũ natum ex cauillo. scurræ.

Electus amicitiam Richardi comitis cõciliat.

Richard' comes loquitur.

mendauit. Ego certe neque consiliũ istud adprobo, neque salua fidelitate regis id fieri posse perspicio. Sed neque regina pati debet, vt idem vel consecrationis causa, vel occasione qualibet à curia separetur. Ad hæc verba comitis mirātibus aliis atq; tacentibus, cùm eum Cardinalis post consecrationem suam statim diceret reuersurum, regina mutato consilio respōdit, Electi præsentiam curię necessariam esse, nec eum in præsens posse quopiam proficisci, alias iturum cùm temporis opportunitas pateretur. Sic hostium machinis dissolutis, & cōsiliis redactis in nihilum, Electus in curię familiaritate permansit. Per idem tempus Richardus de Sagio Panhorinum veniens, vxorem suam sororem Bartholomęi Perisini secum adduxerat, vt ea dimissa neptem archiepiscopi Capuani nobilissimam meretricem, cuius amore dudum captus fuerat matrimonio sibi cōiungeret. Hic cùm Apulię diu capitaneus & magister comestabulus extitisset, toties aliis rebellantibus fidem inconcussam retinens, nunquam ab rege defecit. Quem regina benigne suscipiens, dedit ei comitatum Richardi de Aquila fundani comitis, qui sine spe reditus in Romanorum finibus exulabat. De soluendo quoque matrimonio præcepit curiæ familiaribus, vt conuocatis episcopis aliisque personis ecclesiasticis, & auditis vtriusque partis allegationib', quòd inde dictaret æquitas expedirent. At illi rogauerunt Cardinales, vt eiusdē interessent examinationi negocii, eò quod ipsi promptiorem harum re-

Regina ꝑ Electo ne Romam abeat.

Richardus de Sagio Panhormum venit vt ab vxore diuertat.

rum haberent notitiam, cùm Romana curia frequẽter super huiusmodi causis cognosceret. Ioannes ergo Neapolitanus eorum facile petitioni consensit. Episcopus autem Hostiensis vir honestatis non dubię, cùm socium suum vidisset muneribus & gratiam esse corruptũ, eoque ipso rectè iudicandi libertatem sublatam, nullis precibus adduci potuit vt eorum vellet iudiciis interesse. Causa verò propter quàm prædict⁹ Richardus putabat oportere dissolui coniugium, hæc erat, quòd se dudum ante contractum matrimonium cùm quadã vxoris suę consobrina rem habuisse dicebat. Cuius rei testes processerãt duo milites, hoc se vidisse certissime ptestãtes. Quòd cũ aduersa pars denegaret, essentq; q falsũ eos phibere testimoniũ, pbaturi assererẽt causã eiusmodi crederẽt, & si cõstaret adsoluẽdũ matrimoniũ posse sufficere, sed vt obiecti cõsanguineę suæ criminis iniuriã ppulsarẽt, Cardinalis rẽ breuiter satagẽs definire, prędictos testes iurare præcepit. Inde soluto matrimonio, & ab vtraq; pte de nõ coeũdo deinceps pręstito sacramẽto, Richardo potestatẽ dedit ad secũdas nuptias licite trãseũdi: illã autem iussit sine spe cõiugii permanere. In quo licet cum ecclesiastici viri qui aderant Richardi de Sagio & amicorum gratiã sequutũ fuisse nõ ambigerẽt, illud tamẽ ppensius mirabãtur, quòd viro qui deliquerat absoluto, mulieri quæ nihil admiserat, perpetuam continentiam induxisset. Cumque latenter eius impudentiã arguentes, tentandi gratia quærerent ab eodem, Vtrum in causis

Episcop⁹ Hostiẽsis vir honestus & integer.

Richardo licet ad secũdas trãsire nuptias.

paribus idem ius consequenter admitterent, respondit sibi licere quòd eis non liceret, neque nunc id se fecisse vt id consequendum aliis traderetur.

Frater reginæ, mortuo rege, venit in Siciliam ex Hispania; nã regina Hispana erat.

Tūc etiam Panhormi morabatur quidam reginę frater, qui morte regis audita, nuper in Siciliam ex Hispania transfretarat: multosque milites Hispanos spe lucri secum adduxerat. Quem vt eorū plerique qui cùm ipso venerant asserebant, rex Nauarrorum nūquam filium suum vel esse credidit, vel dici voluit, indignum existimans eum, quem mater multorum parēs libidini vulgo cōcepisset, regis filium appellari. Hunc ergo regina cùm antea Rodericus diceretur, idque Siculi nomen abhorrentes velut ignotum & barbarum irriderent, Henricum appellari pręcepit, & ei Mōtis Caueosi comitatū integrè dedit, oppidaque Sicilię quæ cùm eodem comitatu Gaufridus comes olim tenuerat. Idem autem Henricus statura paruus, barbam habens rarissimam, sub pallida nigredinė cutē fœdatus, indiscretus, elinguis, præter alearum ac tesseræ ludum nullius peritiam vindicabat: nihilque aliud affectabat nisi vt haberet qui secum luderet, & pecuniam quàm prodigus indiscrete ac temere posset effundere. Hic aliquādiu Panhormi cōmoratus, cùm immoderatis sumptibus immensam pecuniam à regina sibi traditam facile cōsumpsisset, in Apuliam transire pposuit: veniensq; Messanam, multos ibi viros quales affectabat inuenit. Hæc enim ciuitas ex conuenis, piratis, prædonibus adunata, omne fere genus hominum intra

Prius Rodericus postea Henricus dictus, homo iners & aleator.

Messana ciuitas ad quā Henricus secessit inde vero in Apuliam.

mœnia ſua concluſit, nullius expers ſceleris, nullũ abhorrens flagitium, nihil eorum quæ poſsit putãs illicitum. Itaque latrones, piratæ, ſcurræ, aſſentatores, cæteriſque flagitiis irretiti, confluebãt ad eum, & diem cõuiuiis extrahentes, totis noctibus teſſerarum iactibus inſiſtebant. Quod vbi reginæ cognitum eſt, diuti⁹ eius temeritatem redarguens, ſcripſit ei vt Pharum ſine dilatione tranſiret. Qui ſuadentibus ſociis vix inde tandem auulſus, in Apuliam iter inſtituit.

Emenſo itaque poſt mortẽ regis annuo fere ſpacio, cùm paulatim decidẽs procella curiæ reſedisſet, proceres regni multis cuncti reginæ beneficiis interim quieſcebant. Vt enim incarceratorũ multitudinem liberatã, ſeruos libertate donatos, ciuibus immunitates cõceſſas, cõſuetudines quæ perniciosæ videbantur exploſas, vt villas oppidaque multis nobilibus viris donata prętercam, octo comites eodem anno creauerat. Richardũ Mandrenſem, Bertrannũ comitis Grauinenſis filium, Richardum de Sagio, Rogerium Richardi filium, Iocelinum, Symonem Sangrenſem, Gulielmum Syluestri comitis filium, Hugonem de Rupe forti conſanguineum ſuum, hominem omnis virtutis expertem, qui de Frãcia nuper aduenerat: Rogerium quoque comitem Acerranum, & Rogeriũ Auellini comitem, ab exilio reuocatos, priſtinę reſtituerat dignitati. His ergo multiſque præterea beneficiis reginæ liberalitatem experti tentabant ab innata rebellandi conſuetudinę feroces animos

Liberalitas reginę.

cohibere. Curię verò ſtatus hic erat, Richardus Molisij comes cęteris familiaribus poteſtatis eminentia prælatus, apud reginam poſtulata facilius impetrabat. Electus vero Syracuſanus, & Mattheus notarius cancellarii gerebant officium. Gaytus quoque Richardus magiſter camerarius palatii, & Gaytus Martinus qui Duanæ prçerat, conſiliis nihilominus intererāt, & cùm prædictis familiaribus negocia regni tractabāt. Porro Matthęus notarius cùm ſciret admiratum ſe non poſſe fieri, ob multam eius nominis inuidiam, cancellariatū totis niſibus appetebat. Electus autē in proximo ſe confidebat eccleſię Panhormitanæ regimen adepturum. Sed regina lōgè diuerſum fouebat propoſitum, & eandem dignitatem alii reſeruabat. Scripſerat enim auunculo ſuo Rotomagēſi archiepiſcopo, vt aliquem de conſanguineis ſuis vel Robertum de nouo Burgo, ſi fieri poſſet, vel Stephanū comitis Perticenſis filium ſibi tranſmitteret. Quorum quia alterum ſine dilatione venturum ſperabat, interim tam Electi Syracuſani, quàm Agrigētini epiſcopi ſpem & deſyderium eludebat. Nec eam diu ſua fefellit opinio. Paucis enim interiectis diebus fama præcurrente compertum eſt Stephanum comitis Perticenſis filium in Siciliam venientem ad comitem Grauinēſem fratris ſui filium diuertiſſe. Quem ipſe comes multis honoratum muneribus, & de ſtatu curię dilīgēter inſtitutum, ad ſaluberrima Siciliæ loca tranſmiſit, timēs eum cū iam ęſtas ingrueret, ob intemperiem aeris in Apu-

Stephan⁹ comitis Perticenſis filius Panhormū venit.

lia diutius detinere, simulque sciēs reginam illius aduentum summo desyderio præstolari. Cùm igitur trāsito Pharo Panhormum accessisset, curiæ familiares, episcopiq; ac milites cùm comestabulis illi obuiam exeuntes, ad palatium eum vt iussi fuerant perduxerunt. Quem regina multo cum honore suscepit, & astantibus cunctis, Ecce inquit completum video quòd plenis semper votis expetij. Nec enim aliter quàm fratres proprios diligere quidem & honorare debeo filios comitis Pertīcēsis, per quem vt verum fatear, pater meus regnū obtinuit. Nam idem comes patri meo terram amplissimam cùm nepte sua matre mea dotem dedit, quàm in Hispania multis periculis ac diuturnis laboribus expugnatam Sarracenis abstulerat. Nec ergo mirari debetis, si filium eius matris meæ consobrinū, loco mihi fratris habendum censeam, & de remotissimis partibus ad me venietem gratāter excipiam: quem quidē volo iubeoq; vt qui me filiumque meum diligere se fatentur, propensius diligant & honorent, vt eorū erga nos ex hoc ipso fidei dilectionisque quantitatem emetiar. Tūc omnes id se facturos libenter promptissime responderūt, licet inter eos essēt nōnulli quibus illius aduētus maxime displiceret. Interea regina volūtatē ei' diligēter inquirēs, cū intellexisset eū nolle diuti' in Sicilia cōmorari, summa ope niti cepit, vt hoc ei' ppositū īmutaret, & gloriā ei diuitiasq; quas habitur' erat, si remaneret ostētās, simulq; Trāsmōtanorū inopiam ei frequēter obiiciēs, socios quoq; ipsius

propositis ingentibus premiis hortabatur, vt cùm eo se promitterent remansuros, intelligés nō posse mentem illius aliter ad id quod postulabat infle cti. Quòd vbi plurima precum instantia multisque promissionibus vix tandem obtinuit, constituto die cunctis qui tunc aderant episcopis proceribusque cōuocatis ad curiam, cācellarium eum instituit, iussitque vt vniuersa curię negocia deinceps ad eum principaliter referrentur. Nec multo post cùm eū archiepiscopus Salernitanus subdiaconū ordinasset, missi sunt qui canonicis Panhormitanis dicerent, regem ac reginam precibus eorum quas sæpe porrexerant exauditis, liberam eis cōcedere potestatem, vt ecclesię suę pastorem eligerent, & ad palatium venientes, quem sibi putarent idoneum iuxta cōsuetudinem in curia nominarent. At illi nulla super hoc inter eos (quòd rarò contingit) oborta controuersia, concordes atque vnanimes cancellarium elegerunt, gaudēte populo, & quòd actum fuerat adprobante Gulielmo Papiensi Romanę ecclesiæ Cardinali, qui Panhormum nuper venerat, in Gallias transiturus. Itaque duas regni maximas dignitates adeptus, totius curiæ post reginam, onus & honorem suscepit. Domui verò suæ prefecit Odonem Quarrellū Carnotensem canonicum, qui remanendi consilium ei dederat, & cùm eo duobus annis se spoponderat remansurum, donec amicos in Sicilia probatæ fidei reperisset, aut aliquos de propinquis & amicis suis, quibus æque cōsilia sua crederet, ad eum dei

Stephan' cancellar. īstituitur, & ecclesię Panhormitanæ pastor.

Duæ regni Siciliæ maximæ dignitates.

Odo Carnotēsis canonicus.

Francia venire contingeret. Nam eundem Odonē plurimū diligens consiliū illius vltra quàm expediret ei, in maximis quoque negociis admittebat. Quem cum neque literarum exornaret scientia, neque prudentiæ secularis vtilitas commendaret, tantæ nihilominus cupiditatis erat, vt nec in extorquenda pecunia modum attenderet, & in conciliandis amicitiis virtutis fideique ratione nulla habita, solam quantitatem munerum sequeretur. Cum autem villarum, redituum, atque prædiorū ad cancellariatus iura pertinentium multa Syracusanus diu tenuisset Electus, à rege sibi dudum ad tempus concessa, eo quod circa curiam moraretur, cancellarius volens beneficiis eius animū mitigare, quem alia quoque de causa satis commotū esse cognouerat, duas ei villas optimas quæ Siculi Casalia vocāt, eorum vice quę tenuerat dari fecit, eo tenore, vt illarum altera quādiu moraretur in curia non careret, alteram vero eius successores in perpetuum possiderent. Sed quanta celeritate curauerat Electi spem ac petitionem collato beneficio prçuenire, tam mature compensationis improbæ vicem Electus ei studuit reponere. Quidam enim viri de remotis Apuliæ partibus ad curiā venientes his quæ postulauerant impetratis, cū pro literis suis Petro notario consanguineo Matthæi notarij quod eis iustū videbatur offerrent, ille vero multo maiora petens, oblata sibi respueret, rem ad cancellarij notitiam pertulerunt. qui præcepit vni ex astantibus notariis, vt alias literas super eodē

Casalia Siculorū.

negocio ſcriberet, ipſaque die prędictos viros abſolueret. Petrus autem notarius videns eos qui prius importunè inſtare conſueuerant ad ſe iam non reuerti, perſenſit illos literas ſuas ab alio notario recępiſſe: aſſumptisque quot viſum eſt ſociis viam qua tranſituri erāt, obſeruans, cum in eius inſidias incidiſſent, literas regias illis ablatas rupto ſigillo fruſtratim diſcerpſit, ipſosque contumeliis & verberibus affecit. Quod vbi cancellario cognitū eſt, præcepit eoſdem ſibi viros in curia præſentari. vocatoque Petro notario cum factum negare non poſſet, iuſsit eum in carcerem detrudi. Tunc Electus Syracuſanus nimis mordaciter reſpōdit, cōtra ius & rationem eum ſententiā eiuſmodi protuliſſe, & in Francia forſitan ita ſolere decerni, ſed in Sicilia nequaquam hoc iudicium obtinere, non leuis auctoritatis eſſe notarios curiæ, nec eos oportere tam facile condemnari. Ea res non parū cancellarii permouit animū, cū eum cui præter opinionem omnium duo Caſalia nudius tertius gratis dari fecerat, tanta nunc in ſe videret aſperitate verborum inſurgere, neque ſibi ſaltem in curia deferre, vt eum ſuper hoc ſecretius aut moderatius conueniret. Nihil tamen ei reſpondit, ſed iniuriam ſuam patienter diſsimulans, Anſaldū palatii caſtellanū accerſiit, iuſsitque Notariū Petrū in carcerē ſine dilatione retrudi, donec examinaretur attētius cuiuſmodi pęnę ſubiacere deberet, quē & contra regni pacē egiſſe, & regię maieſtati ſpeciali ter iniuriam conſtaret ac dedecus intuliſſe. Poſt

Petrus notarius conſanguineus Matthęi notarii incarceratus.

Electus Syracuſanus.

Cancellarius indignatus, qui & multa correxit.

paucos vero dies rogatus à familiaribus curiæ liberum eum abire dimisit, prohibens tamē ne deinceps notarii fungeretur officio. Hac igitur occasione primo notariorum enormē studuit rapacitatem ad mensuram redigere, certumque modū quid à singulis deberēt accipere, pro negociorum diuersitate constituit. Sed & stratigotorum nihilominus eorumque qui prouinciis vel singulis oppidis prçerant, perniciosam licentiam refrenauit, quia plebem impune multis damnis & iniuriis atterebant. iustitiæ vero rigorem eatenus voluit obseruari, vt nec amicis quidē aut ipsis magnatibus curiæ parcendū crederet: nec à potētibus viris subiectos opprimi pateretur, nec omnino quamlibet iniuriā pauperis dissimulādo trāsiret. Cuius rei fama totū regnū breui peruadens, plebisq; gratiā & fauorem ei conciliāns, tanta nomē eius celebritate diffudit, vt omnes assererēt velut consolatorē Angelū à deo missum qui curię statu in melius immutato aurea secula reuexisset. Vnde contigit ad curiam ex omnibus regni finibus tātam virorum ac mulierum turbam confluere, vt & iudices examinādis litibus & notariorum numerus, licet nuper adauctus esset, vix literis scribendis sufficeret. Interea qui ob confirmandam electionem missi fuerant redeuntes literas Romani pontificis affectuosissimas attulerunt, asserentis promotionē se cācellarii grato animo audisse, & eius electionē modis omnib' adprobatā, velle ratā & stabilē pmanere. Requisiti ergo suffraganei episcopi canoniciq;

Exponit qui sint stratigoti

Securitatis sacramentum cancellario præstatur

vt ipsi cancellario securitatis sacramentum præstarent, assensum facile præbuerũt. Cũq; Mazariensis episcop' & Maltẽsis iuxta propositũ sibi modũ iurassent, episcopus Agrigentinus vt affectuosius ex animo videretur iurare, nouis quibusdam & expressioribus verbis ipse sibi iurandi modum instituit. Qui quanto cæteris iurauit expressius, tanto postmodum quod iurauerat deterius obseruauit. Verum hæc alias, nunc ad rei seriem reuertamur.

Episcopus Agrigentinus.

Videntes ergo Panhormitani cancellarium neque precibus, neque premiis, aut gratia cuiusquã ab æquitate posse deflecti, multos apud eum accusauerunt apostatas, de Christianis Saracenos effectos, qui sub eunuchorũ protectione diu latuerãt. Quorum ille neminem quem tãti criminis reum esse constaret, impunitum dimisit. His animati magna pars ciuium ad accusandum Robertũ Calataboianensem audacter prosiliunt: concursus fit ad cãcellarium. omnes ingenti clamore deposcũt hominem sceleratissimum meritis obiectari flagitiis. Alii domos, alii vineas iniuste sibi conquerũtur ablatas: plerique fratres aut consanguineos in carcere diuturnis cruciatibus interfectos: quædã etiam mulier filiam suam virginem ab eo dicebat illata violentia constupratam. Nec deerant qui assererent eum in Castello maris antiquissimũ Sarracenorum templũ propriis sumptibus renouasse: quod minime testibus indigebat, cum hoc ipsa res patenter ostenderet. Præter hæc autem obiectum est illi, plerosque vini venditores quandam

Acusationes apud cancellarium.

Accusatur Robertus Calataboianensis.

ab eo

ab eo domum enormi precio conduxisse, vt ibidē sub eius patrocinio Sarraceni Christianas fœminas licite constuprarent, & pueris abuterētur impune, cæteráque flagitia perpetrarent, ex quibus inhonesta lucra cauponibus accedebant, cum ipso domus domino diuidenda. Tantorum ille criminum obiectione pulsatus, cœpit primo rem par uipendēs negligere, interminari accusatoribus suis, deterius eis postmodum se facturum, sibique facilem huius accusationis exitum polliceri. Dehīc vbi pecuniam oblatam respui, datisque vadibus rē districtius agi videt, ad eunuchorum patrocinia se conuertit. At illi regis reginæque pedibus prouoluti cum lachrymis eos exorant, ne patiantur virum regno pernecessarium, qui curiæ semper fidelissime seruire studuerit, condemnari: nihil mirādum asserentes, aduersus eum tumultus eiusmodi suscitari, cum certum sit neminem populo placiturum, qui fideliter curiæ iussis obtemperare voluerit. Harum regina precum assiduitate permota, cancellarium primo rogat, deinde renitēti prę cipīt, vt neminis aduersus Robertum Calataboianensem accusationes admittat. Rapinas enim & homicidia quæ fecisse dicatur, non ei, sed Gayto Petro cuius ea iussu fecerit, imputāda. Qui cū prę esset curię, manifestū quoniam idem Robertus eius nō potuerit iussionibus obluctari. Inter has cācellarius angustias deprehēsus, ignorabat quorsū animū inclinaret, aut quid sibi potissimū faciēdū eligeret. Hinc enim populus acclamabat, nō opor

tere ſceleratiſsimum hominem impunitum dimitti negligẽter à Cancellario, tepideq; rem geri, videri muneribus eum aut gratia corruptum, à bono propoſito decidiſſe. verum hac in re certiſsime cognitum iri, vtrumne iuris amorem cuius hactenus formam prętenderit, perpetuo velut innatum debeat conſeruare, an ad tempus ex induſtria ſimulatum, vt nouę poteſtatis auſpicium oculis plebis obiecerit. Hinc illum vrgebat regina, præcipiens vt plebis loquacitate poſthabita porrectas accuſationes diſsimulando negligeret. Sed & curiæ familiares Roberti Calataboianenſis partes quantum poterant tuebantur, tam vt eunuchis ipſique reginæ præſtare viderentur obſequium, quàm vt aduerſus cancellarium plebis odium excitarent. At ille mediam quandam eligens viam, vt & reginæ ſatisfacere videretur, nec omnino populi ſpem & expectationem deluderet, reginæ pollicitus eſt omiſſurum ſe quæſtiones ad curiam pertinentes quæ pœnam capitis irrogabant: ſuper his autem quæ ad eccleſiæ iura pertinere conſtaret, exactiſsime cogniturum: ipſumq; Robertum ſi conuictus foret, quatenus eccleſiaſticæ ſeueritatis cenſura permitteret puniendum. Quod ſi niteretur ipſa poſtmodum impedire, facilius quidem ſe vtraque priuatum iri dignitate, quàm ab hac poſſe ſententia detorqueri. Conuocatis ergo curiæ familiaribus & epiſcopis aliiſque perſonis eccleſiaſticis, Robertus ſub-

Defenditur Robertus Calataboianẽſis.

multa frequentia plebis introducitur, omiſsisque furtis, rapinis, iniuriis, ciuium homicidiis, & illata conſtupratæ virgini violentia, periurii, inceſtus, adulterii quæſtio ventilatur. Cumque multis teſtibus obiectorum veritas patuiſſet, de iure dictum eſt Robertum Calataboianenſem publice loris cæſum in carcerem denuo detrudendū, bonis eius fiſco addictis. Sed quoniam per vrbem ſub voce præconis ſolenniter circumduci non poterat, eo quod populus omnes viarum anguſtias obſeruabat, vt lapidibus tranſeuntem obrueret, decretum eſt, vt circum ambitum ductus eccleſiæ populum falleret expectantem. Licet autem illum enſibus accincti milites ſequerētur & præirent, & ex vtroque vallarent latere, vix tamen potuerunt accurrentis furorem populi declinare. Poſt paucos ergo dies cum pecuniam quam curiæ ſpoponderat ſe daturum, reddere nollet, aut vt aliis videbatur, non poſſet, ad Caſtellū maris ductus eſt, & carceri datus, in quem multos olim ipſe coniecerat, vbi diuerſis cōſumptus pœnis interiit. Hoc factū omnibus Siciliæ populis maximeque Lombardis, quos innumeris ille malis attriuerat, adeo placuit, vt vniuerſi faterentur ſi neceſſe foret pro cancellario ſe mortis periculum ſubituros. Curiæ vero magnates cæteriq; potētes viri qui iam non poterant libere ſolitā in ſubiectos tyrannidē exercere, cū omnia lucra curiæ viderēt ad cācellarium eiusque familiares trāſiiſſe, ſibique

Pœna in Robertū.

Mors Roberti, vnde Cancellario gratia acceſſit.

Magnates inuident Cancellario.

de tanta munerum affluentia vix modicos arescẽtesque riuulos superesse, cœperunt familiariter inter se velut inuicem se consolando conqueri, minus caute contumeliosa verba iacere, dicentes indignum esse, puerum hunc alienigenam maximis curiæ dignitatibus occupatis, in tantam prorupisse præsumptionis audaciam, vt neminem sibi socium adhibere dignetur, solus velit tanti regni curam gerere, & singularis priuilegio potestatis omnibus pręeminere: se vero qui iam in seruitio curiæ consenuerint, qui difficultates plurimas & pericula cõsilio suo propulsari vel præcaueri docuerint, nunc humiles abiectosque despici, nulloq; dignos honore censeri. Reginam cum Hispana sit, Francum hunc consanguineum appellare, nimis ei familiariter colloqui, & velut rapacibus eum oculis intueri: verendum ne sub nomine propinquitatis, amor illicitus occultetur. Gaytus quoque Richardus illi cum cæteris eunuchis infestissimus erat, eo quod Robertũ Calataboianensem cõtra volũtatem eius damnauerat. Nec minus Bulcassem inter Sarracenos Siciliæ nobilissimus ac præpotens multam illi Sarracenorum conflarat inuidiam, cum eum ab initio plurimum dilexissent. Indignabatur enim quod Gaytum Sedictum ditissimum Sarracenũ, cum quo priuatas habebat inimicitias, cancellarius nimis familiariter admitteret, & eius consilio multa facere videretur: & inde se cum ei dona plurima contulisset, putabat contemni, nec eius posse gratiam promereri.

Regina Hispana erat, vt hic vides.

Cācellarius cum hæc omnia persensisset, cœpit rē dissimulans blandius eosdem ac familiarius alloqui, & multis eos beneficiis attentare, nec interim tamen quòd ad tuitionem sui necessarium videba tur omittere. Nam Berēgario magistro comestabulo trās Pharū in terram quam ei curia dederat abeunte, Rogerium Tironensem de quo plurimū cōfidebat, illi substituit. Qui cùm multa generis nobilitate polleret, & virtutis esset haud dubię, fidem quoque seruare studuit eatenus incōcussam, vt non solum aduersus regem neque conspirauerit, neque conspirantibus vnquam cōsenserit, sed amicis quoque semper ęque robustam fidem seruauerit. Hic igitur & Robertus de sancto Ioanne, cuius supra mentio facta est, cū plurimos haberēt amicos, neque Panhormi facile posset aliquid cura dignum accidere, quod non ad eorum notitiā perueniret, conspirantiū machinamenta Cancellarium edocebant, & quibus oporteret ea consiliis perpediri. Quorum siquidem ipse monitus Odonis Quarrelli consilio prætulisset, emergentes ab initio motus facile compressisset. Verum tanta cupiditas eiusdē Odonis mentē inuaserat, vt ex sola munerum quātitate fidem omnium metiretur. Inde factum est vt auri gemmarumque splendore seductus, salubre cōsilium amicorum neglexerit, & velut angues in sinu fouens, nonnullos hostiū valde familiares habuerit. Interea cùm Matthęū notariū cursores suos cùm litteris ad fratrem suū Catanienscm episcopum sępissime præter cōsue-

Cancellarius fit blādior & benignior.

tudinem mittere compertũ esset, putabatur ei cõspirationis modũ in eisdem literis aperire, & quid eum facturum vellet in partibus Cataniensium edocere. Volens autem cancellarius certis hoc experimentis cognoscere, misit Robertum Bellisinẽsem cum quibusdam aliis, vt viarum transitus obseruaret, & prædictos cursores quos sciebat nupertime Cataniam fuisse directos, in reditu caperet, eisque literas quas deferebant, auferret. Quo vias negligentius obseruante, qui literas ferebat pertrãsiit. Socium autem eius tardius subsequentem, cepit, & cùm se niteretur defendere, vulnerauit. Ea re cognita Matthæus notarius illatam cursoribus suis moleste tulit iniuriam, sibi quoque non parũ timendum existimãs, cùm opinionem suam apud cancellarium læsam agnosceret. Nec multo post cùm Robertus Bellisinensis cœpisset febrili molestia fatigari, Salern' medicus Matthæi notarii plurimum familiaris, cuius etiam opera Salernitanæ vrbis iudex fuerat institutus, ipsum cancellarium instantius admonebat, vt illum diligentiæ suæ sanandum committeret. Porro cancellarius ob familiaritatẽ Matthæi notarii suspectum eum habẽs, timensque ne sub hac occasione vellet acceptã nuper iniuriam vindicare, noluit vt ad illum accederet, sed alios ei iussit medicos prouideri. Salernus tamen contra voluntatem eius latenter ægrũ adire studuit, velut in inuitũ beneficia collaturus, summáque diligentia domum in qua iacebat perquirens, eum aliquoties visitauit. Quo postea rebus

humanis non sine magno cancellarii dolore sublato, mirabantur qui aderant videntes, capillos eius sponte defluere, cutemque liuidam ad tactum manus auelli, & à carne facillime separari. Dicebant ergo venenum ei fuisse sine dubio propinatum. Quod cùm ad aures cancellarii peruenisset, statuit rei veritatem modis omnibus explorare. Sed quoniam putabatur idem in quibusdam ægritudinibus posse contingere, misit archiepiscopum Salernitanum virũ in physica probatissimum, & episcopum Maltensem, aliosque prudentes & discretos viros qui rei modum & causam cognoscerent. Hi autem visa re constanter asserebant nunquam eiusmodi posse corruptionem ex ea quam passus fuerat ægritudine prouenire. Cùm ergo quæsitum esset, vtrum aliquis ad eum medicus præter eos qui ad hoc delegati fuerant, accessisset, dictum est ab his qui ægro assidebant, Salernum iudicem quidam ei quasi siruppum in vase vitreo porrexisse. Quorum vnus manum ostendens late patenti vulnere sauciatam, dicebat hoc sibi ex eiusdem siruppi malitia contigisse. Aiebat enim quòd forte sociis recedentibus solus in domo remanens voluisset ex eadem potione latenter accipere; sicut imprudentium quorumdam mos est, velle quęcunq; viderint attentare; maxime cùm ad expellendã ægritudinem quam passus nuper fuerat, illam sibi crederet profuturam. Quam tamen sic ferẽte fortuna cõcauę manui prius infudit, digito

Marthæi Bellisinensis cancellarii amici mors cũ veneni suspicione.

manus alterius ipſam aliquandiu confricando. Cùmque paulo pòſt eam in terram effudiſſet, cutem dicebat multis lęſam apparuiſſe ſciſſuris, eamque paulatim vt patebat, poſtmodum decidiſſe. Sed & Gulielmus notarius qui ante aduentũ cancellarii Matthęo notario ſeruierat, dicebat quendã ex hominibus eiuſdem Matthæi ſæpius ad ſe veniſſe, & cauſa domini ſui rogaſſe importunius, vt ei domũ in qua Robertus Belliſinẽſis iacebat, oſtenderet. Hæc omnia cùm audiſſet Cancellarius, conuocatis in domum ſuam Electo Syracuſano, Matthæo notario, Richardo Moliſij comite, Rumoaldo Salernitano archiepiſcopo cęteriſq; epiſcopis, ac pleriſque proceribus, rem eis totã expoſuit, iuſſitque Salernum eorum conſiliis accerſiri. Qui cùm interrogatus eſſet, vtrum ipſi Roberto medicinam aliquam obtuliſſet, audacter & prõpte reſpondit, nunquam ei quidpiam ſe dediſſe. At vbi productis teſtibus falſum dixiſſe cõuictus eſt, adiecit nihil ei ſe dediſſe quòd læſionem poſſet inferre. Nam ſiruppum roſatum ſimplicem fuiſſe quẽm dederat, & eum quidem nõ à ſe factum, ſed emptum ipſa die à quodam apothecario Iuſto nomine fatebatur. Vocatus autem Iuſtus reſpondit eo toto menſe qui tranſierat nihil ei ſe penitus vendidiſſe. Ita Salernus in omnib' quæ dixerat fallax inuentus, obiecti criminis ſuſpicionem magnopere roborauit. Sequenti verò die congregata curia, vocatiſque magiſtris iuſtitiariis, cùm ſollenniter accuſaretur, cõſciẽtiæ flagitio præpeditus, ita miſere

Interrogatur medicus ſuſpectus de morte Belliſinenſis.

Alias pharmacopola vel myropola.

ſcere reſpondebat obiectis, vt plenã iudicibus fidẽ faceret, hoc cũ maleficiũ perpetraſſe. Itaq; prolata in eũ ſentẽtia, decreuere bonis omnibus ſpoliatũ, capitali ſupplicio ſubiacere, ſolũ ei viuẽdi ſpem in miſericordia curię relinquentes. Qui detruſus in carcerem multis adactus eſt minis, & promiſsioni bus attentatus, vt fateretur cuius id prece vel conſi lio feciſſet, ſed hoc ei perſuaderi non potuit. Medicus incarceratus.

Cùm hanc in Siciliç partibus fortuna conſpirationis ſeriem ordiretur, aliam interim in Apulia multorum roboratam confœderatione texuerat. Cùm enim multi proceres indignarentur Richar dũ Moliſii comitẽ tantæ ſubito dignitatis eſſe culmine ſublimatũ, Henricũ fratrẽ reginæ mõtis Ca ueoſi comitẽ aduerſus illum ſtimulauerant, dicen tes inertem eum à multis & timidum appellari, qui dedecus & iniuriã ſibi totíque regno ſimul illatam vel nimis patiẽter ſuſtineat, vel conſentiẽdo diſsimulet. Nec enim ambigi parũ honeſtã inter ceſsiſſe cauſam, vt regina quàm primũ regni Baliũ adepta eſt, Richardũ de Mandra nullius virũ conſilij nobiliſsimo Moliſii comitatu donatũ præ ceteris omnibus ſibi familiarem aſciuerit. Quòd ſi ipſe quem res ad vindictam ſupra cũctos expoſcebat à prædicto Richardo tantę vellet præſumptio nis pœnas exigere, ſuum ei nequaquam defuturũ auxilium. Ad hoc comes id hactenus ſe neſciſſe reſpondit, ignorãtiæ, non timiditati quòd vindictam diſtulerit aſcribendum: nunc iam ipſi quid actum iri velint confidenter dicant, prompte ſe fa-

ctorũ quicquid decreuerint, neq; sororis suæ dedecus vltra passurum. At illi Richardũ Molisii comitem vel interfici, vel à curia saltẽ amoueri cẽsebãt. Regni verò curam ad eum qui reginæ frater & regis esset auunculus, pertinere. His ille ductus consiliis, multos milites Hispanos, qui partim cũ eò venerant, partim adeũ nuper confluxerant, armis præmuniens, quã mature posset in Siciliã transire festinauit, plerosq; etiã ꝓcerum, quorũ hoc agebat instinctu, secũ ducturus. Nã Boamundus comes Monopoleos vir prudens & facũdus, Gulielmus de Gisoaldo, Richardus Balbanensis, aliiq; plures eũ sequi decreuerãt, sperantes siquidẽ ꝓpositũ suũ adimpleri cõtingeret, facile se per eũ quod à curia peterẽt adepturos. Necdũ enim cũ huiusmodi cõsilia pertractarẽt, cãcellarii potestatem eò peruenisse cognouerant, vt omnibus in curia præemineret. Quòd vbi paulopost fide nõ dubia perceperũt, primũ ab incœpto paulisper absterriti, deĩde resũptis animis ad ꝓpositũ nihilo segnius peragendũ accincti, tandẽ in Siciliã peruenerunt. Quorũ aduentu cõperto, causaq; simul aduẽtus præcognita, Richardus comes cãcellariũ adit. Hẽrici comitis & Apulorũ ei cõsiliũ aperit, rogatq; obsecrãs ne patiatur hominẽ insanũ, & eos qui cum ipso venerint sola stimulatos inuidia temeritatis suæ votum explere. Siquidẽ enim in curia eis seditiones impune liceat excitare, & in eos qui curię seruiunt, cõspirationibus factis licite debacchari, ipsi culpam oportere specialiter imputari, & in eũ iniuriã redũdare, quis

De Henrico comite apud cancellarium.

cum administrationē regni susceperit, improborū debeat contumaciā coercere. Cācellarius autem licet illū sibi suspectū multorum fecisset opinio, ne tamē ipse cōtemni videretur, aut ea regnum occasione perturbari cōtingeret, seditiosos à curia tumultus arcere cōstituit, & improbis Apulorū consiliis occurrere. Missis itaq; literis regus Henrico comiti qui iā Thermas vsq; peruenerat, iussum est ad vrbē cū accedere, Boamundum verò comitē, aliosq; qui cum eo erāt Thermis interim mādatum curię præstolari. Venientē ergo comitē cācellarius benigno vultu suscepit, & post multam colloquutionē blandioribus eum verbis aggressus, hortari cœpit ac diligētius admonere, ne rebellādi multis occasionē daturus, haud facile reparabilem regni quietē quibuslibet seditionum motibus exturbaret, nec Apulorum fabulis traheretur, quorum in eo semper hæsisset cōsilium, vt regnū aliquatenus perturbarent, nihil esse qđ eum exasperare debeat, cum & opes ei affluenter suppetant, & inter maximos regni proceres, loco sit non impari cōstitut': id ei maxime cauendum, ne reginā offendere præsumat, aut contra voluntatem eius quidpiā agere, perquā hæc adept' fuerit, & maiora putetur nisi per eū steterit, adepturus. Ita multis assertionibus ex illius animo cōceptū in Apulia furorē eliminās, vixque tādē ad innatæ stoliditatis simplicitatē eū retrahēs, indignationē eius cōpescuit, & Richardū comitē accersiēs, pacē inter eos & cōcordiā renouauit. Reginę quoq; nihilominus erga eūdem

Cancellarius ad Hēricum comitem fratrem reginæ.

comitem animum mitigauit, quam plurimum quidē offenderat, multis in Apulia perperam ac temere cōtra mādatū curiæ perpetratis. Promisit autē se deinceps cōsiliū in omnibus habiturū cācellarii, nec vlterius reginæ volūtatē in aliquo trāsgressurū. Tum demū cācellarius literis suis Boamūdū

Socios Hērici Thermis euocat cancellarius.

comitē, eiusq; socios qui Thermis morabātur accersiit, eisq; benigne susceptis, cū aduētus causā inquireret, dixerunt id sibi principale fuisse ꝓpositū, vt visitarēt eū, optātes ab eo cognosci, & inter fideles eius milites accenseri, simulq; vt per eum quædam quæ petituri erant apud maiestatem regiam obtinerent. At ille sibi gratum esse quòd venerint, opemque suā illis nō defuturā respōdit: suū tamē esse cōsiliū ne quid in prēsēs àcuria peterēt, alias eorū petitionē efficacius admittēdam. Sic ergo Panhormi paucis diebus cōmorati, vidētesq; rē secus ac ꝓuiderant accidisse, tandē in Apuliā redierunt. Boamūdus tamē comes, vt erat vir nō negligendæ prudētię, multa cācellario familiarius colloquēdo fauorē & amicitiā ei⁹ obtinuit: q̄ postmodū nō ea

Apuli leues in amicitia.

qua solēt Apuli leuitate vel inanib⁹ verbis, sed fide nō dubia, certisq; rerū argumētis excoluit. Hēric⁹

Henricus familiaris cācellarii.

autē comes cācellarij penitus volūtatē & consiliū sequebat̄, eiq; tāta se familiaritate cōiūxerat, vt cū eo balneū frequēter intraret, cū eo singl̄is dieb⁹ ad curiā ascēderet, indēq; reuertētes, magnā diei partē secretius colloquēdo trāsmitterēt. Qui vero cōspirauerāt aduers⁹ cācellariū, vidētes si cōcordiā illā inter eos ꝑseuerare cōtigeret, machinatiōes suas

ſperato nõ poſſe fine cõcludi, modis omnibus per quirebant, quibus poſſent artibus eam amicitiam & familiaritatem diſſoluere, primóque mentem comitis quibuſdam inſinuationibus pertentantes aiebant non oportere reginę fratrem in curia quẽpiam ſuperiorem admittere, nec eius frequentare domũ, & inhęrere veſtigiis, à quo potius ipſe debuerat viſitari, nam ad eum poteſtatis pręrogatiuam & totius regni curam merito pertinere. Quibus ille, Frãcorum ſe linguam ignorare quæ maxime neceſſaria eſſet in curia, nec eius eſſe reſpondebat induſtriæ, vt oneri tanto ſufficeret, cancellario curam hãc rectiſsime debere committi, qui diſcretus eſſet & prudens ſumméque nobilis, regi quoque nihilominus ac reginæ nõ dubia propinquitate coniunctus. Hac illi repulſa non contenti, milites Hiſpanos quos ei maxime familiares eſſe cognouerant, cœperũt ſecretius conuenire, dicentes multę manſuetudinis & patientiæ comitem eſſe, qui cancellarium quẽ velut hoſtem deberet perſequi, potius diligat & honoret, propenſiorem ei reuerentiam exhibendo, & hoc eum forte videri prudenter agere, quod ſororẽ nolens offendere docuerit animum patienter omnia ſuſtinere, niſi patientiam hanc grauis infamia ſequeretur. nunc reliquum quidem eſſe, vt haud inhoneſtis reginę votis deſeruire credatur, ipſiusque cancellarii libidini ſeu potius inceſtui conſentire, aut illicitam eorũ familiaritatem ſe neſcire fateatur. Patere autẽ omnibus hãc eſſe vt dici ſolet, nimis craſſam ac ſupinã

Tentant æmuli diſſoluere familiaritatem inter Cancellarium & Henricũ.

ignorātiā, vt quod omnes prędicāt, solus ignoret. Hæc igitur à multis frequenter audita milites ad aures comitis pertulerunt. Qui cū primum mēte dubia vacillaret, dehīc ab ipsis rei principibus qui confinxerāt ea, cumulatius eadem audiens, plenā his quę sibi dicta fuerāt fidē adhibuit, relictoque cancellario, cōsiliis eorum adhęsit, quod inde suaderent se facturū pollicitus. At illi rē quam multū desiderauerāt adsequuti, nō distulerunt eū pręstitis hic inde sacramētis quibus visū est pactionibus obligare. Hæc ergo conspiratio iā eò vsq; processerat, vt amicis cācellarii plurimū terroris incuteret. Nam Gaytus Richardus magister palatij quē eisdē constabat esse sacramētis astrictū, magnas conspiratoribus vires addiderat. Nec enim contētus militibus suis, quibus ipse stipēdia dabat, maximā partem militū regis & vniuersos curię sagittarios ita sibi donis ac beneficiis multis illexerat, vt eius in omnibus voluntatē & imperia sequerentur. At Cancellarius aduersus eorum insidias sese pręmuniens, statuit non iam omnes vt consueuerāt indifferenter admittere, sed certas horas constituit quibus ad eū omnibus pateret accessus, militesq; suos eisdē horis paratos adesse pręcepit. Sed & quinquaginta viros eligēs qui post primā ianuā in vestibulo domus cū armis parati semper assisterēt, numerū quoq; militum studuit adaugere. Plerosq; etiā milites transmōtanos qui de Frācia nuper venerāt Hierosolymā transituri, secū detinuit, inter quos erat Ioannes de Lauardino cuius acta cancellario nō parū attulerunt incōmodi, quēadmodū sequē-

A cancellario dissoluitur Henricus.

Cancellarius aduersus insidias præmunitur.

tia declarabũt. Poſt aliquãtũ vero tẽporis cancella rius cupiens patefactis hoſtiũ cõſiliis ad vindictã accingi, reique ſtatũ prius diligẽter cõſiderãs, animaduertit nondũ tãtas ſibi vires ſuppetere, vt auderet ſolẽni iudicio cõiurationis principes accuſare, ne latentes & occultas inſidias in apertã ſeditionẽ cõuerteret. Sed nec oportere rẽ diſsimulando diutius occultari, ne cũ amplius viriũ collegiſſent, difficile poſſet eorum mechinationibus obuiã iri. Ad aliud ergo traductus cõſilium, regi reginæq; perſuaſit, vt Meſſanã proficiſcentes inſtantẽ hyemem ibidẽ trãſigerẽt, deinceps ſi viſum foret ad primã veris tẽperiẽ in Apuliã tranſituri. Huius autẽ diẽ & cauſã itineris Gilberto comiti Grauinenſi miſſis literis indicauit, ſcribens eidẽ vt negociis omnibus ad pręſens poſthabitis, quã celerrime poſſet Meſſanã veniẽs Pharũ tranſiret. caueret autẽ ne ſicut tẽpore Gayti Petri fecerat ad curiã inermis accederet, ſed ita militibus armisq; pręmunitus, ne tamẽ exercitũ ducere videretur. His diebus tanta cõtigerat inũdatio pluuiarũ, quãta per multũ tẽporis in Sicilia viſa nõ fuerat. Vnde curiæ familiares occaſionẽ nacti perſuadere nitebãtur cãcellario, vt in proxime vẽturã æſtatẽ iter propoſitũ differret. Quod cũ obtinere nõ poſſent, ſperabãt tamẽ regẽ ac reginã ipſũq; cãcellariũ ob imbres cõtinuos & itinerũ difficultatẽ ab eo quod ꝓpoſuerãt abſterrẽdos. At ille nihilo ſegnius miſſo cũ literis regiis hoſtiario, ꝑ vniuerſa quę in trãſitu erãt oppida, iuſsit dilatari viarũ ãguſtias, & abrupta pſcidi, oĩaq; trãſituro regi neceſſaria iuxta cõſuetudinẽ præparari.

At vero circa pręfixum terminum repente contra ſpem omnium cęli facies immutata quanta prius imbrium horruerat denſitate, tantæ ſerenitatis indicio gratam cœpit deinceps ſpondere temperiē. Itaque rex XV. die nouembris, vt cōſtitutum fuerat, Meſſanam proficiſsitur, relictis Panhormi militibus ad ipſius cuſtodiam ciuitatis. Erat tūc Meſſanæ Robertus comes Caſertinus cum filio ſuo Rogerio Tricarici comite, & regis ibidē pręſtolabat aduentum. Audierat enim Gulielmum de Sācto Seuerino conſobrinum ſuum qui nuper ab exilio reuocatus fuerat, à Regina multis amicorum precibus impetraſſe, vt ei terra ſua quam extra regnum fugiens admiſerat redderetur: eaque de cauſa cum aduocatis ſuis ad curiam venerat præparatus, vt Montorium & Caſtrum Sancti Seuerini cęteraq; oppida quæ prædictus Gulielmus tenuerat, ad ſe iure pertinere contēderet, ipſiusque Gulielmum patrē iniuſte ac violenter eadē poſſediſſe. At cācellarius cum neque Gulielmum quem ſibi fidelem agnouerat, iacturę vellet quidpiam ſuſtinere, comitemque timeret offendere, ne ſuſpectę viro fidei malignādi pręberetur occaſio, & huic patrimoniū ſuū integre fecit reſtitui, & illi terram aliā in Apuliæ partibus eo tenore concedi, vt ea quam aduerſus Gulielmum intēdebat actione ſopita, nūquam ſuper hoc de cætero controuerſiam ſuſcitaret. Paucis autem diebus poſt aduentum regis maiores ciuium cū magnis muneribus cancellarium adeuntes rogabant eum inſtātiſsime, vt priuilegiū

Rex, regina & cancellarius Meſſanam proficiſcūtur.

eis

eis reddi faceret quod olim Rogeri' rex super quibusdam ciuitatis inmunitatibus factũ postea pœnitentia ductus eis abstulerat. At ille ratus sua plurimum interesse, vt eorũ sibi conciliaret animos, noluit oblata dona suscipere, sed eorũ gratis petitionẽ impleuit. Videntes interea Messanenses de totius regni partibus ad curiam multã virorũ ac mulierum turbam confluere,, neque suo quẽpiam iure fraudari, sed in omnibus iudiciis distincte rigorẽ obseruari iustitię, ad accusandum Richardũ Messanę stratigotum audacter prosiliunt: libellos accusationis conscribunt, eosque cancellario porrigentes, ingenti clamore postulant iudicio rẽ cõmitti. Alii rapinas, homicidia, furta, incendia, consensu illius asserunt à maleficis accepta pecunia perpetrari: alij vineas aut domos sibi cõqueruntur ablatas: multi stupra virginum, adulteria, plerique etiam iudiciorum ei subuersionem obiiciunt. Cancellarius autem cum viri prudẽtiam & ingenium agnouisset, arbitratus eum parti suæ plurimum roboris allaturum, si mẽtem illius beneficiis sibi posset allicere, tentabat rem aliquandiu protrahendo furẽtis plebis iram cõpescere. Illi vero nihil ex dilatione mutato consilio, vidẽtes cancellarium negligentius ac tepidius respondere, rursus accusationes in scripta redigunt, eaque à summitatibus harundinũ suspendentes, ante palatium ingentẽ clamorẽ attollunt, miserum esse dicentes cæteris omnibus ius suũ cõsequẽtibus, solos Messanenses qui regni fidelissimi semper extiterit, haberi ludibrio

Richardus Stratigotus Messanẽsis à ciuibus accusatur.

& corũ voces in curia non audiri. Tũc regina clamorẽ vulgi nõ ferẽs cãcellario pręcipit, vt eorum scripta recipiẽs, negociũ hoc sine dilatione definiat. Cãcellarius autẽ magistris iustitiarijs causã delegat. pręcipiẽs itidẽ vt Richardo stratigoto diẽ dicãt, & nusquã ab auctoris iuris tramite recedẽtes, controuersiã ipsã legitimo fine cõcludãt. Qui die cõstituto diligẽter allegationib' vtri'q; partis auditis, cũ post ipsi' negocii examinationẽ stratigotus multorũ reus criminũ patuisset, lata sentẽtia decreuerũt eũ post bonorum amissionẽ carcere vinciendũ. Messanẽses igitur ob redditũ sibi priuilegiũ, & stratigoti dãnationẽ cãcellarii nomẽ multis laudibus extollentes, eius se beneficio libertati redditos fatebãtur, paratos se dicẽtes ipsius gratia quantęlibet difficultatis onus suscipere. Verũ exitus rei fidẽ eorũ ostẽdit tã Graia perfidia, quã leuitate piratica vacillare. Paulo post enim magna pars ciuiũ Hẽrico comiti suadẽte Bartolomæo Perisino qui plurimũ apud Messanẽses poterat, occulte iurauit. Multi quoq; Calabrorũ qui Messanã audito regis aduẽtu cõfluxerãt, eisdẽ erãt sacramẽtorũ nexib' irretiti: nec incertũ erat Gẽtilẽ Agrigẽtinũ episcopũ à cãcellario defecisse, neglecto quod ei pręstiterat sacramẽto. Interea Gilbertus comes Grauinẽsis ex insperato superueniẽs, cõiuratorũ repressit audaciam, & incipientẽ iã apertis indiciis apparere, cõpulit inter suas iterũ latebras occultari. Cẽtũ enim milites nõ dubię virtutis secũ adduxerat armis, vt pręmonitus fuerat, diligenter instructos, quos denominatissimis Apulię ac Terrę laboris militibus

Sententia in stratigotum.

Gilbertus comes Grauinensis.

multis cognitos bellis elegerát. Tota vero ciuitas varijs iá cœperat rumorib⁹ fluctuare, & plebẽmultosq; milites aduers⁹ cãcellariũ prẹter eá quę iá plurimũ inualuerat cõspirationẽ, è vicino quoq; causa suppetẽs instigabat. Nup enim ad eũ de Francia Normániaq; clientuli multi cõfluxerát, qui vt eorũ mos est, in cõtumeliosa verba prẹcipites, & curiæ patrocinio licẽti⁹ abutẽtes, Græcos & Lõbardos proditores appellabát, multis eos iniurijs lacessentes. Héricus ergo comes crebris eorũ qui cõspirauerát exhortationibus & cõsilijs aĩatus, terminũ certũ cõstituit, vt in cácellariũ à curia redeuntẽ irrueret improuisus & incautum occideret. Cũque dies instaret quo id sibi faciẽdũ decreuerat, à multis occulte iusiurãdũ interim exigebat, inter quos Rogeriũ vnũ de iudicibus ciuitatis nocte quadam accersiẽs, petiit itidẽ ab eo vt iuraret voluntatẽ comitis se facturũ. Qui cũ respondisset, nequaquá adeo se temerẹ iuraturũ, nisi rẽ ei manifesti⁹ indicaret, Comes ei de morte cãcellarii propositũ suũ aperuit, dicẽs multos proceres & episcopos, magnáq; partẽ Messanẽsiũ in idem sacramẽto sibi præstito consentire, diemque nihilominus ad hoc communi consilio præstitutam eidem exposuit. At ille gratũ hoc sibi fore simulás, asserẽnsque nemini sapiẽti displicere rẽ tantorum procerũ cõsilijs adprobatam, sed inconsulti ac prẹcipitis esse animi sine deliberatione rem tantã inconsultẹ promittere, vix tandem in crastinum inducias impetrauit, interposita fide quod creditum sibi cõsiliũ nemini

Insidiæ in cãcellariũ ab Henrico comite:

Patefactæ cãcellario insidiæ.

reuelaret. Sũmo verò manè cancellariũ adiens omnia illi verba comitis enarrauit, multos inquiens aduersus eum Siciliæ proceres cõiurasse, mature deliberandũ qua via improbis eorum cõsiliis obuietur, vnius ad hoc diei spacii indulgeri. diẽ enĩ crastinũ ad peragendum eorũ propositum certissime constitutũ. Tunc cãcellarius vocatis ad se Gilberto comite Guinensi, Boamũdo comite Monopoleos, Rogerioq; Auellini comite, quibus maxime confidebat, rem eos ex ordine totã edocuit. At illi periculum imminẽs attẽdẽtes, Rogerio iudici pręceperunt, vt ad comitẽ rediens eius satisfaceret volũtati, ne si iurare nolens aduersus eũ cõfidẽtius loqueretur, ex hoc ipso quidpiã illi suspicionis ingereret. Neque vero periuriũ incurrere vereretur, per quod ipsius regis iniuriã totiusque regni dedecus & opprobrium propulsaret. Id cum ille nõ secus ac iussus fuerat peregisset: visum est cãcellario regẽ ac reginã super his cõuenire, eosq; cõsiliũ & acta comitis edocere. Quod vbi regina cognouit, anxia cepit distrahi sollicitudine multęq; fluctuationis ęstibus agitari. Durius enim in fratrẽ decernere quidpiã tãtãque pręsũptionẽ animaduersione digna punire: crudele quidẽ tyrãnidique proximũ videbat. Sed & si fratri parceret, intelligebat cãcellario non dubium capitis periculum imminere, neque posse proditores ab eo quod cœperãt absterreri, simulque considerabat indignum eũ esse cui fraternus exhibetur affectus, qui sororis despectã reuerẽtia, qui tot ei beneficiorũ immemor, id solum agere decreuisset quod ad eius dedecus

& infamiam non ambigeret retorquendum, multisque rebellandi præbes materiam, regni pacem, & quietem niteretur modis omnibus impedire. Huic ergo deliberationi iusta succedens indignatio, fraternam ab eius animo clementiam exturbauit: placuitque congregata curia comitē sollenni iudicio conueniri, conuictumque vel confessum interim in aliqua munitionum seruari, donec eius indicio cæteri possent proditores agnosci. Missis igitur hostiariis, curiæ familiares, episcopi, comites, cęterique proceres cùm magistris iustitiariis ad curiam conuocantur. Quibus admissis, cæteri omnes ab ingressu palatii prohibentur, præter paucos milites cancellarii, quos ipse iusserat introduci, timens ne tumultus in curia vel seditio quælibet oriretur. Cùm enim sciret plęrosque proceru m qui aderāt Hērici comitis fauere partibus, timebat ne si cum eo districtius agi cœpisset, rem in seditionem converterent, ideóque sub tunica loricam indutus, prædictos milites paratos ibidē adesse iusserat, & à quibusdā clericis suis aliquot enses latenter inferri. Cúmque iam omnes in curia consedissent, Hēricus comes, vt à cohortatoribus suis edoctus fuerat, indigentiam suam cœpit exponere, dicens multis se debitis coartari, comitatum mōtis Caueosi sumptibus vel angustiis non posse sufficere, petiitque principatum Tarēti, vel comitatum, quem in Sicilia Symon comes olim tenuerat, sibi concedi, quasi iustam habiturus aduersus cancellarium occasionem, siquidem hæc ei petitio

Cancellarius lorica sub tunica armatus.

Henrici petitio.

Gibertus Grauinensis respondet acriter.

negaretur. At Gilbertus comes Grauinensis ex illius verbis oblata sibi copia respondendi, hoc ait, quæ velut ense stricto preces porrigens timide nūc improbeq; postulas, facile dudum impetrare potueras, si in animum induxisses erga regem ac reginam te qualem oportuerat exhibere. Nunc autem hanc eorum animis de te non iam opinionem, sed firmam stabilēque sententiā iniecisti, vt non solū indignum te credant qui ad altiora debeas promoueri, verum etiam id tibi dando quod possides, magnopere se fuisse deceptos existimēt, neque dignū censeāt in regno suo quicquam à te deinceps possideri. Vt enim inmēsam pecunię quantitatem in vsus turpissimos temere prodigéque consūptam, vt oppida quæ tibi data fuerāt domesticis rapinis & iniuriis multis attrita prætereā: ausus es in ipsum regem eiusq; matrē nequitię tuæ venenum aspergere, vt reginæ consuleres castella sua munire, eóq; thesauros suos dum liceret transferre, dicēs incertum esse, quem erga ipsam animum rex esset postmodū habiturus. Regi verò persuadere tentabas, vt regni tibi curā & administrationem cōcederet. Asserebas enim reginā priuatas vtilitates sectantē regni statumin deterius cōmutare, ciuitates oppidaque large distribuere, regios paulatim exhaurire thesauros: multa demum agere, quæ & regnum euidēter pessundarēt, & honori filii derogarēt, & maternū prorsus affectū excludere viderētur. Rex vero temeritatē tuā agnoscēs respōdit, vbi matrē suspectā haberet, multo se tibi difficili' crediturum. Sic inter matrē & filiū discordiā seminās, trāquil

litati regni, q̃ deflebas pessũdari, ꝓuide cõsulebas. Heimihi falsitatẽ impudẽter conaris obiicere: hęc eorũ me scias indicio cognouisse: ecce pręsẽtes sũt ãbo, quod vtriq; dixisti corã vtroq;, nega si potes. Hũc autẽ ad aliud deuolutus cõsiliũ, & ꝓditionis furiis agitatus, eo te sceleris inmersisti, vt cãcellarii sãguinẽ tibi ꝓponẽs hauriendũ, eligensq; tãtis nõ solus inuolui flagitiis, cũ id te facturũ iurasses, multos idẽ iurare fecisti. Velim ergo te palã nũc in praesentia regis edicere, qđ cãcellario crimẽ intendas, cuius eũ sceleris arguas, quid demũ causae sit qđ tã atroces in eũ inimicitias excitauit. An tibi debitã hęreditatẽ subripuit, aut patrimonii tui fines inuasit? Nunquid eũ tibi dãni vel iniurię quidpiã intulisse cõquereris? An quod veri⁹ est, inuidia stimulatus in eius odiũ exarsisti? Indignaris nimirũ eius arbitrio curiã regi: moleste fers eũ vice regis omnib⁹ regni populis imperare. Si parẽ gloriã affectas, virtute prudentiaq; illi te parẽ exhibeas, & ambitã tibi dignitatẽ vltro cõcedimus. Quòd si temeritatis innatae pręiudicio cõdẽnatus, eò aspirare nõ potes, neq; nos certe patiemur sub rectore temerario regni periclitari fortunã. Sed ad hęc mihi forte respondes, te semper in curia viros prudentes ac strenuos habiturũ, & qđ industria tua non possis, hoc eorum facturũ consiliis. & id quibusdam forsitã vere dicere putareris, nisi terrae tuae quàm opulentissimã recepisti, pręsens calamitas argumẽto nobis esset, quid in te sit spei ac fiducię reponendum. Quod ergo iure tibi negãdũ palã nõ ausus es postulare, id facta cõiuratione per teipsũ ausu temerario

ſubripere conabaris In quo & regni quidem inuẽtus es perturbator, & contra maieſtatem regiã cõtumax ac rebellis, eóque ipſo meruiſti non ſolum terrã quã poſſidebas amittere, ſed & capitalẽ ſubire ſententiã, niſi veniam tibi velit regia benignitas indulgere. Henricus itaque comes audiens ex inſperato palam eſſe cuncta quæ geſſerat, tanti ſe criminis obiectione pulſari, neque dari ſibi copiam, vt quãlibet dilationis interim cauſam opponeret, inter metum ac ſtuporem anxie deprehenſus, tarde timideque reſpondit, nunquam ſe cõtra cancellarium conſpiraſſe. At Rogerius iudex productus inmedium, quòd ille negabat ſe probaturũ aſſeruit, dicẽs ſe ipſum minis adactum nuper ei iuſiurandũ de morte cancellarii præſtitiſſe. Quibus verbis adeo comitis mentẽ & ingeniũ perturbauit, vt nec illius dicta refelleret, nec obiecta purgaret, ſed in contumeliæ verba prorumpens Rogerium iudicem proditorem appellabat, ac periurũ, qui iureiurãdo neglecto, cõſilia ſibi credita prodidiſſet. Ita ſua ipſius confeſsione damnatus intra palatiũ iuſſus eſt cuſtodiri, ſubitóque nunciatum eſt in curia milites Hẽrici comitis armatos in domum illius ſe recepiſſe, totam vrbem eſſe in motu, multos ciuium ad arma concurrere. Tunc cãcellarius milites comitis Grauinẽſis ſuoſque iuſſit armari, & ante palatium cõuenire, miſſique ſunt per vrbem hoſtiarii qui ciues ab armis iuberent diſcedere, populique metum ſedarent. Inde voce præconis denũciatur Hiſpanis, vt omnis eadẽ die Pharũ tranſeant,

Henricus comes timidè reſpondit.

Rogerius iudex in Henricũ.

Vrbis tumultus.

sceant, alioqui in crastino quotquot eorum inuenti fuerint, in carcere retrudendos. At illi relictis armis, vt eis imperatũ fuerat, prout quisque celerius poterat, in Calabriã transierũt. Græci vero quod Messanæ gestum fuerat audientes, spe lucri fugientibus occurrebãt, & multis eos verberibus affligẽtes, tandem saucios, nudosq; omniumque rerũ inopes dimittebant. Quorum magna pars in Solauię Syluę niuibus periere, hyemis asperitate consumpti. Vrbis ergo tumultu sedato, Bartholomæus Luscienfis cancellarium adiẽs, vltro cõfessus est eiusdem se conspirationis fuisse participem, veniamq; postulans & cõgruam satisfactionẽ offerens, AEgidii Venusini abbatis precibus impetrauit, vt extra regni terminos aliquãti tẽporis sustineret exilium, donec vniuersis proditoribus expulsis, integreque paci curia restituta, regis eum indulgẽtia reuocaret, terra ipsi⁹ interim ab eodẽ AEgidio possidẽda. Huius sequutus exemplum Rogerius Sorellus, se quoque manifestauit iurasse cũ aliis, multis persuasionum fraudibus circumuentũ. Sed idẽ venia non impetrata carceri datus est, eò quòd id tarde confessus fuerat, cum iam omnes coniurationis auctores, Henrici comitis indicio proderẽtur. Hostibus itaque cognitis, ingens cancellariũ sollicitudinũ turba concusserat, ambigẽtem cui se cõsilio potissimum inclinaret. Amicorũ enim eius pleriq; coniuratorũ numerum & potentiam attendentes, periculosũ æstimabant in singulos vindictam extendere, nec eo modo posse ma-

Se prodũt coniurati in cancellarium.

lum hoc radicitus amputari, cùm certè pluribus eorũ vel omnibus qui cõspirauerant capitis, semper tamẽ superesse cõtingeret qui propinquorũ vellent iniurias vindicare. Ideóq; cancellario suadebant, vt eos deinceps mitigare potius quàm persequi conaretur: eisq; simul ad curiã cõuocatis in pręsentia regis ignoscẽs, impunitatẽ cõcederet, & innocentiã suã paucis exponens, adderet se quidẽ ad vindictã viribus vti posse, sed malle vincere beneficiis quã in viros nobiles, quos honorare propo suerat, tyrannice desæuire. Porro Gilbertus comes Grauinẽsis cui⁹ sentẽtia pręualuit his omnino cõtraria sẽtiebat, neq; cẽsebat oportere quempiam illorũ impunitũ euadere, quos tãti sceleris participes aut conscios esse cõstaret, maxime cũ aduersus Richardũ Molisii comitẽ, qui eũ à curia dudũ expulerat, videret vltionis sibi tẽpus cõgruũ occurrisse. Alii terræ ipsius cõsuetudinem & tyrãnidem plenius agnoscẽtes, cum futura diligẽtius prouiderẽt, aiebãt illos oportere vel omnino nõ capi, vel captos in pelagus demergi, aut aliâs latẽter interfici, vel membris saltem principalibus mutilari. Hoc enim modo Rogeri⁹ regem prudentissimũ regno suo pacẽ olim integrã peperisse. Vtilis quidẽ & securitatis plena sentẽtia, sed tantã crudelitatẽ in misericordiã pronior cãcellari⁹ abhorrebat. Post paucos igitur dies cum ad curiã vocati comites aliiq; proceres ex ordine cõsedissent, Boamũdus Tarsensis, frater Carbonelli adolescẽs egregię virtutis & nobilitatis pręclarę surgẽs in medio procerũ, dixit

Variãt sententiæ de cõiuratis.

Boamundus Tarsẽsis in comitẽ Molisii.

Richardū Molisii comitē inter familiares curię regis ac reginę beneficio cōstitutū, erga eos parū fideliter se gessisse, cùm his qui aduersus cācellariū iurauerant cōsensisset. Ipsum enim nō solum ex ore Herici comitis eorū agnouisse propositum, sed & cōsilium adprobasse, nec vt debuerat aduersus eorum insidias curiā pręmunisse. Quòd si quidē ipse negare contenderet, se probaturum nihilo segnius asserebat. Comes autē audacter ei falsitatem obiiciens, & oblatā probationem in prompta defensionis instantia subsequutus, iurabat nunquam se contra cancellarium mali quidpiam cogitasse, & vt erat impotens iræ, velut ex indignatione prorumpens in lachrymas, clamabat susceptam cùm Boamūdo monomachiam, sibi esse pro minimo: nā sequidem aduersus illum aliosq; duos ei similes cōfidentissime pugnaturum, sed hinc eius animo iustā doloris causam ingeri, quòd id de se cancellario persuaderi potuerit, cui deuote semper obsequi studuisset. Et nisi comitis ei Grauinensis obfuisset odium, facile potuerat à cancellario veniā impetrare, cùm nec eum iurasse constaret, neque iurantibus quicquam virium ministrasse. Dum hæc aduersus comitem agerentur, Robertus comes Casertinus adiecit eundem auctoritate sua dudum in Apulia Mandram, & quædam oppida regis in Troianorū finibus inuasisse, furtimq; adhuc eadem ignorante curia possidere. Ad hæc ille respōdit, quod Gayt⁹ Petrus qui tunc pręerat curię Mandrā ei tenendā ad tempus ea lege dede-

Robertus comes Casertin⁹. Casertensis vero comitat⁹ est in regno Neapolitano.

rat,vt inde singulis annis curiæ certã redderet pecuniæ quantitatem. Oppida verò quæ in partibus Troianorũ inuasisse dicebatur, itidem sibi à Turgisio terræ illius camerario fuisse concessa. Interrogatus idem Turgisius qui tunc forte præsens aderat, negauit eum hæc oppida sua licentia tenuisse. Iussi itaque sunt proceres omnes preter curię familiares in partẽ secedere, super his que aduersus comitem dicta fuerant iudicialem sententiam prolaturi. Erãt autem ii qui ad iudiciũ faciendũ surrexerãt, Boamundus Monopolis comes, Robertus de Lauro comes Casertanus, Rogerius eius filius Tricarici comes, Rogeri⁹ comes Auellini, Symõ comes Sangrẽsis, Rogerius comes Giracii, Rogerius Tironensis magister comestabilus, Florius Camerõtẽsis, Iudex quoque Tarẽtinus, & Abdenago Hãnibalis filius, qui magistri erãt iustitiarii. Quibus inuicem super his disceptãtibus visum est Richardum Molisii comitem anteq̃ Gaytus Petrus fugeret, Mandram quam ab eo acceperat, licentia curię tenuisse. Post illius autem discessum, cũm eã teneret occulte, neq; rem, vt oportebat ad regis notitiam referret, non iam precario possidẽtem, sed inuasorẽ rectius ęstimãdum, vt qui sua tantum auctoritate, nõ consentiente, sed ignorãte curia, possideret, eũq; de tota terra, quã tenuerat in misericordia regis esse, tũ ꝓpter id, tũ propter prędicta oppida, quæ constabat eum sua itidem auctoritate cõtra fidem regi debitam occupasse. Hãc ergo sentẽtiã vice cõsensuq; omnium Boamũdus comes, vt erat vir eloquẽs in pręsentia regis exposuit. Tunc

Turgisius terræ Troianæ.

Iudicis in comitem.

Boemundus habet Volaterranus.

Richard' comes exclamauit iniuste se grauari, odiũ ęquitati manifeste præferri: paratũ se probare quòd iniquam falsamque protulisset sentẽtiam. Quibus verbis Boamundus comitem prohibuit curiæ respondere, dicens iniuriam hanc non in eos qui iudicauerant, sed in caput regium principaliter redundare. Dehinc iniunctum est archiepiscopis & episcopis qui aderant, vt in auctorem tantæ contumeliæ, quod ęquum esset de iuris seueritate decernerent. At illi iuxta constitutiones regum Siciliæ, decreuerunt, Richardum comitem non solum de terra sua, verum etiam de membris & corpore regis misericordię subiacere, eo quod iudiciũ curiæ falsum dicere pręsumpsisset. Captus igitur & militum custodiæ traditus, Taurominium iussus est perduci, & ibidẽ in castello quod in ardua rupe positum oppido supereminet, summa diligentia custodiri. His itaque duobus viris potentissimis ita captis, nemo iam coniuratorũ supererat quẽ sibi crederet cancellarius formidandum. Episcopus autem Agrigentinus, dum hæc in curia gererentur, præsentiam suam interim curiæ subtrahebat, graui se fingens ægritudine detineri. Nec multo post Ioannes de Sinopoli & Bartolomæus Perisinus eiusdem criminis condẽnati sunt, & in prĩcipatu Salerni per loca munitissima distributi. Galterius autem Modicensis super eadem cõiuratione solenniter accusatus, pacta cum accusatore suo Monomachia, datisque fideiussoribus, diem constitutam iussus est expectare. Interea mortuo

Constitutiones regum Siciliæ.

Incarceratus Richardus com.

Pacta monomachia

At vero circa prefixum terminum repente contra spem omnium celi facies immutata quanta prius imbrium horruerat densitate, tantæ serenitatis indicio gratam cœpit deinceps spondere temperiẽ.

Rex, regina & cancellarius Messanam proficiscũtur.

Itaque rex XV. die nouembris, vt cõstitutum fuerat, Messanam proficisitur, relictis Panhormi militibus ad ipsius custodiam ciuitatis. Erat tũc Messanæ Robertus comes Casertinus cum filio suo Rogerio Tricarici comite, & regis ibidẽ prestolabat aduentum. Audierat enim Gulielmum de Sãcto Seuerino consobrinum suum qui nuper ab exilio reuocatus fuerat, à Regina multis amicorum precibus impetrasse, vt ei terra sua quam extra regnum fugiens admiserat redderetur: eaque de causa cum aduocatis suis ad curiam venerat præparatus, vt Montorium & Castrum Sancti Seuerini cęteraq; oppida quæ prædictus Gulielmus tenuerat, ad se iure pertinere contẽderet, ipsiusque Gulielmum patrẽ iniuste ac violenter eadẽ possedisse. At cãcellarius cum neque Gulielmum quem sibi fidelem agnouerat, iacturę vellet quidpiam sustinere, comitemque timeret offendere, ne suspectę viro fidei malignãdi preberetur occasio, & huic patrimoniũ suũ integre fecit restitui, & illi terram aliã in Apuliæ partibus eo tenore concedi, vt ea quam aduersus Gulielmum intẽdebat actione sopita, nũquam super hoc de cætero controuersiam suscitaret. Paucis autem diebus post aduentum regis maiores ciuium cũ magnis muneribus cancellarium adeuntes rogabant eum instãtissime, vt priuilegiũ

eis

eis reddi faceret quod olim Rogeri' rex super quibusdam ciuitatis immunitatibus factũ postea pœnitentia ductus eis abstulerat. At ille ratus sua plurimum interesse, vt eorũ sibi conciliaret animos, noluit oblata dona suscipere, sed eorũ gratis petitionẽ impleuit. Videntes interea Messanenses de totius regni partibus ad curiam multã virorũ ac mulierum turbam confluere,, neque suo quẽpiam iure fraudari, sed in omnibus iudiciis distincte rigorẽ obseruari iustitię, ad accusandum Richardũ Messanę stratigotum audacter prosiliunt: libellos accusationis conscribunt, eosque cancellario porrigentes, ingenti clamore postulant iudicio rẽ cõmitti. Alii rapinas, homicidia, furta, incendia, consensu illius asserunt à maleficis accepta pecunia perpetrari: alij vineas aut domos sibi cõqueruntur ablatas: multi stupra virginum, adulteria, plerique etiam iudiciorum ei subuersionem obiiciunt. Cancellarius autem cum viri prudẽtiam & ingenium agnouisset, arbitratus eum parti suæ plurimum roboris allaturum, si mẽtem illius beneficiis sibi posset allicere, tentabat rem aliquandiu protrahendo furẽtis plebis iram cõpescere. Illi vero nihil ex dilatione mutato consilio, vidẽtes cancellarium negligentius ac tepidius respondere, rursus accusationes in scripta redigunt, eaque à summitatibus harundinũ suspendentes, ante palatium ingentẽ clamorẽ attollunt, miserum esse dicentes cæteris omnibus ius suũ cõsequẽtibus, solos Messanenses qui regni fidelissimi semper extiterĩt, haberi ludibrio

Richardus Stratigotus Messanẽsis à ciuibus accusatur.

& eorũ voces in curia non audiri. Tũc regina clamorẽ vulgi nõ ferẽs cãcellario pręcipit, vt eorum scripta recipiẽs, negociũ hoc sine dilatione definiat. Cãcellarius autẽ magistris iustitiarijs causã delegat. pręcipiẽs itidẽ vt Richardo stratigoto diẽ dicãt, & nusquã ab auctoris iuris tramite recedẽtes, controuersiã ipsã legitimo fine cõcludãt. Qui die cõstituto diligẽter allegationib' vtri'q; partis auditis, cũ post ipsi' negocii examinationẽ stratigotus multorũ reus criminũ patuisset, lata sentẽtia decreuerũt eũ post bonorum amissionẽ carcere vinciendũ. Messanẽses igitur ob redditũ sibi priuilegiũ, & stratigoti dãnationẽ cãcellarii nomẽ multis laudibus extollentes, eius se beneficio libertati redditos fatebãtur, paratos se dicẽtes ipsius gratia quantęlibet difficultatis onus suscipere. Verũ exitus rei fidẽ eorũ ostẽdit tã Graia perfidia, quã leuitate piratica vacillare. Paulo post enim magna pars ciuiũ Herico comiti suadẽte Bartolomæo Perisino qui plurimũ apud Messanẽses poterat, occulte iurauit. Multi quoq; Calabrorũ qui Messanã audito regis aduẽtu cõfluxerãt, eisdẽ erãt sacramẽtorũ nexib' irretiti: nec incertũ erat Gẽtilẽ Agrigẽtinũ episcopũ à cãcellario defecisse, neglecto quod ei pręstiterat sacramẽto. Interea Gilbertus comes Grauinẽsis ex insperato superueniẽs, cõiuratorũ repressit audaciam, & incipientẽ iã apertis indiciis apparere, cõpulit inter suas iterũ latebras occultari. Cẽtũ enim milites nõ dubię virtutis secũ adduxerat armis, vt pręmonitus fuerat, diligenter instructos, quos denominatissimis Apulię ac Terrę laboris militibus

Sententia in stratigotum.

Gilbertus comes Grauinensis.

multis cognitos bellis elegerat. Tota vero ciuitas varris iá cœperat rumorib⁹ fluctuare, & plebē multosq; milites aduers⁹ cācellariū pręter eā quę iā plurimū inualuerat cōspirationē, è vicino quoq; causa suppetēs instigabat. Nup enim ad eū de Francia Normániaq; clientuli multi cōfluxerāt, qui vt eorū mos est, in cōtumeliosa verba prȩcipites, & curiæ patrocinio licēti⁹ abutētes, Græcos & Lōbardos proditores appellabāt, multis eos iniuriis lacessentes. Héricus ergo comes crebris eorū qui cōspirauerāt exhortationibus & cōsiliis aīatus, terminū certū cōstituit, vt in cācellariū à curia redeuntē irrueret improuisus & incautum occideret. Cūque dies instaret quo id sibi faciēdū decreuerat, à multis occulte iusiurādū interim exigebat, inter quos Rogeriū vnū de iudicibus ciuitatis nocte quadam accersiēs, petiit itidē ab eo vt iuraret voluntatē comitis se facturū. Qui cū respondisset, nequaquā adeo se temerę iuraturū, nisi rē ei manifesti⁹ indicaret, Comes ei de morte cācellarii propositū suū aperuit, dicēs multos proceres & episcopos, magnáq; partē Messanēsiū in idem sacramētosibi præstito consentire, diemque nihilominus ad hoc communi consilio præstitutam eidem exposuit. At illegratū hoc sibi fore simulās, asserénsque nemini sapiēti displicere rē tantorum procerū cōsiliis adprobatam, sed inconsulti ac prȩcipitis esse animi sine deliberatione rem tantā inconsultę promittere, vix tandem in crastinum inducias impetraui, interposita fide quod creditum sibi cōsiliū nemini

Insidiæ in cācellariū ab Henrico comite:

Patefactæ cãcellario insidiæ.

reuelaret. Sũmo verò mane cancellariũ adiens omnia illi verba comitis enarrauit, multos inquiens aduersus eum Siciliæ proceres cõiurasse, mature deliberandũ qua via improbis eorum cõsiliis obuietur, vnius ad hoc diei spacii indulgeri. diẽ enĩ crastinũ ad peragendum eorũ propositum certissime constitutũ. Tunc cãcellarius vocatis ad se Gilberto comite Guinensi, Boamũdo comite Monopoleos, Rogerioq; Auellini comite, quibus maxime confidebat, rem eos ex ordine totã edocuit. At illi periculum imminẽs attẽdẽtes, Rogerio iudici pręceperunt, vt ad comitẽ rediens eius satisfaceret volũtati, ne si iurare nolens aduersus eũ cõfidẽtius loqueretur, ex hoc ipso quidpiã illi suspicionis ingereret. Neque vero periuriũ incurrere vereretur, per quod ipsius regis iniuriã totiusque regni dedecus & opprobrium propulsaret. Id cum ille nõ secus ac iussus fuerat peregisset: visum est cãcellario regẽ ac reginã super his cõuenire, eosq; cõsiliũ & acta comitis edocere. Quod vbi regina cognouit, anxia cepit distrahi sollicitudine multęq; fluctuationis ęstibus agitari. Durius enim in fratrẽ decernere quidpiã tãtãque pręsũptionẽ animaduersione digna punire: crudele quidẽ tyrãnidique proximũ videbat. Sed & si fratri parceret, intelligebat cãcellario non dubium capitis periculum imminere, neque posse proditores ab eo quod cœperãt absterreri, simulque considerabat indignum eũ esse cui fraternus exhibetur affectus, qui sororis despecta reuerẽtia, qui tot ei᷑ beneficiorũ immemor, id solum agere decreuisset quod ad eius dedecus

& infamiam non ambigeret retorquendum, multisque rebellandi præbes materiam, regni pacem, & quietem niteretur modis omnibus impedire. Huic ergo deliberationi iusta succedens indignatio, fraternam ab eius animo clementiam exturbauit: placuitque congregata curia comitē sollenni iudicio conueniri, conuictumque vel confessum interim in aliqua munitionum seruari, donec eius indicio cæteri possent proditores agnosci. Missis igitur hostiariis, curiæ familiares, episcopi, comites, cęterique proceres cùm magistris iustitiariis ad curiam conuocantur. Quibus admissis, cæteri omnes ab ingressu palatii prohibentur, præter paucos milites cancellarii, quos ipse iusserat introduci, timens ne tumultus in curia vel seditio quælibet oriretur. Cùm enim sciret plęrosque procerum qui aderāt Hérici comitis fauere partibus, timebat ne si cum eo districtius agi cœpisset, rem in seditionem conuerterent, ideóque sub tunica loricam indutus, prædictos milites paratos ibidē adesse iusserat, & à quibusdā clericis suis aliquot enses latenter inferri. Cúmque iam omnes in curia consedissent, Héricus comes, vt à cohortatoribus suis edoctus fuerat, indigentiam suam cœpit exponere, dicens multis se debitis coartari, comitatum mōtis Caueosi sumptibus vel angustiis non posse sufficere, petiitque principatum Tarēti, vel comitatum, quem in Sicilia Symon comes olim tenuerat, sibi concedi, quasi iustam habiturus aduersus cancellarium occasionem, siquidem hæc ei petitio

Cancellarius lorica sub tunica armatus.

Henrici petitio.

litati regni, q̃ deflebas pesſudari, ꝓuide cõſulebas. Heimihi falſitatẽ impudẽter conaris obiicere: hęc eorũ me ſcias indicio cognouiſſe: ecce pręſẽtes ſũt ãbo, quod vtriq; dixiſti corã vtroq;, nega ſi potes. Hũc autẽ ad aliud deuolutus cõſiliũ, & ꝓditionis furiis agitatus, eo te ſceleris inmerſiſti, vt cãcellarii ſãguinẽ tibi ꝓponẽs hauriendũ, eligenſq; tãtis nõ ſolus inuolui flagitiis, cũ id te facturũ iuraſſes, multos idẽ iurare feciſti. Velim ergo te palã nũc in præſentia regis edicere, qđ cãcellario crimẽ intendas, cuius eũ ſceleris arguas, quid demũ cauſæ ſit qđ tã atroces in eũ inimicitias excitauit. An tibi debitã hęreditatẽ ſubripuit, aut patrimonii tui fines inuaſit? Nunquid eũ tibi dãni vel iniurię quidpiã intuliſſe cõquereris? An quod veri⁹ eſt, inuidia ſtimulatus in eius odiũ exarſiſti? Indignaris nimirũ eius arbitrio curiã regi: moleſte fers eũ vice regis omnib⁹ regni populis imperare. Si parẽ gloriã affectas, virtute prudentiaq; illi te parẽ exhibeas, & ambitã tibi dignitatẽ vltro cõcedimus. Quòd ſi temeritatis innatæ pręiudicio cõdẽnatus, eò aſpirare nõ potes, neq; nos certe patiemur ſub rectore temerario regni periclitari fortunã. Sed ad hęc mihi forte reſpondes, te ſemper in curia viros prudentes ac ſtrẽnuos habiturũ, & qđ induſtria tua non poſsis, hoc eorum facturũ conſiliis. & id quibuſdam forſitã vere dicere putareris, niſi terræ tuæ quàm opulentiſſimã recepiſti, pręſens calamitas argumẽto nõbis eſſet, quid in te ſit ſpei ac fiducię reponendum. Quod ergo iure tibi negãdũ palã nõ auſus es poſtulare, id facta cõiuratione per te ipſũ auſu temerario

ſubripere conabaris In quo & regni quidem inuẽtus es perturbator, & contra maieſtatem regiã cõtumax ac rebellis, eóque ipſo meruiſti non ſolum terrã quã poſſidebas amittere, ſed & capitalẽ ſubire ſententiã, niſi veniam tibi velit regia benignitas indulgere. Henricus itaque comes audiens ex inſperato palam eſſe cuncta quæ geſſerat, tanti ſe criminis obiectione pulſari, neque dari ſibi copiam, vt quãlibet dilationis interim cauſam opponeret, inter metum ac ſtuporem anxie deprehenſus, tarde timideque reſpondit, nunquam ſe cõtra cancellarium conſpiraſſe. At Rogerius iudex productus in medium, quòd ille negabat ſe probaturũ aſſeruit, dicẽs ſe ipſum minis adactum nuper ei iuſiurandũ de morte cancellarii præſtitiſſe. Quibus verbis adeo comitis mentẽ & ingeniũ perturbauit, vt nec illius dicta refelleret, nec obiecta purgaret, ſed in contumeliæ verba prorumpens Rogerium iudicem proditorem appellabat, ac periurũ, qui iureiurãdo neglecto, cõſilia ſibi credita prodidiſſet. Ita ſua ipſius confeſsione damnatus intra palatiũ iuſſus eſt cuſtodiri, ſubitóque nunciatum eſt in curia milites Hẽrici comitis armatos in domum illius ſe recepiſſe, totam vrbem eſſe in motu, multos ciuium ad arma concurrere. Tunc cãcellarius milites comitis Grauinẽſis ſuoſque iuſſit armari, & ante palatium cõuenire, miſſique ſunt per vrbem hoſtiarii qui ciues ab armis iuberent diſcedere, populique metum ſedarent. Inde voce præconis denũciatur Hiſpanis, vt omnis eadẽ die Pharũ tranſeant,

Henricus comes timidè reſpondit.

Rogerius iudex in Henricũ.

Vrbis tumultus.

ſcant, alioqui in craſtino quotquot eorum inuenti fuerint, in carcere retrudendos. At illi relictis armis, vt eis imperatũ fuerat, prout quiſque celerius poterat, in Calabriã tranſierũt. Græci vero quod Meſſanæ geſtum fuerat audientes, ſpe lucri fugientibus occurrebãt, & multis eos verberibus affligẽtes, tandem ſaucios, nudosq́; omniumque rerũ inopes dimittebant. Quorum magna pars in Solauię Syluę niuibus periere, hyemis aſperitate conſumpti. Vrbis ergo tumultu ſedato, Bartholomæus Luſcienſis cancellarium adiẽs, vltro cõfeſſus eſt eiuſdem ſe conſpirationis fuiſſe participem, veniamq́; poſtulans & cõgruam ſatisfactionẽ offerens, Aegidii Venuſini abbatis precibus impetrauit, vt extra regni terminos aliquãti tẽporis ſuſtineret exilium, donec vniuerſis proditoribus expulſis, integreque paci curia reſtituta, regis cum indulgẽtia reuocaret, terra ipſi⁹ interim ab eodẽ Aegidio poſſidẽda. Huius ſequutus exemplum Rogerius Sorellus, ſe quoque manifeſtauit iuraſſe cũ aliis, multis perſuaſionum fraudibus circumuentũ. Sed idẽ venia non impetrata carceri datus eſt, eò quòd id tarde confeſſus fuerat, cum iam omnes coniurationis auctores, Henrici comitis indicio proderẽtur. Hoſtibus itaque cognitis, ingens cancellariũ ſollicitudinũ turba concuſſerat, ambigẽtem cui ſe cõſilio potiſsimum inclinaret. Amicorũ enim eius plerique coniuratorum numerum & potentiam attendentes, periculoſum æſtimabant in ſingulos vindictam extendere, nec eo modo poſſe ma-

Se prodũt coniurati in cancellarium.

lum hoc radicitus amputari, cùm certè pluribus corũ vel omnibus qui cõspirauerant capitis, semper tamẽ superesse cõtingeret qui propinquorũ vellent iniurias vindicare. Ideóq; cancellario suadebant, vt eos deinceps mitigare potius quàm persequi conaretur: eisq; simul ad curiã cõuocatis in pręsentia regis ignoscẽs, impunitatẽ cõcederet, & innocentiã suã paucis exponens, adderet se quidẽ ad vindictã viribus vti posse, sed malle vincere beneficiis quã in viros nobiles, quos honorare proposuerat, tyrannice desæuire. Porro Gilbertus comes Grauinẽsis cui⁹ sentẽtia pręualuit his omnino cõtraria sẽtiebat, neq; cẽsebat oportere quempiam illorũ impunitũ euadere, quos tãti sceleris participes aut conscios esse cõstaret, maxime cũ aduersus Richardũ Molisii comitẽ, qui eũ à curia dudũ expulerat, videret vltionis sibi tẽpus cõgruũ occurrisse. Alii terræ ipsius cõsuetudinem & tyrãnidem plenius agnoscẽtes, cum futura diligẽtius prouiderẽt, aiebãt illos oportere vel omnino nõ capi, vel captos in pelagus demergi, aut aliâs latẽter interfici, vel membris saltem principalibus mutilari. Hoc enim modo Rogeri⁹ regem prudentissimũ regno suo pacẽ olim integrã peperisse. Vtilis quidẽ & securitatis plena sentẽtia, sed tantã crudelitatẽ in misericordiã pronior cãcellari⁹ abhorrebat. Post paucos igitur dies cum ad curiã vocati comites aliiq; proceres ex ordine cõsedissent, Boamũdus Tarsensis, frater Carbonelli adolescẽs egregię virtutis & nobilitatis pręclarę surgẽs in medio procerũ, dixit

Variãt sententiæ de cõiuratis.

Boamundus Tarsẽsis in comitẽ Molisii.

Richardū Molisii comitē inter familiares curię regis ac reginę beneficio cōstitutū, erga eos parū fideliter segessisse, cùm his qui aduersus cācellariū iurauerant cōsensisset. Ipsum enim nō solum ex ore Hērici comitis eorū agnouisse propositum, sed & cōsilium adprobasse, nec vt debuerat aduersus eorum insidias curiā premunisse. Quòd si quidē ipse negare contenderet, se probaturum nihilo segnius asserebat. Comes autē audacter ei falsitatem obiiciens, & oblatā probationem prompta defensionis instantia subsequutus, iurabat nunquam se contra cancellarium mali quidpiam cogitasse, & vt erat impotens iræ, velut ex indignatione prorumpens in lachrymas, clamabat susceptam cùm Boamūdo monomachiam, sibi esse pro minimo: nā sequidem aduersus illum aliosq; duos ei similes cōfidentissime pugnaturum, sed hinc eius animo iustā doloris causam ingeri, quòd id de se cancellario persuaderi potuerit, cui deuote semper obsequi studuisset. Et nisi comitis ei Grauinensis obfuisset odium, facile potuerat à cancellario veniā impetrare, cùm nec eum iurasse constaret, neque iurantibus quicquam virium ministrasse. Dum hæc aduersus comitem agerentur, Robertus comes Casertinus adiecit eundem auctoritate sua dudum in Apulia Mandram, & quædam oppida regis in Troianorū finibus inuasisse, furtimq; adhuc eadem ignorante curia possidere. Ad hæc ille respōdit, quod Gayt⁹. Petrus qui tunc pręerat curię Mandrā ei tenendā ad tempus ea lege dede-

Robertus comes casertin⁹. Casertensis vero comitat⁹ est in regno Neapolitano.

rat, vt inde singulis annis curiæ certã redderet pecuniæ quantitatem. Oppida verò quæ in partibus Troianorũ inuasisse dicebatur, itidem sibi à Turgisio terræ illius camerario fuisse concessa. Interrogatus idem Turgisius qui tunc forte præsens aderat, negauit eum hæc oppida sua licentia tenuisse. Iussi itaque sunt proceres omnes preter curię familiares in partẽ secedere, super his quę aduersus comitem dicta fuerant iudicialem sententiam prolaturi. Erãt autem ii qui ad iudiciũ faciendũ surrexerãt; Boamundus Monopolis comes, Robertus de Lauro comes Caserta, Rogerius eius filius Tricarici comes, Rogerius comes Auellini, Symõ comes Sangrẽsis, Rogerius comes Giracii, Rogerius Tironensis magister conestabulus, Florius Camerõtẽsis, Iudex quoque Tarẽtinus, & Abdenago Hanibalis filius, qui magistri erãt iustitiarii. Quibus inuicem super his disceptãtibus visum est Richardum Molisii comitem anteq̃ Gaytus Petrus fugeret, Mandram quam ab eo acceperat, licentia curię tenuisse. Post illius autem discessum, cum eã teneret occulte, neq; rem, vt oportebat ad regis notitiam referret, non iam precario possidẽtem, sed inuasorẽ rectius ęstimãdum; vt qui sua tantum auctoritate, nõ consentiente, sed ignorãte curia, possideret, eũq; de tota terra, quã tenuerat in misericordia regis esse, tũ ꝓpter id, tũ propter prędicta oppida, quæ constabat eum sua itidem auctoritate cõtra fidem regi debitam occupasse. Hãc ergo sentẽtiã vice cõsensuq; omnium Boamũdus comes, vt erat vir eloquẽs in prȩsentia regis exposuit. Tunc

Turgisius terræ Troianæ.

Iudicis in comitem.

Boemundus habet Volaterranus.

Richard' comes exclamauit iniuste se grauari, odiũ ęquitati manifeste præferri: paratũ se probare quòd iniquam falsamque protulisset sentẽtiam. Quibus verbis Boamundus comitem prohibuit curiæ respondere, dicens iniuriam hanc non in eos qui iudicauerant, sed in caput regium principaliter redundare. Dehinc iniunctum est archiepiscopis & episcopis qui aderant, vt in auctorem tantæ contumeliæ, quod ęquum esset de iuris seueritate decernerent. At illi iuxta constitutiones regum Siciliæ, decreuerunt, Richardum comitem non solum de terra sua, verum etiam de membris & corpore regis misericordię subiacere, eo quod iudiciũ curiæ falsum dicere pręsumpsisset. Captus igitur & militum custodiæ traditus, Tauromínium iussus est perduci, & ibidẽ in castello quod in ardua rupe positum oppido supereminet, summa diligentia custodiri. His itaque duobus viris potentissimis ita captis, nemo iam coniuratorũ supererat quẽ sibi crederet cancellarius formidandum. Episcopus autem Agrigentinus, dum hæc in curia gererentur, præsentiam suam interim curiæ subtrahebat, graui se fingens ægritudine detineri. Nec multopost Ioannes de Sinopoli & Bartolomæus Perisinus eiusdem criminis condẽnati sunt, & in prĩcipatu Salerni per loca munitissima distributi. Galterius autem Modicensis super eadem cõiuratione solenniter accusatus, pacta cum accusatore suo Monomachia, datisque fideiussoribus, diem constitutam iussus est expectare. Interea mortuo

Constitutiones regum Siciliæ.

Incarceratus Richardus com.

Pacta monomachia

Simone Sangrensi comite, Richardus frater eius illi substitutus cancellarii partem totis viribus tuebatur. Hannibal quoque puer Rainaldi comitis filius, comes creatus, integrè terrā patris obtinuit. Gilbertus vero comes Grauinēsis cōsiderans cancellarium opera sua tot hostium insidias euasisse, omnia sibi prospere cedere, nullumque vt æstimabat iam superesse periculum, in tantam est præcipitatus audaciam, vt Lorotelli comitatum à curia postulans impetraret, eligeretque stabilem in quo erat gradum non dubio præcipitio commutare. Hoc facto multorum in se procerum & ciuitatū Apuliç contraxit inuidiam, & inexorabiles inimicitias suscitauit. Nam accepto comitatu Lorotelli, Roberto comiti, cuius omnes reditum summis desideriis exoptabant, obstruxisse videbatur aditum reuertēdi, & spem quç diu fouerat eos penitus sustulisse. At cancellarius licet nonnullos familiares curiæ aliosq; multos contra se factæ cōiurationi consensisse non ambigeret, tamen erga illos blandius agens eorum facta dissimulare proposuit, ne rem atrocius persequi videretur: simulque sperans eos aliorum pœnis admonitos à scelesto proposito posse facile reuocari. De Henrico vero comite montis Caucosi reginæ consilium fuit, vt datis ei mille auri vnciis, in Hispaniam cū ad fratrem remitteret. Iussit ergo VII. galeas armari, quæ Odonem Quarrellum in Franciā trāsiturum, & sub eius custodia comitem vsque in Arelatensium fines transueherent. Interim autem

Gilbertus comes Grauinensis.

Henricus comes remittitur in Hispaniam.

in castello Rhegii seruabat, quæ ciuitas ex opposito Messanę super Pharum in extremis Italiæ finibus sita est, vt inde promptius eum & facilius galeæ susciperent, quàm primū rex Panhormū rediturus ab vrbe Messanensi discederet. His itaque dispositis, XII. die martij rex iter arripiens, XX. die eiusdem Panhormum peruenit. Gilbertus autem comes Pharum transiens cum militibus suis in Apuliā reuersus est. Odo vero Quarrellus Messanę remāsit, multum à cancellario instructus & diligenter admonitus, vt omni dilationis occasione sublata, statim post discessum regis galeas intraret. Interea Gaytus Richardus magister palatii camerarius, Matthæus notarius, & Gentilis Agrigentinus episcopus, aliique quibus cancellarius rem dissimulando scelerum impunitatem indulserat, semel conceptam rabiem nitebantur ad effectum vrgere, nec illius erant beneficiis emolliti, sed ex absentia comitis Grauinensis considerantes cancellario multum subtractum esse virium, facile suis eum patere iam æstimabant insidiis, tanquam improuidum & incautum, & velut omni difficultate superata, nihil vltra periculi formidantem. Itaque nouas ex integro pactiones instituunt, mutuisque se rursus obligant sacramentis. Dehinc adimplendo proposito dies certa præfigitur, & iureiurando præstito milites eliguntur, qui dominica in Ramispalmarum vbi rex è palatio iuxta consuetudinem exierit, cancellarium gladiis in ipsa turba confodiant. Sed &

Rhegium.

Rex Messana redit Panhormum.

Iterum cōiurant in cancellarium.

multos ciuium tam Pāhormi quàm in quibusdā aliis oppidis aduersus cācellarium instigauerant, multa dādo, multaq; pollicēdo, quibus non diffi cile persuaserant, cancellarium, si diu perseuerauerit in eo culmine potestatis, vniuersis populis Siciliæ libertatem quam hactenus habuerant sublaturum. Cuius rei magnum illis visum est argumentum, quod Ioannes de Lauardino cui rogatu cācellarii terra Matthæi Bonelli nuper data fuerat, oppidanos suos tantis affligebat iniuriis, vt omnium rerum mobilium quas habebant mediam partem exigeret. hanc enim esse suæ terrę cōsuetudinem asserebat. At illi libertatem ciuium & oppidanorum Siciliæ prætendentes, nullos se reditus aiebāt, nullas exactiones debere, sed aliquoties dominis suis vrgente qualibet necessitate, quātum vellēt spōte & libera voluntate seruire. Sarracenos autem & Græcos eos solum qui villani dicantur, soluendis reditibus annuisque pensionibus obnoxios. Cumque nihil hæc allegādo proficerent, rem ad cancellarii notitiam pertulerunt. Qui Roberti de sancto Ioanne Rogeriique Tironensis magistri comestabuli neglecto consilio, maluit quorūdam quos de Francia secum adduxerat temeritate seduci, qui super hoc nullam illis iustitiam oportere fieri decernentes, dicebant intolerabilem hāc esse rusticorum audaciā, & siquidem eos id quod postulent obtinere contigerit, multis inde pernici osum exemplum datum iri, vt aduersus dominos suos contumaces ac rebelles existerent. Itaque nihil

villani.

hil eorum quę ſperauerant impetrãtes, coacti ſunt iniuriã ſuam patiẽter interim ſuſtinere. Ea res hoſtibus cancellarii plurimam opportunitatẽ attulit, vt aduerſus illum multorum ciuium, & oppidanorum odia ſuſcitarent, dicentes id eum propo nere, vt vniuerſi populi Siciliȩ reditus annuos & exactiones ſoluere cogerentur iuxta Galliæ cõſuetudinem, quæ ciues liberos non haberet. Cancella rius autem agnitis eorum conſiliis, vbi nulla vidit eos manſuetudine, nullis beneficiis à propoſito re uocari, primò Matthȩum notariũ qui cȩteris aſtutia præeminebat cõgregata curia, iudicio ſollenni poſtulatum, neque defenſionem congruam afferẽtem recipi iuſſit in carcerem. Inde capti ſunt plerique milites, quos de morte ipſius iuſiurandum prȩſtitiſſe conſtabat. Cúmque regina nullatenus cõſentiret, vt Gaytus Richardus caperetur, qui cõ iurationis caput erat & principium, vix tandem cancellarius id ſolum obtinuit, ne liceret ei extra palatiũ egredi, neque copiã haberet militibus col loquendi. Epiſcopus Agrigentinus captis ſociis ni hil ſpei reliquum videns, vt ad peragendum propoſitum facinus tot partibus mutilata cõſpiratio conualeſcat, ſtatuit aduerſus cãcellarium vrbis Agrigentinæ, & adiacentium oppidorum populos commouere, & apertas in eum inimicitias profiteri, cõfidens Rogerium comitem Giracii eiuſdem coniurationis ſocium, & eius hortatu multos alios conſilium ſuum facile ſequuturos, ſimulque ſperãs Gilbertum Lelucienſem in Calabria iuxta

Coniurati in carcerẽ miſſi.

Epiſcop. Agrigentinus in cãcellarium.

qđ int eos cōuenerat, idē facturū. Itaq; sine licētia curię cū paucis militib' clā discedēs occulta quadā via peruenit Agrigētum, cōuocansq; populū Mat thæi notarii & aliorū eis captionē exponit, dicēs hoc esse ꝑpositū cācellarii, vt omnes Sicilię ꝓceres quotquot ei nō cōsēserint primò capiat: inde vene no regē extinguēs regnū ipse sibi trāssumat, cū regina quā ꝑpīquā sui nūc appellet matrimoniū cō tractur': eo vētū esse necessitatis vt oporteat Siculos omnes qui fidem regi seruare voluerīt, vnanimiter aduersus proditorem insurgere, & antequā tā detestabile perpetretur flagitiū consiliorum eius ma chinas pręuenire. Hæc & Agrigēti publice cōcio natus est, & Messanensi populo scripta dimisit. Verum Agrigentinis horū nihil persuaderi potuit, neque satis iusta visa est occasio rebellandi. Rex autem ac regina fugam episcopi cognoscentes, Burgundiū iustitiariū cum literis regiis Agri gētum miserunt, præcipientes Agrigentinis vt episcopū tanquā proditorē sub eiusdē Burgundii custodia Panhormū transmitterent. Qui cū ad curiam veniens, ea quę palam gesserat quibusdam ni teretur ambagibus excusare, multorū conuictus testimonio ductus est in castellum S. Marci, quod in valle Demenię sitū est, ibidē interim seruād, do nec operū series ad Rom. pōtificē perferretur. Ita iā metu, reiq; difficultate sublata, virib' omnino destituta cōspiratio, deīceps respirare nō poterat, nisi nou' denuo casus emergēs nouū induxisset periculū, & multorū prudētiū virorū industria sopitū ex tinctūq, pene malorū fomitē vni' viri temeritas su

Episcopus Agrigentinus custoditus.

scitasset. Nã cũ Odonẽ Quarrellũ Messanæ diuti˚ morari post cõstitutũ abeũdi terminũ cãcellari˚cõ perisset q̃d futurũ erat presagą mẽte cõcipiẽs, minis & cõtumeliis plenã ei direxit epistolã, precipiens vt infra triduum post susceptas literas omni lucri spe neglecta, omniq; dãni posthabita ratiõe discederet. At ille fatali iã imminẽte precipitio, cupiditatis tenebris excœcatus, nullis minis aut precib˚, nullo poterat genere persuasionis auelli, ob id solũ tãto se periculo negligẽter obiiciẽs, vt à nauibus in Syriã trãsituris extorqueret pecuniã, nõ aliter eis indulta copia trãseũdi. Hãc exactionẽ ciues molestissime ferẽtes cœperũt inter se primũ occulte cõqueri. deĩde licẽtius ac manifesti indignari, suãq; ipsorũ temeritatẽ & ignauiã accusare, q̃ predones alienigenas paterẽtur regni thesauros, & de ciuiũ iniuriis cõquisitã pecuniã in Frãciã asportare. Sed & Odonis Quarrelli cliẽtes, q̃ per vrbẽ ebrii vagari cõsueuerãt, forte Grecos in domo quadã ludẽtes inuenerũt, eorũq; ludos improbe perturbãtes, cœpere multis eorũ verborũ iiuriis irritare. Qui ob timorẽ cãcellarii patiẽter aliquãdiu sustinẽtes, rogabãt eos vt abscederẽt, vel ab iniuria tẽperarẽt. At vbi iã ira iugib. accẽsa cõtumeliis, ꝓpulsato metu patiẽtiã eos dedocuit, raptis fustib˚ illos aggressi, improbã eorũ loquacitatẽ multis verberib. represserũt, Odo Quarrellus ea re cognita stratigotum accersiit, ipsosque sibi captos Grecos exhiberi precepit. Stratigotus autẽ respõdit variis vrbẽ cõcussã rumoribus, & ad seditionẽ pronos ciuiũ animos, nõ oportere nũc amplius asperari, sed hãc interim

Odo Quarrell˚

quasi negligendo dissimulandã iniuriam, & vltionem in tẽpus congruum differẽdam. Tum ille, vt semel ad iram motus, nullum admittebat cõsiliũ, subitulit, quicquid acturi esset reliqui istos impresentiarum ob illatũ sibi dedecus puniẽdos, inefficaciter eiusmodi causas prætendi, vt factum hoc sequeretur impunitas, nihil sibi de rusticorum cõfœderatione timoris innasci, expedire nũc vt horũ exemplo cæteri terrerentur. Cùm ergo stratigotus eius voluntati satisfacturus, ad locum vbi res acciderat peruenisset, plurimam ibi Græcorum multitudinem cõglobatam inuenit. Quos cùm cœpisset asperius conuenire, respõderũt nõ esse tempus hoc quo stratigoti ciuibus debeant minari, sed blãdiri, neque dicto segnius in eum pariter irruentes, cum equi rapiditate fretus in fugã se verteret, multos post eum lapides proiecerunt. Vidẽtes Latini qui ob nauium redemptionem in odium Francorum inducti fuerant, Gręcos quoque aduersus eosdem nouis iniuriis lacessitos, cœperũt ad seditionem eos hortari, asserentes Francis id esse animi, vt omnibus Græcis expulsis, ipsi domos eorum, vineas, cęteraque oppida possiderẽt: Reginam verò nupsisse cancellario, neq; satis adhuc cõstare, quid regi contigerit, sed eum siquidem viuat, magno discrimini subiacere. Itaque tota iam ciuitas falsis rumoribus perstrepebat, & euidens rebellãdi prętendens indicium eò rerum turbine laborabat, vt neque stratigotus, neque iudices contra volũtatẽ plebis auderent iuris quidpiam exercere. Quòd

Multitudo in stratigotum.

vbi regi reginæq; cognitū est falsa ciuitatē opinione delusam, immensis tumultuū fluctibus agitari, Messanensibus in hūc modū scriptam epistolā direxerunt.

** Dei gratia rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principat' Capuę, vna cū domina Margareta gloriosa regina matre sua, Andreæ stratigoto, & iudicibus, & vniuerso populo Messanēsi, fidelibus suis, Salutē & dilectionem. Certum est eos maiestatis crimen admittere, non solum si quos tanta vis furoris exagitat, vt ausu nefario vitæ salutique nostræ insidietur, verum & quos in familiarium nostrorum necem aliquid clam palam ve moliri contigerit, quíque aduersus eos qui negociis nostris inuigilant, quorum ope & consilio regnū nostrū feliciter gubernatur, impietatis suæ machinas putauerint erigendas. Quod genus hominum cum ad totius regni pernitiem natum appareat, meritis quidem expedit obtrudi suppliciis, & quod in alios nitebantur atrociter exercere, in caput eorum iustissime retorqueri. Inde est quod Gentilem Agrigētinum episcopum, Gaytum Richardū, Matthæum notarium quos contra Stephanum Dilectum consanguineum nostrum & cancellarium conspirasse manifestis rerum argumentis agnouimus, in præsentia nostra conuictos damnatosque carcerali iussimus custodia reuinciri. Statuit autē maiestatis nostrę serenitas eiusdē Stephani precib' erga eos misericorditer agere, citráque iuris seueritatē punitis viuēdi copiam indulgere. Hęc idcir-

Epistola regis & reginæ ad Messanēs. hoc tātillum vacui regis nomen ignotū reliquit, nisi is est quē superius Gulielmū nominauit.

cō fidelitatem vestram latere noluimus, ne forte vos fallaci cuiuspiā suggestione deceptos, aut aliis quibuslibet rumoribus perturbatos, contra volun tatem nostram agere, fidemque quam erga nos ha ctenus inconcussam seruastis, aliquatenus violare cōtingeret. Itaq; nos sanos & incolumes in palatio nostro summa tranquillitate gaudere, omnesque de ciuitate nostra seditionum motus & occasiones excludite, vt nostram possitis gratiam vberius promereri. Has literas recipiēs stratigotus iussit ad ecclesiam nouam populum conuenire, vt eas faceret coram vniuersis ciuibus recitari. Cumque moram eo faciēte populus diutius expectaret, cœperunt incitari, inuicem colloquendo varias opiniones confingere. Alii Stephanum Cancellariū asserebant procul dubio regem factum, & hanc eius epistolam quam audituri venerant regias literas appellari. Nam Gilbertum regem interfectum esse, Henricum fratrem eius cum paucis militibus in castello maris clausum obsidione vallari. Alii quibus ratione magis vtentibus tam aperta falsitas huius rei fidem subtraxerat, velut moderatius astruebant non ipsum cancellarium, sed Gaufridum quendam eius fratrem regnaturum, & ob hoc Odonem Quarrellum cum ingenti pecunia transiturū in Gallias, vt eius opera ductuq; prędictus Gaufridus in Siciliā trāsfretaret, & Cōstantiā Rogerii regis filiā vxorē duceret, inde sibi dādā occasionē existimās, vt videretur regnū iustius occupare. Cū ergo iā murmur inualesceret, &

Finis epistolæ.

Vulgi variæ suspiciones.

Cōstātia Rogerii regis filia. hæc fuit monialis deindè regina.

plebis indignatio multiplicatis rumoribus augeretur, exclamauit quidam ad eius vocem facto silẽtio, solum hoc in tanto turbine superesse consiliũ, vt Odonẽ Quarrellũ primo interficerẽt: dehic Henricũ comitẽ qui Messanenses plurimũ semper dilexerat liberarent. Tunc vniuersi qui aderant nõ aliter quàm si consilius illius se paritũ ire iurassent: ad expugnãdã Odonis Quarrelli domũ, neglecto stratigoti mandato cõcurrunt. Sed cũ primo impetu nihil agere potuissent, ad portũ repẽte se trãsferunt, & septẽ galeas ibi repertas viris & armis cõplẽtes, Rhegiũ traiecto Pharo perueniunt. Rhegini vero cõsilio Ioannis Calomeni qui tunc Calabriæ camerarius erat, portas Messanensibus apẽriẽtes, eorũ societati se iureiurando præstito coniũxerunt. Inde ad castellum, vbi comes sub paucorũ militum custodia seruabatur, confidentius accesserunt, dicẽtes militibus qui ad defensionem parati muros ascenderant, vt comitem sibi redderẽt: alioqui ipsos si vi capti forent, tanquã proditores ilico suspendendos. Sed nec eos posse quidẽ euadere: nã si forte, quod vix accidere possit ea tota die sustinuerũt, in crastino Messanæ LX. galeas armatum iri, seque machinas ad expugnandam turrim necessarias allaturos. Atilli primo neglectis eorũ minis instantes acerrime repellebãt, & importunitatẽ piraticam multiplicatis lapidũ iactib' perturbabãt. Inde vero se paucos admodũ esse consideràtes, nec in toto castello tantũ esse victualiũ quod per triduũ eis posset sufficere, Messanẽsibus instãtissime comitẽ sibi reddi poscẽtibus respõderũt.

Messanenses Henricum comitem Rhegii vinctũ student liberare.

homines ignotos qui sine duce, sine rectore venerint, non oportere super his quæ postulabant audiri. Si vero Stratigotum, vel iudices, vel omnino quospiam de maioribus ciuitatis adducerent, eorum se verbis facile credituros. Quod illi statim se facturos polliciti Messanam reuersi sunt, & Iacob Hostiarium, qui ad armādum stolium à curia missus fuerat, nolentem reluctātēque Rhegium perduxerunt. Milites igitur omni spe fiduciaque resistēdi sublata, tandem illis comitē reddiderūt. Quo post Phari trānsitum à Messanensibus non sine totius ciuitatis concursu multaq; plebis alacritate suscepto, iurauerūt omnes Hērici comitis deceterō se per omnia secuturos imperiū, nec ei vita superstite defuturos. Interim autē Odo Quarrellus in palatiū regis quod domui suę proximum erat, cum omnibus rebus suis se contulerat, ibique virorum multitudine circa muros excubantiū circumseptus, nec ipse poterat exire, neque per literas Cancellario quod ei cōtigerat indicare. Nam & palatii custos cum aliter irruentis populi furorem arcere non posset, cum se capitis sui periculo spoponderat seruaturum. Comes igitur missis cū notario suo plerisque ciuium, vniuersam illius pecuniam, aurum, argentum, gemmas, vestesque sericas scripto consignari fecit, & in interiore parte palatii summa diligentia custodiri. Ipsum autē Odonem lintri sub silentio noctis impositum, ad Castellū vetus quod in portu secus ecclesiam nouā situm est, iussit transferri. Interea Messanenses

Liberatur comes Henricus.

veniti

veriti ne comes illum ea spe custodiri faceret, vt eo curiæ reddito veniã impetraret, eorumque societati se fraudulenter subtraheret, optimum arbitrati sunt, ipsum Odonem interficere. Hoc enim perpetrato nõ posse comitem erga curiã deinceps excusari. Itaque magna virorum multitudine conuocata comitem adeũt, postulãtes vt Odonẽ Quarrellum eis traderet puniendum. non enim eo captum fuisse consilio, vt incolumis seruaretur, sed vt eo diris excruciato suppliciis, tã regis quàm suas iniurias vindicarent. Comes autem ne videretur eorum ingratus beneficiis, simulque videns & si reluctari vellet, plebis tamen oportere desideriũ adimpleri, noluit eorum petitioni moras opponere, licet ei plurimum displiceret. timebat enim ne speratum finem non posset res inconsultè cœpta sortiri. At illi repente castellum adeunt, & Odonem Quarrellum à castellano sibi traditum exuentes, asino quẽ ad hoc præparauerant eum imponunt, pedibus eius in anteriorem asini partem porrectis, capite vero in partem contrariam acclinato. Dehinc vniuerso populo ad hoc spectaculum confluente, per medium vrbis eum cum ingenti clamore deducunt, contumeliis interim ac verberibus insistentes. Vbi ad portam ciuitatis vẽtum est, quidam eorum cultrũ Pisanũ quantis potuit viribus illius immergens cerebro, cruorẽ qui ferro adhæserat sub omnium aspectu lingebat, ad inexorabilis odii magnitudinem exprimendã. Cuius exemplum sequuti cæteri mẽbratim Odo-

Ingens cõtumelia & atrocitas in Odonẽ Quarrellum.

Lingit sãguinem mactator.

nem innumeris confossum vulneribus discerpserunt. Caput autem eius affixum lanceæ per vrbẽ diutius ostentantes, ad vltimum illud in cloacas publicas proiecerunt, quod inde furtim sublatum est, & traditum sepulturæ. Inter hæc autem Græci Trãsalpinos quotquot inuenire poterant occidebant, donec Henricus comes id fieri cum interminatione pœnę prohibuit. Messanenses igitur vt venturo regis exercitui quatenus poterant aditus viarum obstruerent, primo Rimetulam castellum fortissimum occuparunt, castellani fide promissis facile corrupta. Inde Taurominium tam dolo quã viribus aggressi sunt, vt Richardum Comitẽ Molisii liberarent, & oppido quidem non difficile potiti sunt, castellũ autẽ nullis poterat viribus expugnari. Sed & Matthæi castellani fides licet multa premiorum pollicitatione multisque minis attẽtata, nusquã tamen à propositi soliditate roboris excidebat. Demum vero vxoris eius frater à Messanẽsibus missus exorabat eum cum lachrymis, vt tantæ consilio crudelitatis abiecto, misereretur vxoris ac liberorũ quos in carcerem missos preceperant Messanenses interfici, nisi Richardum comitem mature reddi contingeret. At ille respondit non solum necem illorum sibi tolerabilem fore, verum & seipsum morti paratum audacter occurrere, antequam huiusmodi proditione vitam fœdaret, quam hactenus nullius infamiæ nota resperserat. Tum is qui missus fuerat cum intelligeret illius animum ab eo quod dixerat non posse deflecti, Gauarreto ipsius castel

Richardũ Molisii comitẽ Messanenses quærunt vinculis liberare.

li quem dudũ nouerat interposita fide multa pollicitus, persuasit vt quamprimum tẽporis opportunitas pateretur, Richardum comitem solueret, & hostium ei carceris aperiret. Quadam ergo die dormiente Matthæo castellano, Gauarretus vt spoponderat Richardum comitem à vinculis expeditum eduxit. Cumque mox ad castellanum itinere recto contenderet, ille ad strepitũ pedũ excusso sõno cũ vidisset comitem, repente preterritus ensem arripuit & sibi paratas insidias in caput illius facile retorsisset, nisi proditor cuius id opera patratũ fuerat amplexus improuidum ferientis conatum eluderet, & illi cultro quem tenebat superiorem dorsi partem inter humeros transfixisset: manu tamen comitis quam ensi sublato pretẽderat vulnerata. Ita Matthæo multis confosso vulneribus, Messanenses Taurominii castellum ipsumque comitem alacres receperunt. Hæc vbi cancellario nunciata sunt, tanto repente turbatus infortunio, consilium amicorum quod diu neglexerat, tum demum expetiit, visumque est persuadere regi, vt exercitu congregato Messanam obsessum pergeret, quod ille facile promptque voluntate concessit, ad educendum exercitũ certo ab Astrologis termino constituto. Interim autẽ catanien ibus scripsit, vt nihil omnino victualium Messanam deferrent, neque naues Messanensium ibidem onerari permitterent, omnesque insuper Catanensium naues ad terram subduci precepit singulis earum carinis singulas

Richardũ vinculis liberum recipiunt Messanenses.

Rex de oppugnãda Messana cogitat

tabulas subtrahendo. Ea res annonæ comportandæ subtracta copia Messanensibus famis necessitatem indixerat, cum nullum aliunde super hoc solatium expectarent. Calabria enim eius anni sterilitate damnata, vix sibi sufficere poterat. Interea Randacini, Vacarienses, Capiciani, Nicosiani, Maniacenses, cæterique Lombardi, qui Cancellarii partes ob multa eius beneficia tuebãtur, haud dubiam proditorum inuidiam, ac scelera detestati, legatos Panhormũ miserũt rogantes cancellarium, & ei modis omnibus persuadere nitentes, vt aduersus Messanenses exercitum confidenter educeret. Nã eum quidẽ de solis Lombardorum oppidis XX. M. pugnatorũ vbicũq; præciperet habiturum. Quorum laudata fide cancellarius terminum eis constitutum ad hoc exposuit, iussitque vt interim se rebus necessariis præmunirent. Rogerius autem Giracii comes vbi vidit denuo conspirationẽ multum ex improuiso virium collegisse, rebellandi desiderium, quod hactenus dissimulãs occultauerat, apertis cœpit indiciis profiteri, castellaque sua muniens, Cephaludium adiit, & cũ eiusdem ciuitatis episcopo colloquium habens, persuasit ei, vt iuraret nunquam opẽ suam aduersus cancellarium Messanensibus defuturam, adiecitq; vt ab vniuersis ciuibus suis idem iusiurandũ acciperent. Cãcellarius tamen eiusdẽ vrbis arcẽ munitissimã præoccupauerat, cũ iam ab initio fidẽ episcopi dubiã agnouisset, & ad ipsi' arcis custodiã Andreã hostiariũ cõstituerat. Matthæ' autẽ notarius cũ in palatio clausus teneretur, audiẽs

Cephaludiũ ciuit.

quod Messanę gestum fuerat, simulque vidēs Ansaldum Castellanum amicum cancellarii in superiore parte palatii valetudine detineri: ex illius absentia datam sibi perpetrādi quod optabat opportunitatem agnouit, & Cōstantinum eius socium penes quē solū custodiendi palatii cura tūc erat, multis persuasionibus eo impulit, vt vniuersos palatii seruos qui fere quadringenti erāt, iurare faceret, quòd die tertia quam eis præfixerat, cancellarium ad curiam veniētem, & cum eo Ioannem de Lauardino, & Rogerium Auellini comitem inter primam ac secundam portam interficerent. Iam tunc ergo conspiratoribus in spem & audaciam rursus erectis, in partes scissa ciuitas variis assensibus laborabat. Sed & plerique viri rapinis assueti qui circa viam Coopertam, & in superiori parte vię Marmoreę commanebant, videntes rixas & seditiones inter curiæ familiares exortas, societatis inter se fœdus inierant, nō quia fauore partis vtriuslibet traherentur, sed lucri spem sequentes iurauerant in illum quidem impetum se facturos, in quē primum acclamari contingeret. Optabant autem eum fore cancellariū, eo quod in domo illius multam arbitrantes congestam esse pecuniam, credebant se quod optauerant ibidē vberius & facilius effecturos. Inter has rerum ambiguitates & pericula, cācellarius deprehēsus ab Ansaldo Castellano statuit sciscitari quid ei potissimū in tanto turbine faciendum decerneret. Cuius consilium fuit: vt neglecto termino, quem Astrologi præfixerāt, cū

Conspiratur in cancellarium.

militibus suis, in aliquã munitionũ Siciliæ se reciperet, & tam Lõbardos quã cęteros quos sibi fideles nouerat accersiens, quantũ posset exercitũ congregaret, ibique regis præstolaretur aduentũ. Nã cũ si Panhormi diutius moraretur, vix tantas hostiũ insidias euasurũ. Præualuit tamẽ Roberti comitis Mellenti cæterorũq; Frãcorũ sententia, qui ꝓditorũ astutiã & curiæ consuetudinẽ nesciẽtes, Panhormi morari tutius asserebant, nec oportere cancellariũ sine rege quopiam proficisci, ignorantes nusquam aptius insidias quàm in ipso palatio pręparari, vbi nemini liceat armis se vel militibus pręmunire. At vbi iam cõstituta dies aderat, serui ipsius palatii sperantes cancellariũ mane iuxta cõsuetudinẽ ad curiã ascensurũ, parati ante ianuã cõsistebãt, vt eũ venientẽ cum paucis admittẽtes, milites eius excluderent. Odo vero magister stabuli, cũ eorum intellexisset consilium, repente descendens è palatio, cancellarium, quòd ei periculum imminebat, edocuit. Qui paucos amicorum secum retinens, milites & hostiarios, qui ante domũ eius conuenerant, vt euntem ad curiam sequerentur, iussit abscedere. Constantinus itaque castellanus vbi spem & opinionem suam elusam animaduertit, mittens plerosque palatii seruos, quos ciuibus notissimos esse cognouerat, per singulas vrbis regiones eos distribuit, iussitque clamare vt vniuersi ciues ad arma concurrerent, & domũ cancellarii qui paratis iam nauibus cum thesauris regijs fugere decreuerat, obsiderent. His vrbe com-

Constãtinus castellanus palatii custos in cancellarium.

mota rumoribus, Herueus Floridus quem non tam familiaritas cancellarii, quàm ipse de se plurimum loquens palatinis suspectum fecerat, cum Rogerio comite Auellini secus palatium equitabat. Quem cùm vidissent clientes Gayti Richardi ac plerique alii viri, qui iam illuc armati confluxerant, irruerũt in eum, & equo deiectum gladiis transfoderunt. Inde comitem persequentes cum extra portam vrbis in planum quod palatio adiacet peruenissent, fugiendi spe sublata, iam in eum lanceas intendebant, cum rex vt ad fenestras palatii quid tumultus esset prospectum venerat, exclamans multum illis interminatus est, nisi sibi viuum illum & incolumem assignarent. Sic eorum impetu vix compresso, cum aliter comitem liberare non posset, iussit eũ in castello maris summa diligentia custodiri. Tunc vero sagittarii curiæ qui nunquam in seditionibus vbi lucri spes appareat vltimi consueuerunt occurrere, cum his quos superius coniurasse diximus, magnaque prę terea confluentium virorum multitudine, domũ cancellarii circumuallant. Symon autem Pictauensis cuius diligentiæ domus eiusdem cura commissa fuerat, milites peditesque prout locorum opportunitas exigebat, per murorum disponens ambitum, singula loca congrua defensione prę muniuit. Militũ verò maximã partẽ repẽtinus plebis cõcursus excluserat. Cãcellarius vbi rẽ videt in id discriminis deuenisse, cũ plerisq; viris nobilib9, quos à se nõ passus erat discedere, per ecclesiã quę

Herueus Floridus occisus.

Cancellarius in Cãpanariũ ecclesiæ se recipit vbi obsidetur.

domui suæ erat cõtigua, in Cãpanarii fortissimã, vt in plano munitionem se recipit. Erant autem qui semper ei familiarius adhærebant, Carbonellus & Boamũdus Tarsenses, Gulielmus de sancto Seuerino, Alduinus Cantuensis, Hugo Lupinus. Robertus quoque Mellenti comes, cum quibusdã Francis militibus. Interea Rogerius Tironẽsis magister Comestabulus, cum militibus suis superueniens, viros quos ibi repererat acerrime proturbabat. At vbi iam multitudo populi cõfluentis in immensum excreuit, resumptis animis in eum pariter irruentes, tam ipsum quàm eius milites fugere cõpulerũt, domumque cancellarii quæ multo distendebatur ambitu, cœperunt ex omni parte totis viribus oppugnare. Obsessi vero non solum de locis sibi designatis nihilo segnius instãtibus resistebant, verum etiam apertis aliquoties foribus erumpẽtes, totã multitudinem audacissime repellebãt, longiusque cogebant absistere. Matthęus quoque notarius & Gaytus Richardus de locis in quibus clausi fuerant exeuntes, pristinæ se dignitati, nemine prohibente reddiderãt. Qui seruis buccinariis accersitis, præceperunt vt ante domum cancellarii tubis ac tympanis personarent. Tunc vniuersa ciuitas tã Sarraceni quã Christiani signũ belli notissimũ audiẽtes, iussu regis id fieri crediderũt, moxque cum ingenti clamore ac strepitu concurrẽtes cœperunt instare vehementius, videntesq; diutius insistendo nihil proficere, tandẽ ad portam ecclesię magna lignorũ strue opposita decreuerũt ignẽ supponere.

ſupponere. Cúmque iam redactis in Carbones foribus liber patuiſſet introitus, plęrique milites cācellarii quibus immēſa virt⁹ periculi metū ſuſtulę rat: oppoſuerūt ſe conātibus introire. Ibi diu multumque ſumma virtute pugnatum eſt: his quidē vrgentiſsima neceſsitate vires & audaciam miniſtrāte, illis autē indignātibus, quòd pauciſsimi viri tantæ multitudinis impetum ſuſtinerēt. Præualente vix tandem multitudine, fatigati ſe milites in Campanariū contulerunt. At illi per eccleſiam in domum cancellarii libere tranſeuntes: milites peditesq; qui muris defendendis operam dabant, repente captos vinctóſq; caſtellanis palatii trāſmiſerunt. quos autem repererant de locis adhuc munitioribus reſiſtentes, vt ſe dederent bonis conditionibus effecerunt. Inde ad expugnandum Campanarium redeuntes, cum iam multis eorum vulneratis acrius inſtādo nihil agerent, variis huc illuc conſiliis agebantur. Alii multa lignorum coaceruata congerie, ſupponendum ignem cenſebāt. nam ex eiuſmodi ſaxis conſtructum eſſe Campanariū, quę perſeuerante diutius igne facile diſſoluantur. Alii machinas ocyus inferendas, alii cratibus inuectis ſuffodiendum ab imo Cāpanarium decernebant. Interea cùm rex ad matris petitionē è palatio vellet exire, vt ab obſidione populū amoueret, Matthæus notarius cæterique cōſpiratores qui aderant prohibuerunt eum egredi, dicētes nō eſſe tutum illuc accedere. nam ſagittarum ac lapidum circūquaque turbinē agitari. Cùmq; viderēt

combuſtę fores eccleſiæ.

nullatenus eà die posse Cāpanariū expugnari; timuerūt ne si res produceretur in crastinū plebis tepesceret animi, vel pœnitētia ducti desisterēt ab incœpto, cū id regi displicere cognoscerēt. Statuerūt ergo cū cācellario paciſci, vt abiurato regno Siciliæ liceret ei in quā eligeret terram libere transmeare. Misſis itaq; nunciis qui hāc ei cōditionē pponerēt, ita demū inter eos transactū est, vt armata Galea cācellarius cū paucis quos eligeret traduceretur in Syriā. Comiti vero Mellēti cęterisq; Francis ad trāsfretādū nauigia pararētur. Nobiles autē viri de regno Siciliæ, qui cū eo in Campanario erāt, terras suas secure ac libere posſiderēt, militib⁹ stipēdiariis indulta licētia, vel in curia cōmorādi, vel ad alium locū quēlibet trāseundi. hóc ita sine dolo factū iri iurauerunt, Richardus Syracusanus electus, Matthæus notarius, Gaytus Richard⁹, Rimoaldus Salernitanus archiepiscopus, Ioannes episcopus Maltensis: ipsáq; nocte galeam prępatari fecerunt. Mane verò cancellarium è Cāpanario cum paucis sociis extrahētes, ad portum eū Gallicum perduxerunt. Cūq; Galeam ascenderet, canonici Panhormitani qui aderant rogabant eum vt à sacramento fidelitatis eos absolueret. at ille rem disſimulans, nihil respondit. Tum curiæ familiares cœperūt primò blādius hortari, dehinc acrius & importunius cōminantes instare, vt electioni renūciās eligēdi pastoris canonicis potestatē daret. Ille vero vidēs armatā circūfremere multitudinē, tumultuari milites, magnates idignari, quòd necdū reuertendi videretur animū abiecisse, metu cō-

Pactio inter tumultuantem populum & cancellarium.

pulſus renũciauit electioni. Moxq; galeã ingreſſ᷒, iuſſit eã à terra ꝓpelli, ſuſpectũ habẽs populi magno illuc impetu cõfluentẽ. Itaq; curiæ familiares ad Cãpanariũ regreſsi, comitẽ Mellenti cęteroſq; Francos eduxerunt, plebiſq; ſeditioſos impetus, & aduentũ Meſſanenſium formidantes, in duobus caſtellis Parthenico Carnulaque fecerũt illos interim cõmorari, donec eis ad traſfretandũ nauigia prouiderẽt. At cancellarius à portu quam primu potuit auulſus, per Mazarienſium fines auſtralẽ Siciliæ partẽ circuiẽs Lecatulã peruenit, qđ caſtellũ in finibus Agrigentinorũ ſitum eſt. Ibi neceſſario coactus ad terrã egredi præmiſit epiſcopũ Maltẽſem qui dux ei datus fuerat, vt oppidanis ex parte regis pręciperet, ne illũ aliquatenᵘ impedirẽt. Iã enim galea ꝓcelloſo maris turbine fatigatã diſſolutis cõpagib᷒ naufragiũ minabatur. Cũq; breui tẽporis interuallo cõgrue reſarciri nõ poſſet, neque ſine certo capitis periculo liceret cãcellario triduũ ibi trãſigere, nauẽ onerariã in eodẽ inuẽtã littore, à Ianuẽſibus emit, eiſdẽque nautis cõductis in Syriã ꝓſpere trãſfretauit. Interea Gẽtilis Agrigẽtin᷒ epiſcop᷒ qui in vallẽ Demenię miſſus fuerat, reuocatur, & curiæ familiaris efficit. Hẽric᷒ comes mõtis Caueoſi, & Richard᷒ Moliſii comes, cũ pleriſq; Meſſanenſiũ ex XXIIII galeis armatis Panhormũ peruenit, vir iuſq; fretiſ ſtatũ curiæ innouãt, & x. familiares inſtituunt, Richardũ Syracuſanũ electũ, Gẽtilem Agrigẽtinũ epiſcopũ, Rumoaldũ Salernitanũ archiepiſcopũ, Ioannẽ Maltẽſem epiſcopum,

Cancellarius in Syriam nauigio diſcedit.

Lecatula caſtellum.

Ianuenſes pro Genuẽſes in littore maris Liguſtici.

Gentilis epiſcopus Agrigentinus reuocatur in curiam.

Rogeriũ comitẽ Giracii, Richardũ Molisii comitem, Henrici montis Caueosi comitem, Matthæũ notarium, Gaytum Richardũ, Galterium decanũ Agrigentinum regis præceptorem. In eo statu curia constituta decernitur imprimis, vti Gilbertus comes Grauinensis, cum filio suo Bertranno comite, pellatur è regno, saluus tamen & incolumis, siquidem his curię mandatis vltro parere voluerit. Quòd si viribus vti & militibus adunatis reniti pręsumpserit, cum eo deinceps hostiliter agi, & tanquam proditorem totis regni viribus oppugnari. Hoc autem negocium Rogerio comiti Albẽsi, Richardóque de Sagio Fundano comiti delegatur. Qui de totius Apulię ciuitatib⁹ immẽsũ congregantes exercitum, Gilbertum comitem in castello quodam, quò se cum vxore receperat, obsederunt. Nam audito curiæ mandato vniuersi milites ab eo discesserant. At ille multam in se procerũ attendens inuidiam, ciuitatum atrox odium nihilque spei sibi relictum intelligens, elegit se Richardo comiti Fũdano cum thesauris suis eo pacto dedere, vt liceret ei cum vxore ac liberis in partes Syriæ trãsfretare. Eo sic expulso, cogitabãt etiã curię magnates Hugonẽ comitẽ Catacẽsem, quia cancellarii cõsanguineus erat, expellere. Sed quia nullius consilii, nullius audaciæ homo erat, vt vel occulte paraturus insidias, vel ex præcipiti magnum ausurus aliquid timeretur, maluerũt ei parcere, sperãtes eo ipso posse reginę indignationẽ aliquaten⁹ mitigari. Post paucos dies Galteri⁹ Agri-

Galterius Agrigentin⁹ regis pręceptor

Gilbertus comes Grauinensis obsidetur.

gẽtin' cõducta plebis multitudine metuq; cõpul lis canonicis cõsentiẽte curia, nõ tã electus quã violẽter intrusus, Pãhormitanę regimẽ suscepit ecclesię. Ea res his qui cãcellario fauerãt, ipsiq; reginæ plurimũ spei subtraxit. sperabant tamẽ Romanũ põtificẽ id quod actũ fuerat, ratum non habiturũ, cum non sponte cancellarium, sed capitalibus minis adactũ electioni renunciasse constaret. Quod autem vi metúve gestum fuerit, ratum non habere prętorem. Eiusmodi vero metum intercessisse qui & in constantissimum virum cadere posset, nulli dubium erat, neque tam manifesta res vllis testibus indigebat. His accedebat quod Petrus Gaietanus Romanæ curiæ subdiaconus certissime promiserat, electionem hanc nihil roboris habituram, septingentasque auri vncias opera studioq; reginę acceperat Romano pontifici deferendas. Pars autem contraria cuius opinio pręualuit, asserebat in eo statu Romanam esse curiam, vt voluntati procerum Siciliæ non audeat obuiare, neque cẽseat immẽsam pecuniam ob firmandã electionẽ sibi oblatam in eo necessitatis articulo contemnẽdam. Hoc itaq; negocio paucis diebus protracto, ne videretur pręcipitari sententia, demum Romanus pontifex electionem ratam habuit, ipsumque iussit electum à suffraganeis episcopis consecrari. Qui tantæ dignitatis culmine sublimatus, repente statum immutauit curię, summamque sibi potestatem retinens, Matthæum notarium & Gentilem Agrigentinum episcopum sub se familiares

Galterius Agrigentinus Panhormitanus episcopus.

Terræ motus in Sicilia, Catania, Calabria. instituit. Eodē anno quarta die Februarii circa primam horam eiusdem diei vehemēs terremotus tāta Siciliam concussit violētia, vt in Calabria quoque circa Rhegiū oppidaque proxima sentiretur. Cataniensium opulentissima ciuitas vsqueadeo subuersa est, vt ne vna quidē domus in vrbe superstes remāserit. Viri ac mulieres circiter XV. M. cū episcopo eiusdem ciuitatis, maximaque parte monachorum sub ruina sunt ædificiorum oppressi. Leontiū Oppid. ex motu subuersū. Leontium nobile Syracusanorum oppidum eadē terræ cōcussione subuersum, oppidanorum plerosque ruentium ędificiorū mole cōsumpsit. Multa præterea in finibus Cataniensium ac Syracusanorū castella diruta sunt. multis in locis terra dehiscens, Prodigia mira. & nouos protulit fontes & veterum nonnullos obstruxit, eaq; pars AEthnei cacuminis quæ Taurominium respicit, visa est aliquātulum subsedisse. Arethusa fons. Syracusis Arethusa fons nominatissimus, quē ab AElide Græciæ ciuitate fama est in Sicilia occultis meatibus deriuari, de limpido turbulentus effectus, saporem salsum multa maris admixtione contraxit. Taius. Taius, fons quidem aquis vberrimus, qui de pede mōtis iuxta Casale Sarracenorū egreditur, quasi duarum horarum spatio manens obstructus, aquas continuit, magnoque dehinc erūpens impetu, sanguinei coloris latice per vnius spatium horę mirantium oculis indigenarum exhibuit. Messanę vero mare cum tranquillissimū esset, in se ipsum primo se contrahens, paulisper cessit à littore, deinde pedetētim rediēs præfixas luto

ris metas transiliit, murosque ciuitatis alluens, ipsis & se portis infudit. His aliisque prodigiis curiæ familiares eorumque fautores perterriti, arbitrabātur nouitatē hanc rerum magnam Siculis calamitatem portendere. Timebant ergo ne cancellarius ope & consilio Constantinopolitani imperatoris, qui legatos eius vt ferebatur, benigne susceperat, regnum Siciliæ collectis viribus occuparet. Nec vero dubium erat plerosque regni comites ac proceres illius aduentum auidissime prꝭstolari. Credebant autē etiā Robertum comitem Lorotelli reginæ voluntatem & imperium, cuius opera nuper ab exilio reuocatus fuerat, procul dubio secuturum. Dum igitur aduersus ea quæ accidere poterant multis se consiliis, & artibus præmunirent: repente de morte cancellarii certissimus ad curiam rumor perlatus, & Reginę prorsus animū deiecit, & partem contrariam in id roboris ac securitatis euexit, vt nihil sibi deinceps æstimarent difficultatis aut periculi formidandū. Itaq; summa regni potestas, & negotiorum cognitio penes Galterium archiepiscopum Pāhormitanum erat, qui sibi regem eatenus suspecta satis familiaritate deuinxerat, vt non tam curiam quàm regē ipsum regere videretur.

Cancellarius mortuus.

EXCVDEBAT GVIL. MORELIVS
IMPENSIS MATHVRINI DV-
PVYS, LVTETIAE PARISIORVM,
CAL. SEPTEMBR. M. D. L.